

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

CENTRUL REPUBLICAN
DE ASISTENȚĂ
PSIHOPEDAGOGICĂ

unicef
pentru fiecare copil

 COPIL
COMUNITATE
FAMILIE
CCF MOLDOVA

CONSOLIDAREA PARTENERIATULUI ȘCOALĂ – FAMILIE PENTRU INCLUZIUNEA EDUCAȚIONALĂ A COPIILOR CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE

SUPORT DE CURS
PENTRU FORMAREA FORMATORILOR

CHIȘINĂU 2026

Suportul de curs este elaborat în cadrul proiectului UNICEF „Împuternicirea copiilor, părinților, profesorilor și comunităților pentru a promova educația incluzivă în Republica Moldova”, parte a campaniei naționale „Învățăm împreună”, implementat de CCF Moldova, în parteneriat cu Ministerul Educației și Cercetării și Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică, cu suportul financiar al Guvernului Regatului Unit al Marii Britanii, prin intermediul **Foreign, Commonwealth & Development Office (FCDO)**.

Documentul a fost elaborat cu contribuția **Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică**.

Acest suport de curs se adresează **cadrelor didactice, managerilor școlari și specialiștilor din domeniul educației**, implicați în promovarea parteneriatului școală–familie și în formarea continuă a personalului didactic.

Autori și coordonare

Autoare:

Marina BÎLICI – directoare adjunctă, LT „Pro Succes”, Chișinău, formatoare națională

Coordonare și consultanță:

Dr. Liliana ROTARU – președintă CCF Moldova, doctor în filologie

Dr. Lorina GHIȚU – directoare de program CCF Moldova, doctor în filologie

Lilia TRIFAN – psiholog, psihopedagog reabilitator CCF Moldova

Galina BULAT – specialistă educație UNICEF Moldova

Cristina STRATULAT – ofițeră Programe de schimbări sociale și comportamentale UNICEF Moldova

Ludmila FRANȚUZAN - șefă, Direcția elaborări științifico-metodice, analiză și evaluare, doctor în științe ale educației

CUPRINS

Cuprins tabele	4
Cuprins figuri	4
Acronime	5
Preliminarii	6
Modulul I: Integrarea principiilor andragogiei și a metodelor participative în proiectarea și facilitarea programelor de formare destinate adulților	11
1.1 Andragogia – știința învățării adulților. Repere teoretice	11
1.2 Autocunoașterea – cheia pentru creștere personală și relații sănătoase	15
1.3 Rolul formatorului: facilitator, ghid, partener în învățare	16
1.4 Metode interactive de formare	17
Modulul II: Aspecte teoretice privind crearea parteneriatului școală – familie	19
2.1 Conceptul de parteneriat educațional	19
2.2 Rolurile și responsabilitățile partenerilor educaționali	22
2.3 Dimensiuni ale parteneriatului	23
Modulul III: Modele și strategii eficiente de implicare activă a părinților în procesul educațional	25
3.1 Modele și strategii de implicare activă a părinților	25
3.2 Modelul CCF Moldova - consultarea părinților și a comunității școlare. Strategii de depășire a barierelor	29
Modulul IV: Tehnici și modalități de comunicare eficientă cu părinții	34
4.1 Teoria și arta comunicării eficiente	34
4.2 Tehnici de ascultare activă, feedback constructiv	36
4.3 Strategii pentru gestionarea conflictelor cu părinții	38
Modulul V: Dezvoltarea competențelor parentale: înțelegerea și gestionarea emoțiilor	41
5.1 Teorii ale atasamentului	41
5.2 Dezvoltarea abilităților parentale	42
5.3 Strategii de suport emoțional și consiliere pentru părinții copiilor cu cerințe educaționale speciale	44
Concluzii	48
Programul sesiunilor de formare	49
Etapa de Prezentare și Panel	58
Bibliografie	82

CUPRINS TABELE

Tabel 1 Particularitățile de învățare la adulți	12
Tabel 2 Diferențe între pedagogie și andragogie.....	14
Tabel 3 Diferențe dintre formarea adulților și instruirea copiilor.....	15
Tabel 4 Principiile pedagogiei și andragogiei.....	16
Tabel 5 Beneficiile parteneriatului școală-familie	23
Tabel 6 Exemple de ascultare activă	36
Tabel 7 Exemple de feedback constructiv.....	37
Tabel 8 Recomandări activități practice de sprijin emoțional al familiei.....	45

CUPRINS FIGURI

Figură 1. Educația adulților: șase principii fundamentale.....	14
Figură 2. Teoria sistemelor interconectate.....	20
Figură 3. Modalități de implicare a familiei în educația copilului (modelul Epstein)	21
Figură 4. Provocări identificate de familii	30
Figură 5. Strategii de depășire a barierelor.....	31
Figură 6. Modelul Berlo privind comunicarea.....	34
Figură 7. Comunicarea eficientă (C. Mutu)	35

ACRONIME

CES	Cerințe Educaționale Speciale
CMI	Comisia multidisciplinară intrașcolară
CREI	Centru de Resurse pentru Educație Incluzivă
CRAP	Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică
EI	Educație incluzivă
MEC	Ministerul Educației și Cercetării
OLSDÎ	Organul local de specialitate în domeniul învățământului
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONG	Organizații neguvernamentale
ONU	Organizația Națiunilor Unite
PEI	Plan Educațional Individualizat
STAP	Structura Teritorială de Asistență Psihopedagogică
UE	Uniunea Europeană
UNESCO	Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură
UNICEF	Fondul Națiunilor Unite pentru Copii

PRELIMINARII

Incluziunea copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES) în Republica Moldova a progresat în ultimele două decenii, înregistrându-se o inversare a tendințelor privind numărul copiilor cu CES în școlile de masă și în instituțiile rezidențiale speciale. La începutul anului școlar 2024-2025, în învățământul primar și secundar general din țară erau înscriși 12542 de copii cu cerințe educaționale speciale, printre care 4518 cu dizabilități, majoritatea acestora (95,1%) fiind incluși în instituții de învățământ general, iar 4,9% în școli speciale.

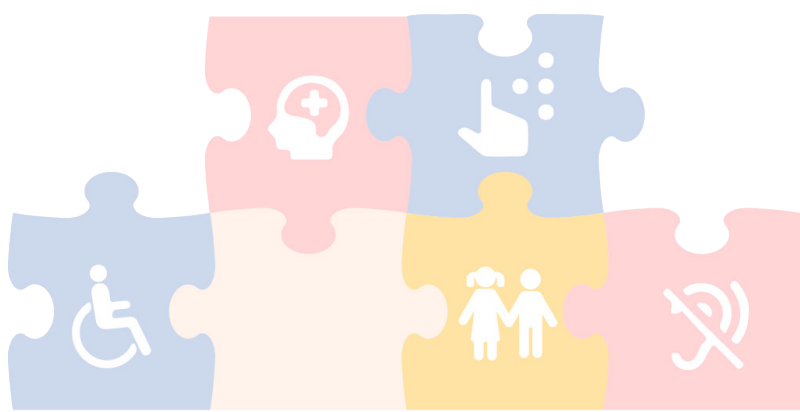
Totuși, incluziunea copiilor cu CES în educație rămâne o provocare, din cauza calității și accesului insuficient la servicii de sprijin, lipsei competențelor specializate ale resurselor umane din sistemul educațional, infrastructurii fizice neadecvate, accesului limitat la tehnologii asistive, precum și a continuarea atitudinilor discriminatorii ale publicului larg și ale comunității educaționale față de incluziunea tuturor copiilor cu CES, așa cum este menționat în Programul Național pentru Educația Incluzivă 2024-2027.

Studiul din 2024 privind educația incluzivă arată o schimbare pozitivă, dar încă lentă, în atitudinile societății față de incluziunea educațională. Peste jumătate dintre îngrijitori și cadre didactice au fost total sau parțial de acord că copiii cu dizabilități ar trebui incluși în procesul de învățare general, alături de ceilalți copii. În rândul îngrijitorilor s-a observat, de asemenea, o scădere a numărului celor care au exprimat o poziție incertă — nici de acord, nici în dezacord — comparativ cu sondajele anterioare. Cei care se opun incluziunii copiilor cu dizabilități constituie o minoritate numerică, menținându-se la aproximativ 20%. Mai mult, datele studiului sugerează că discriminarea (sub diverse forme) există în instituțiile de învățământ general din Republica Moldova, iar dizabilitatea se numără printre principalele cauze ale unui astfel de tratament. Incidența discriminării crește odată cu avansarea prin ciclurile școlare.

În anul 2024, Ministerul Educației și Cercetării și UNICEF Moldova au lansat campania de comunicare pentru schimbare socială și comportamentală privind educația incluzivă a copiilor cu dizabilități, „Învățăm împreună”. Campania are drept scop combaterea stigmei și a discriminării cu care se confruntă copiii cu dizabilități și cerințe educaționale speciale, refugiați și cei din minoritățile etnice, promovând totodată dreptul acestora la educație. În plus, campania sprijină implementarea Programului Național pentru Educația Incluzivă 2024-2027, contribuind la dezvoltarea unui mediu educațional mai incluziv și echitabil.

Parteneriatul școală-familie reprezintă o dimensiune fundamentală a educației de calitate și un factor determinant pentru reușita școlară, dezvoltarea socio-emoțională și incluziunea fiecărui copil. Școala și familia sunt mediile primare de formare a personalității copilului, iar cooperarea lor continuă contribuie la crearea unui climat educațional coerent și susținător. Numeroase studii internaționale, inclusiv cercetările OCDE – *PISA 2022 Perspectives on Parental Involvement* – confirmă că implicarea activă a părinților în procesul educațional este asociată cu performanțe academice mai ridicate, cu o motivație crescută pentru învățare și cu o participare școlară constantă.

Un parteneriat eficient presupune comunicare deschisă, respect reciproc și împărtășirea responsabilității pentru dezvoltarea copilului. Cadrele didactice, prin atitudinile, strategiile și instrumentele utilizate, pot stimula implicarea părinților și pot transforma relația cu familia într-un spațiu de colaborare, învățare și sprijin reciproc.

În același timp, părinții informații și valorizați devin parteneri reali în procesul educațional, contribuind la construirea unei comunități școlare coezive și incluzive.

Parteneriatul școală-familie este esențial pentru succesul educațional și pentru asigurarea incluziunii tuturor copiilor, indiferent de mediul social, etnic sau cultural din care provin. Lipsa unui parteneriat solid poate duce la excluderea copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES), a elevilor refugiați sau a celor din alte grupuri vulnerabile, amplificând riscul de marginalizare și abandon școlar.

În contextul actual, marcat de diversitate culturală, migrație și schimbări sociale rapide, dezvoltarea parteneriatului școală-familie devine nu doar o necesitate educațională, ci și o responsabilitate comună a tuturor actorilor implicați.

Intervenții bazate pe dovezi. Experiența CCF Moldova în colaborarea cu părinții și cadrele didactice

Într-un context educațional aflat în continuă schimbare, școala nu mai poate funcționa izolat, ci are nevoie de o cooperare constantă cu familia și comunitatea pentru a asigura succesul fiecărui elev. Implicarea activă a părinților în viața școlii s-a dovedit a fi unul dintre cei mai importanți factori care influențează pozitiv performanțele școlare, motivația pentru învățare și integrarea socială a copiilor. Totuși, realitatea arată că multe cadre didactice și instituții întâmpină dificultăți în construirea unui parteneriat autentic și sustenabil cu familiile, în special atunci când este vorba despre părinți din medii vulnerabile.

Comunicarea deschisă și colaborarea continuă cu părinții reprezintă condiții indispensabile atunci când dorim să susținem dezvoltarea, incluziunea și bunăstarea copiilor. Parteneriatul cu familia nu este doar o etapă a intervenției, ci un principiu central al muncii CCF Moldova, care de-a lungul anilor a acumulat o experiență vastă în colaborarea cu părinții copiilor,

În 2023, a fost realizată o cercetare amplă la care au participat 572 de părinți, dintre care 286 părinți copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES) și 286 părinți copiilor tipici.

Studiul a avut drept scop înțelegerea percepțiilor, așteptărilor și nevoilor părinților în raport cu implicarea lor în procesele educaționale și în viața școlii.

Rezultatele cercetării au evidențiat în mod clar că părinții — indiferent de statutul educațional al copilului lor — își doresc să fie mai implicați în activitățile școlare și să aibă un rol mai activ în sprijinirea dezvoltării copilului. Printre cele mai importante concluzii s-au numărat: **nevoia de comunicare constantă școală-familie:** părinții au subliniat importanța dialogului deschis cu cadrele didactice, a feedbackului regulat și a accesului la informații clare privind evoluția copilului. **Dorința de participare în procesul decizional:** mulți părinți au exprimat interesul de a fi consultați atunci când se iau decizii importante legate de programul școlar, activități extracurriculare sau adaptări educaționale pentru copiii cu CES. **Necesitatea unor activități comune:** părinții au recomandat organizarea unor workshop-uri, întâlniri tematice, activități de voluntariat sau evenimente comunitare care să îi apropie de școală și să le permită să contribuie direct la mediul educațional. Analiza datelor a arătat că implicarea părinților nu doar îmbunătățește climatul școlar, ci contribuie semnificativ la progresul academic, emoțional și social al copiilor. Astfel, cercetarea confirmă că parteneriatul autentic dintre școală și familie reprezintă un pilon esențial pentru o educație incluzivă de calitate.

Experiența CCF Moldova din anii 2023–2024 se înscrie într-o tendință internațională tot mai puternică de a implica în mod activ părinții în procesele educaționale, de evaluare și de suport pentru copiii cu cerințe educaționale speciale (CES).

În această perioadă, organizația a consolidat un model participativ în care părinții nu sunt doar beneficiari ai serviciilor, ci parteneri direcți și coautori ai soluțiilor propuse pentru dezvoltarea copiilor.

Astfel, CCF Moldova a sprijinit și facilitat includerea părinților în mai multe etape esențiale ale intervenției: evaluarea nevoilor copilului, participând la interviuri, evaluări și discuții cu specialiștii (psihologi, logopezi, cadre didactice). Această abordare a permis formularea unor planuri de intervenție mai realiste și adaptate nevoilor individuale. Planificarea și implementarea intervențiilor educaționale și terapeutice a fost realizată în cadrul întâlnirilor periodice, părinții au fost implicați în stabilirea obiectivelor educaționale, au oferit feedback privind funcționarea strategiilor acasă și au participat la monitorizarea progreselor. Astfel, intervenția a devenit un proces integrat, cu continuitate între mediul școlar și cel familial.

Această abordare participativă reflectă principiile moderne ale educației incluzive, conform cărora familia reprezintă un actor central în dezvoltarea copilului și un partener indispensabil în procesul de integrare școlară. Prin implicarea activă a părinților, CCF Moldova contribuie la consolidarea unui model sustenabil de colaborare între specialiști, școli și comunitate, care susține transparența, responsabilitatea comună și continuitatea serviciilor.

În plus, această practică se aliniază tendințelor internaționale, unde participarea parentală este considerată un indicator cheie al calității serviciilor educaționale și sociale. Rezultatele obținute în perioada 2023–2024 confirmă că atunci când părinții sunt implicați, copiii progresează mai rapid, se adaptează mai ușor mediului școlar și beneficiază de intervenții mai coerente și eficiente.

Suportul de curs urmărește să ofere participanților repere teoretice bazate pe dovezi, instrumente practice și exemple de bună practică prin care parteneriatul școală–familie să fie transformat dintr-o cerință

formală într-o practică reală și eficientă, orientată spre bunăstarea și reușita fiecărui copil. Modalitatea de formare a formatorilor se bazează pe un proces etapizat, interactiv și aplicat, care le oferă participanților atât fundament teoretic, cât și instrumente practice pentru a sprijini dezvoltarea parteneriatelor „școală–familie”.

De asemenea, **Suportul de curs** valorifică experiența CCF Moldova în procesul de consultare a părinților copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES) și a specialiștilor din domeniu, prezentată detaliat în capitolul III, răspunzând unei nevoi reale de formare a formatorilor capabili să sprijine cadrele didactice și managerii școlari în dezvoltarea competențelor de colaborare eficientă cu părinții, bazată pe dovezi și pe principiile incluziunii educaționale.

Suportul de curs oferă o bază solidă de cunoștințe teoretice și modele validate științific, care explică importanța relațiilor dintre școală, familie și comunitate în dezvoltarea integrală a copilului. Totodată, acesta are un caracter pronunțat practic, fiind orientat spre formarea și consolidarea competențelor necesare unei intervenții educaționale eficiente, centrate pe nevoile și potențialul fiecărui copil.

Prin conținutul său, acest **Suport** îmbină dimensiunea teoretică cu cea aplicativă, oferind formatorilor resurse și instrumente concrete pentru a promova o cultură a colaborării și a sprijini construirea unui mediu educațional incluziv și echitabil.

Desfășurătorul detaliat al cursului de formare este parte a acestui suport de curs, fapt ce facilitează realizarea activităților descrise în școlile interesate de consolidarea parteneriatului cu familia.

Prin urmare, suportul de curs „**Consolidarea parteneriatului școală – familie pentru incluziunea educațională a copiilor cu cerințe educaționale speciale**” are o valoare strategică în sistemul de formare continuă.

El contribuie la formarea unei rețele de formatori competenți, capabili să sprijine cadrele didactice în consolidarea parteneriatului educațional, să promoveze incluziunea și să transforme relația școală–familie într-un pilon al echității și dezvoltării durabile în educație.

Scop general

Să consolideze competențele formatorilor pentru a sprijini cadrele didactice și administrația școlară în dezvoltarea parteneriatelor eficiente, incluzive și sustenabile cu familiile.

Obiective specifice:

- Cunoașterea principalelor teorii și modele privind parteneriatul școală–familie;
- Dezvoltarea abilităților de facilitare a colaborării școală–familie;
- Utilizarea instrumentelor practice pentru comunicare și implicare parentală;
- Promovarea incluziunii copiilor din grupuri vulnerabile prin parteneriate bazate pe încredere;
- Elaborarea unui plan de acțiune adaptat contextului propriei școli.

Suportul de curs este compus din cinci module, fiecare incluzând conținut teoretic, dar și un desfășurător care include activități și exemple practice, aplicabile în orice școală.

În Modulul I *Integrarea principiilor andragogiei și a metodelor participative în proiectarea și facilitarea programelor de formare destinate adulților* este aprofundată aplicarea principiilor andragogiei în proiectarea și facilitarea învățării adulților, explorând metode participative care stimulează implicarea activă, învățarea experiențială și colaborarea între participanți.

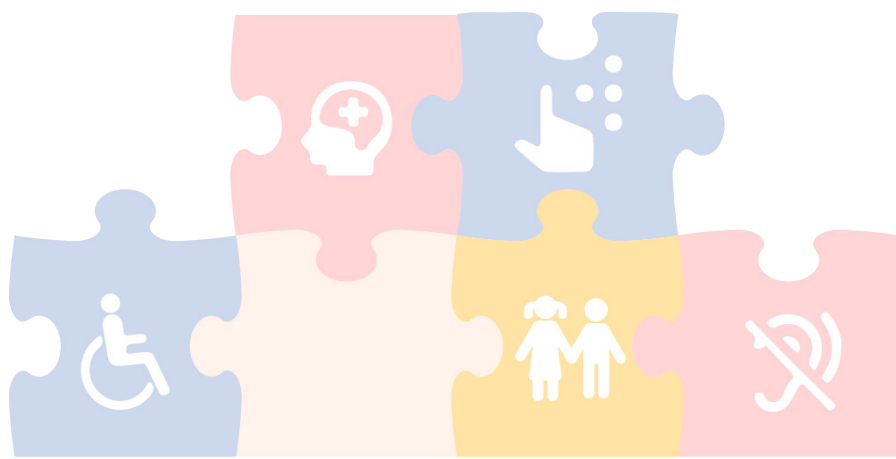
În Modulul II *Aspecte teoretice privind importanța colaborării dintre școală și familie* sunt prezentate și explicate teorii fundamentale ale educației, precum teoria sistemelor ecologice a lui Bronfenbrenner și teoria implicării familiale a lui Epstein. Acestea evidențiază că dezvoltarea copilului are loc în contexte multiple, interconectate, iar colaborarea dintre acestea este esențială pentru succesul școlar și personal al elevului.

În Modulul III *Strategii și modele eficiente de implicare activă a părinților în procesul educațional* sunt incluse diverse strategii și exemple de implicare activă a părinților în procesul educațional, inclusiv modelul promovat de CCF Moldova - consultarea părinților.

În Modulul IV *Tehnici și modalități de comunicare eficientă cu părinții* sunt descrise tehnici de ascultare activă și de oferire a feedback-ului constructiv, întrucât ascultarea activă este un proces conștient prin care interlocutorul este receptat cu atenție, empatie și interes autentic, având ca scop înțelegerea nu doar a mesajului verbal, ci și a emoțiilor și nevoilor reale ale persoanei.

În Modulul V *Dezvoltarea abilităților parentale prin cunoaștere - gestionarea emoțiilor proprii și ale copiilor* sunt prezentate diverse strategii pentru gestionarea emoțiilor și comportamentelor copiilor. Modulul evidențiază rolul esențial al părinților în modelarea răspunsurilor emoționale ale copiilor și în sprijinirea dezvoltării lor armonioase, precum și modul în care familiile dezvoltă strategii adaptative pentru gestionarea eficientă a stresului și diferite tipuri de strategii.

Nr.	Tema	Nr. ore (estimativ)
1.	Modulul I Integrarea principiilor andragogiei și a metodelor participative în proiectarea și facilitarea programelor de formare destinate adulților. Andragogia – știința învățării adulților. Repere teoretice. Autocunoașterea – cheia pentru creștere personală și relații sănătoase Metode participative și interactive de formare	2,5 ore
2.	Modulul II Aspecte teoretice privind crearea parteneriatului școală- familie. Conceptul de parteneriat educațional. Rolurile și responsabilitățile partenerilor educaționali. Dimensiuni ale parteneriatului.	3 ore
3.	Modulul III Strategii și modele eficiente de implicare activă a părinților în procesul educațional. Modele și strategii de implicare activă a părinților Strategii de colaborare cu părinții	2,5 ore
4.	Modulul IV. Tehnici și modalități de comunicare eficientă cu părinții Teoria și arta comunicării eficiente. Tehnici de ascultare activă și feedback-ul constructiv Strategii pentru gestionarea conflictelor cu părinții	4 ore
5.	Modulul V. Dezvoltarea competențelor parentale: înțelegerea și gestionarea emoțiilor Teoria atașamentului. Aspecte teoretice Dezvoltarea abilităților parentale Strategii de suport emoțional și consiliere pentru părinții copiilor cu cerințe educaționale speciale	4 ore

MODULUL I: INTEGRAREA PRINCIPIILOR ANDRAGOGIEI ȘI A METODELOR PARTICIPATIVE ÎN PROIECTAREA ȘI FACILITAREA PROGRAMELOR DE FORMARE DESTINATE ADULȚILOR

1.1 Andragogia – știința învățării adulților. Repere teoretice

Acest modul oferă formatorilor oportunitatea de a aprofunda modul în care principiile andragogiei pot fi aplicate în proiectarea și facilitarea proceselor de învățare pentru adulți. Prin activități practice, reflecții individuale și schimb de experiență, participanții vor explora metode participative eficiente care stimulează implicarea activă, învățarea prin experiență și colaborarea între cursanți. Scopul modulului este de a consolida competențele formatorilor în planificarea și implementarea sesiunilor educaționale centrate pe nevoile și potențialul adulților, bazate pe respect reciproc, valorizarea experienței personale și învățarea prin cooperare.

În comunități încă mai persistă numeroase mituri despre copiii cu CES: că învață mai greu, că nu pot progresa fără sprijin permanent sau că prezența lor afectează ritmul clasei etc. Aceste percepții îi limitează pe copii și influențează negativ atitudinile adulților. Doar prin înțelegere corectă și informarea părinților, colegilor și a întregii comunități putem construi un mediu educațional cu adevărat incluziv.

a. Conceptul de educație a adulților

Educația adulților este un proces continuu de învățare, organizat formal, nonformal sau informal, destinat persoanelor mature care își continuă dezvoltarea profesională, personală sau civică. Ea face parte integrantă din conceptul mai larg de învățare pe tot parcursul vieții. Conform UNESCO (Conferința de la Hamburg, 1997) „Educația adulților cuprinde întreaga gamă de procese organizate de învățare prin care persoanele considerate adulte își dezvoltă abilități, competențe, cunoștințe și atitudini, pentru satisfacerea nevoilor proprii și ale societății.”

Educația adulților include patru domenii interconectate:

- **Formarea profesională continuă** (cursuri de perfecționare, recalificare, specializare) permite adulților să-și actualizeze și să-și dezvolte competențele profesionale, să se recalifice sau să se specializeze, menținându-și relevanța pe piața muncii și asigurând stabilitate și progres în carieră;
- **Educația civică și socială** (participare activă, drepturi și responsabilități) dezvoltă conștiința cetățenească, responsabilitatea socială și implicarea activă în comunitate, contribuind la formarea unor adulți informații, responsabili și capabili să participe constructiv în viața societății;
- **Educația culturală și personală** (autodezvoltare, sănătate, parenting, comunitate) sprijină autodezvoltarea, sănătatea fizică și emoțională, parentingul și implicarea în comunitate, oferind adulților resurse pentru o viață echilibrată și împlinită;
- **Educația digitală și competențele moderne** pregătește adulții pentru lumea digitală, dezvoltând abilități tehnologice și competențe necesare pentru adaptarea la schimbările rapide din societate și muncă.

Astfel, educația adulților contribuie direct la dezvoltarea capitalului uman și social, fiind un pilon al societății bazate pe cunoaștere.

b. Particularitățile educației adulților

Educația adulților are trăsături distincte față de educația copiilor și tinerilor. În tabelul nr.1 de mai jos găsiți atât domeniile cât și particularitățile de învățare la adulți care explică foarte clar cum anume învață adulții.

Tabel 1 Particularitățile de învățare la adulți

Domeniu	Particularități ale învățării la adulți
Motivația	Adulții sunt motivați de nevoia de aplicabilitate practică imediată, de avansare profesională sau rezolvare de probleme reale.
Experiența anterioară	Experiența de viață și profesională este o resursă valoroasă de învățare. Formatorul trebuie să o valorifice.
Autonomia	Adulții doresc să participe activ la stabilirea obiectivelor de învățare și să fie tratați ca parteneri.
Relevanța	Conținutul trebuie să fie util, contextualizat și transferabil în activitatea de zi cu zi.
Ritmul și stilul de învățare	Varietate mare – necesită metode flexibile, centrate pe participant.
Rezistența la schimbare	Poate apărea dacă noile informații contrazic experiența sau valorile personale; este nevoie de tact și reflecție.

Andragogia reprezintă domeniul științific care studiază metodele, principiile și condițiile în care adulții învață cel mai eficient. Termenul „andragogie” provine din limba greacă, de la aner, andros – „om matur” sau „bărbat”, și a fost introdus pentru prima dată de **Alexander Kapp** în 1833. Conceptul a fost ulterior dezvoltat și popularizat de **Malcolm Knowles**¹, care a definit andragogia ca o abordare distinctă față de pedagogie, orientată specific către nevoile și caracteristicile adulților.

Malcolm Knowles a formulat șase principii fundamentale care stau la baza învățării adulților:

1. Nevoia de a înțelege scopul învățării, deoarece adulții trebuie să știe de ce este important să învețe un anumit lucru. Ei caută relevanța practică a informației și cum aceasta le poate îmbunătăți viața profesională sau personală;

2. Autonomia și responsabilitatea învățării. Adulții se percep ca ființe autonome și își asumă responsabilitatea propriei învățări.

Ei apreciază libertatea de a alege ce, când și cum învață, preferând procese care le permit controlul asupra parcursului educațional;

3. Experiența de viață ca resursă centrală, întrucât experiența acumulată de-a lungul vieții constituie un punct de plecare esențial în procesul de învățare. Aceasta poate fi valorificată prin discuții, studii de caz, exerciții practice sau reflecție, facilitând înțelegerea noilor concepte prin raportare la experiențele proprii;

4. Disponibilitatea de a învăța în funcție de situațiile de viață pentru că adulții sunt motivați să învețe atunci când recunosc necesitatea imediată a cunoștințelor sau abilităților pentru rezolvarea unor probleme reale, fie ele profesionale, familiale sau personale;

5. Orientarea spre rezolvarea problemelor, deoarece adulții preferă să învețe în context practic, cu scopul de a rezolva probleme concrete. Ei apreciază metodele care permit aplicarea imediată a cunoștințelor;

¹Knowles, M. S. (1984). *The Adult Learner: A Neglected Species* (3rd ed.). Houston, TX: Gulf Publishing Company.

6. Motivația internă - un factor principal de învățare – Motivația adulților este adesea internă și derivă din dorința de creștere personală, satisfacție profesională sau realizare individuală. Motivația externă, cum ar fi recompensele sau presiunile externe, are un impact mai redus comparativ cu stimulentele intrinseci.

Aceste principii subliniază faptul că învățarea adulților este un proces activ, centrat pe individ, care valorifică experiența personală. În practică, aplicarea acestor principii implică utilizarea de metode participative de colaborare, adaptate nevoilor și contextului fiecărui adult.

Deși Malcolm Knowles a popularizat termenul andragogie ca știință a educației adulților, mai mulți autori au extins ulterior viziunea sa:

- **J. Mezirow (1991) – teoria învățării transformatoare.** Accent pe reflecția critică asupra experienței proprii. Scopul formării: schimbarea cadrului de referință al adultului prin procesul de învățare. Aplicație practică: includerea activităților de autoevaluare, analiză de cazuri reale, discuții de grup pentru conștientizarea propriilor convingeri.

- **P. Jarvis (1987) – învățarea experiențială.** Adulții învață eficient atunci când pot lega noile informații de experiența personală. Formatorul devine un facilitator al procesului de reflecție. Metode recomandate: studiul de caz, simularea, portofoliul reflexiv, analiza incidentelor critice.

- **D. Kolb (1984) – ciclul învățării experiențiale.** Procesul de învățare trece prin patru etape: experiență concretă → reflecție → conceptualizare → experimentare activă. Aplicabilitate: fiecare activitate de formare a adulților ar trebui să includă momente de experiență, reflecție și aplicare practică.

Așadar, educația adulților reprezintă un pilon esențial al învățării pe tot parcursul vieții (*lifelong learning*), având ca scop dezvoltarea competențelor, atitudinilor și valorilor necesare pentru adaptarea la schimbările continue ale societății moderne. Ea nu se limitează la acumularea de cunoștințe, ci urmărește formarea integrală a persoanei adulte – în plan profesional, personal și social.

Prin educația adulților se urmărește:

- **Dezvoltarea personală**, prin autocunoaștere, creșterea încrederii în sine și a motivației pentru învățare continuă;

- **Dezvoltarea profesională**, prin actualizarea competențelor și dobândirea unor noi abilități cerute pe piața muncii;

- **Integrarea și participarea socială activă**, prin implicare civică, toleranță, respect pentru diversitate și spirit comunitar;

- **Adaptarea la schimbare**, într-un context economic și tehnologic dinamic, unde învățarea devine o necesitate constantă;

- **Promovarea incluziunii și egalității de șanse**, prin facilitarea accesului la educație pentru toate categoriile de adulți, indiferent de vârstă, nivel de studii sau statut social;

- **Consolidarea coeziunii între generații**, poate fi realizată printr-un ansamblu de acțiuni intenționate care favorizează dialogul, cooperarea și înțelegerea reciprocă între copii, tineri, adulți și vârstnici.

Aceste principii sunt prezentate și în figura 1.

Figură 1. Educația adulților: șase principii fundamentale

Spre deosebire de pedagogie unde adultul predă/învăță copiii și respectiv e centrată pe profesor, în cazul andragogiei, educația e centrată pe cel ce învață, iar formatorul renunța la controlul conținutului și e ghidat de formabil.

Diferența dintre pedagogie și andragogie este prezentată în tabelul 2, iar în tabelul 3 sunt prezentate diferențele între procesul de învățare a copilului și a adultului.

Tabel 2 Diferențe între pedagogie și andragogie

Concept	Pedagogie	Andragogie
Definiție	Știința și arta de a învăța copiii	Știința și arta de a învăța adulții
Centrare	Centrată pe profesor (transmitere de cunoștințe)	Centrată pe cursant (facilitare a învățării)
Rol principal	Profesorul decide conținutul, metodele și ritmul	Formatorul facilitează, iar cursantul participă activ la proces

Tabel 3 Diferențe dintre formarea adulților și instruirea copiilor

Aspect	Copii (Pedagogie)	Adulți (Andragogie)
Motivație	Externă – note, recompense, dorința de aprobare	Internă – dezvoltare personală, profesională, rezolvarea unor nevoi reale
Experiență anterioară	Limitată – profesorul este principala sursă de informație	Bogată – adulții aduc experiență de viață și profesională relevantă
Stil de învățare	Acceptă autoritatea profesorului	Preferă autonomie, implicare și respect pentru opinii
Nevoi de învățare	Determinate de curriculum	Determinate de nevoi personale sau profesionale concrete
Aplicabilitate imediată	Puțin relevantă pe termen scurt	Caută legături practice și aplicare imediată în viața sau munca lor

Principiile andragogiei și metodele participative oferă fundamentul teoretic necesar pentru construirea unor programe de formare eficace și relevante pentru adulți. Ele asigură nu doar transmiterea de cunoștințe,

ci și dezvoltarea competențelor profesionale, atitudinilor reflexive și colaborative – esențiale în domeniul educației incluzive, iar tabelul 4 ilustrează diferențele fundamentale dintre principiile pedagogiei și andragogiei.

Tabel 4 Principiile pedagogiei și andragogiei

Pedagogie	Andragogie
Este sursa principală de informație	Devine facilitator, ghid, partener în învățare
Controlează procesul de predare	Creează contexte de învățare activă, participativă
Evaluează prin teste standardizate	Evaluează prin reflecție, autoevaluare, aplicații practice

1.2 Autocunoașterea – cheia pentru creștere personală și relații sănătoase

Autocunoașterea este procesul prin care o persoană își explorează și înțelege propria identitate, emoțiile, gândurile, comportamentele, valorile, nevoile și motivațiile. Este capacitatea de a reflecta asupra propriei persoane, de a identifica punctele forte și slabe, precum și impactul propriu asupra mediului și relațiilor cu ceilalți. Autocunoașterea nu se referă doar la ceea ce știm despre noi înșine în mod superficial,

ci implică o înțelegere profundă și onestă a propriei persoane.

Autocunoașterea începe cu **înțelegerea propriilor emoții** – abilitatea de a le identifica, de a înțelege de ce apar și cum ne influențează gândurile și comportamentele. În paralel, este important să fim conștienți de **gândurile și convingerile noastre**, de felul în care interpretăm informațiile și ne formăm opiniile despre noi și despre lume.

La fel de esențială este **cunoașterea valorilor și principiilor personale**, adică ceea ce considerăm cu adevărat important și care ne ghidează alegerile și deciziile.

În acest proces, învățăm să identificăm atât **punctele noastre forte**, talentele și abilitățile care ne susțin, cât și **slăbiciunile sau ariile în care avem nevoie de dezvoltare**.

În cele din urmă, autocunoașterea implică și **reflectarea asupra propriului comportament**

– modul în care acțiunile noastre îi influențează pe ceilalți și felul în care reacționăm în diferite situații. Prin această înțelegere holistică, devenim mai conștienți de noi înșine și mai capabili să ne ghidăm viața în mod echilibrat și autentic.

De ce este importantă autocunoașterea?

Autocunoașterea este baza dezvoltării personale. Ea ne ajută să înțelegem **cine suntem, ce ne motivează, care sunt valorile, punctele forte și limitele noastre**.

De ce este importantă autocunoașterea:

- Ne ajută să luăm **decizii mai potrivite** pentru noi și familia noastră.
- Ne face mai **conștienți de emoțiile și reacțiile** noastre, ceea ce reduce conflictele și stresul.
- Ne îmbunătățește **comunicarea cu ceilalți**, pentru că știm mai bine ce simțim și ce vrem să exprimăm.
- Ne permite să fim **autentici** în relațiile cu copiii, partenerii sau colegii.
- Este punctul de plecare al **autocontrolului și dezvoltării emoționale**.
- Contribuie la o **stima de sine sănătoasă** – ne simțim capabili și valoroși.
- Ne dă **încredere** în propriile decizii și în rolul nostru (de părinte, de profesionist, de om).
- Ne ajută să fim **mai empatici și mai răbdători** cu copiii noștri – când ne acceptăm pe noi, îi acceptăm mai ușor și pe ceilalți.
- Ne motivează să **continuăm să învățăm și să evoluăm**, chiar și atunci când greșim.
- Ne ajută să **ne stabilim obiective realiste**, să facem alegeri conștiente și să ne dezvoltăm continuu.
- Ne ajută să ne **gestionăm emoțiile** mai bine și să reducem stresul sau conflictele.
- Contribuie la **îmbunătățirea relațiilor**, devii mai empatic și mai atent la nevoile celorlalți.
- Ne ajută să luăm **decizii conștiente** aliniate valorilor și obiectivelor noastre.

Autoaprecierea înseamnă să recunoaștem și să valorizăm propriile calități, eforturi și progrese, fără a ne compara mereu cu ceilalți.

1.3 Rolul formatorului: facilitator, ghid, partener în învățare

Formatorul nu mai este doar „transmițător de informații”, ci creează un mediu de învățare sigur, stimulativ și incluziv, în care participanții se simt încurajați să se exprime, să pună întrebări și să exploreze idei noi. El organizează și structurează activitățile astfel încât cursanții să fie implicați activ, nu doar să primească informații. **Facilitator al procesului de învățare**, aceasta include: crearea unui climat

pozitiv și participativ; adaptarea metodelor la ritmul și stilurile de învățare ale adulților; stimularea colaborării și a învățării prin experiență; transformarea teoriei în practici concrete și relevante.

Moderator al discuțiilor și schimbului de experiență, pentru că adulții vin cu bagaje bogate de cunoștințe și trăiri. Formatorul valorifică aceste experiențe, le integrează în procesul de învățare și facilitează dialogul între participanți încurajând exprimarea opiniilor diverse; gestionând dinamica de grup

și menținând discuțiile productive; conectând experiențele individuale cu temele abordate, ajutând grupul să extragă concluzii relevante pentru practica profesională.

Suport pentru reflecție individuală și colectivă, acesta fiind un element esențial în învățarea adulților. Formatorul oferă spațiu, exerciții și întrebări ghidate care ajută participanții să înțeleagă, să analizeze și să integreze ceea ce învață, sprijinind autoevaluarea și conștientizarea propriilor competențe, facilitând învățarea pe baza experiențelor personale, stimulând gândirea critică și auto-reflecția, folosind diferite instrumente precum jurnale de învățare, discuții metacognitive, feedback structurat etc.

Model de atitudine profesională și comunicare eficientă. Formatorul influențează puternic modul în care participanții percep învățarea. Prin comportamentul său, el devine un exemplu de practică profesională, demonstrând respect, empatie și deschidere față de experiențele altora; comunicare clară, non-violentă și constructivă; gestionarea adecvată a conflictelor și a situațiilor dificile; etică profesională și responsabilitate în relația cu grupul.

1.4 Metode interactive de formare

Metodele participative sunt fundamentale în formarea adulților, deoarece valorifică experiența și competențele participanților; stimulează implicarea activă, gândirea critică și colaborarea; transformă procesul de învățare într-un dialog și schimb de experiențe, nu într-o simplă transmitere de informații.

Discuția dirijată și brainstorming-ul reprezintă metode eficiente de facilitare a schimbului de idei și soluții într-un cadru structurat. Prin adresarea de întrebări deschise, încurajarea participării tuturor și nea ideilor fără a fi

judicate inițial, această metodă activează cunoștințele existente, stimulează gândirea critică și colectează rapid perspective diverse, crescând implicarea și creativitatea participanților.

Studiile de caz oferă o altă abordare prin care participanții analizează situații reale sau simulate, aplicând cunoștințele teoretice în contexte concrete. Prin prezentarea unei situații, identificarea problemelor și discutarea soluțiilor posibile, această metodă dezvoltă gândirea analitică, capacitatea de decizie și abilitățile de rezolvare a problemelor.

Jocurile de rol și simulările oferă oportunitatea de a exersa comportamente, reacții și abilități sociale într-un cadru sigur. Participanții primesc roluri și interpretează scenarii prestabilite, urmând ca apoi să se realizeze o reflecție de grup. Această metodă contribuie la dezvoltarea empatiei, a comunicării și a gestionării conflictelor.

Învățarea prin proiecte presupune implicarea participanților în realizarea unor sarcini complexe, practice, prin care se integrează cunoștințele și se stimulează autonomia. Procesul include stabilirea temei, lucrul individual sau în echipă și prezentarea produsului final, consolidând responsabilitatea, colaborarea și creativitatea.

Atelierele practice urmate de reflecție în grup permit consolidarea învățării prin experiență directă. Participanții realizează exerciții practice, urmate de discuții și autoevaluare, ceea ce ajută la dezvoltarea competențelor practice și la învățarea profundă.

Dezbaterile structurate și panelurile sunt activități organizate pe teme specifice, în care participanții susțin argumente pro și contra. Prin moderarea discuției și împărțirea în echipe, această metodă dezvoltă gândirea critică, exprimarea argumentată și respectul pentru opinii diferite.

Instrumentele de monitorizare a progresului personal, cum sunt portofoliul formativ sau agenda, permit reflecția asupra evoluției învățării în timp. Prin notarea experiențelor, autoevaluare și stabilirea obiectivelor, participanții își asumă responsabilitatea pentru propria dezvoltare.

Învățarea de la egal la egal sau peer learning valorifică experiențele fiecărui participant prin lucrul în perechi sau grupuri, mentorat între colegi și discuții libere. Această metodă sporește încrederea, cooperarea și motivația în cadrul grupului.

Întrebări de reflecție pentru Modulul I

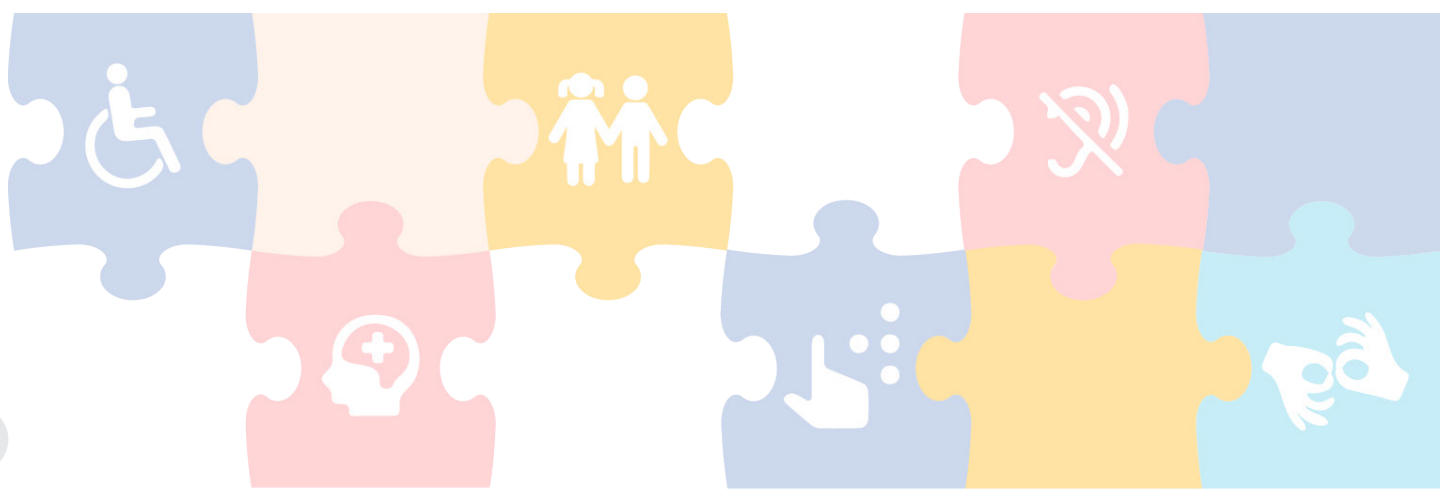
1 Ce principii andragogice aplici deja în activitățile tale de formare?

2 Cum poți valorifica experiența participanților adulți în procesul de învățare?

3 Ce diferențe ai observat între lucrul cu adulții și instruirea copiilor?

4 Care dintre metodele interactive îți pare cea mai eficientă și de ce?

5 În ce mod îți poți ajusta rolul de formator pentru a deveni un facilitator autentic?

MODULUL II: ASPECTE TEORETICE PRIVIND CREAREA PARTENERIATULUI ȘCOALĂ – FAMILIE

2.1 Conceptul de parteneriat educațional

Parteneriatul dintre școală și familie reprezintă o dimensiune esențială a procesului educațional, fundamentată pe ideea că educația copilului nu este responsabilitate exclusivă a școlii sau a familiei, ci rezultatul unei colaborări eficiente între cele două entități. Teoreticienii educației, precum Urie Bronfenbrenner, care a promovat teoria sistemelor ecologice sau Joyce Epstein, care a propulsat teoria implicării familiale, susțin că dezvoltarea copilului are loc în contexte multiple care interacționează între ele, iar colaborarea între acestea este crucială pentru succesul școlar și personal al elevului.

Teoria sistemelor ecologice a lui Urie Bronfenbrenner subliniază că dezvoltarea copilului este influențată de diferite medii: familia, școala, comunitatea, mass-media etc. În cadrul microsistemului, familia și școala sunt pilonii de bază care modelează comportamentul, atitudinile și valorile copilului. Atunci când aceste două componente cooperează și comunică eficient, copilul beneficiază de un cadru coerent și stabil de formare.

Un alt cadru teoretic relevant este modelul parteneriatului școală–familie propus de Joyce Epstein, care identifică șase tipuri de implicare a părinților în educație:

1. asigurarea unui mediu familial care susține învățarea;
2. comunicarea eficientă între familie și școală;
3. implicarea părinților în activități școlare;
4. colaborarea în procesul decizional;

5. accesul la resursele comunității;

6. învățarea continuă a părinților în raport cu nevoile educaționale ale copiilor.

Literatura de specialitate accentuează faptul că un parteneriat solid contribuie la îmbunătățirea performanțelor școlare, dezvoltarea competențelor socio-emoționale, la reducerea comportamentelor problematice și la creșterea motivației pentru învățare. De asemenea, părinții care sunt informați și implicați în educația copiilor tind să susțină mai eficient dezvoltarea acestora și să colaboreze constructiv cu cadrele didactice.

Pentru ca parteneriatul școală–familie să fie funcțional, este necesară cultivarea încrederii reciproce, a respectului și a unei comunicări transparente și constante. Profesorii trebuie să adopte o atitudine deschisă și receptivă față de sugestiile și preocupările părinților, iar părinții trebuie să fie dispuși să participe activ la viața școlii, nu doar în momentele de criză.

Parteneriatul școală–familie nu este un simplu concept formal, ci o realitate practică ce poate influența pozitiv traiectoria educațională a copilului. Construcția unui parteneriat autentic presupune eforturi continue, dar beneficiile sale sunt incontestabile din perspectiva unei educații de calitate și incluzive.

Parteneriatul școală–familie reprezintă o dimensiune fundamentală a educației moderne, bazată pe colaborarea, încrederea și coresponsabilitatea dintre cadrele didactice, părinți și comunitate. Scopul acestui parteneriat este dezvoltarea armonioasă și integrală a copilului, prin implicarea tuturor factorilor educaționali.

Parteneriatul școală–familie reprezintă un proces dinamic, continuu și bidirecțional de cooperare între părinți, cadre didactice, specialiști și comunitate. Acest tip de colaborare se bazează pe principiul responsabilității partajate: atât familia, cât și școala contribuie în mod complementar la formarea, dezvoltarea și bunăstarea copilului. Literatura de specialitate subliniază că un parteneriat solid nu se limitează la informare periodică, ci presupune implicare activă, comunicare constantă, încredere reciprocă și participare la procesele educaționale. Pentru a înțelege fundamentele acestui concept, sunt relevante trei teorii importante:

I. Teoria ecologică a dezvoltării promovată de Urie Bronfenbrenner care pune accentul pe ideea că dezvoltarea copilului are loc în cadrul unor sisteme interconectate:

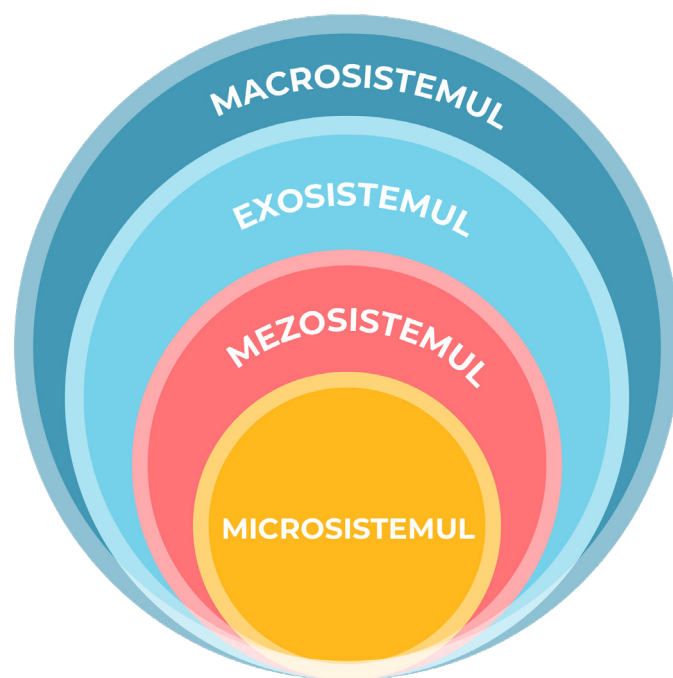
- **microsistemul** (familia, școala, grupul de colegi); Calitatea relațiilor din microsistem are un impact major asupra dezvoltării emoționale, sociale și cognitive a copilului. Interacțiunile calde, sigure și coerente favorizează dezvoltarea armonioasă, în timp ce conflictele frecvente sau neglijarea pot genera dificultăți.

- **mezosistemul** (relațiile dintre familie și școală, dintre profesori și părinți); Un mezosistem funcțional, bazat pe cooperare și comunicare deschisă, sprijină dezvoltarea copilului și reduce riscul apariției barierelor educaționale sau emoționale. Lipsa de coordonare între aceste sisteme poate crea confuzie și stres pentru copil.

- **exosistemul** (instituțiile care afectează indirect copilul, precum serviciile sociale, locul de muncă al părinților); Deciziile luate la nivelul exosistemului pot afecta resursele disponibile familiei și, implicit, calitatea vieții copilului.

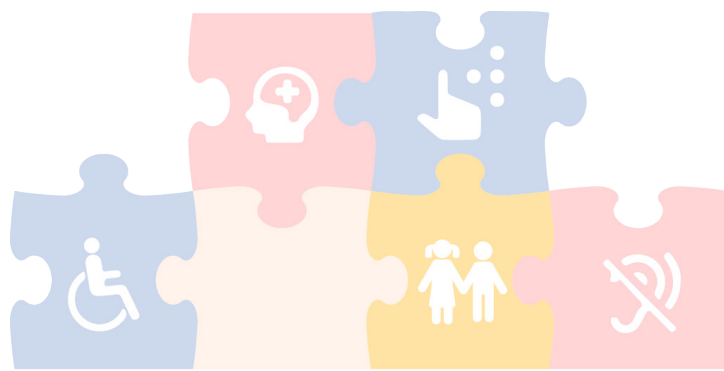
- **macrosistemul** (valorile culturale, legislație, norme sociale). Macrosistemul influențează modul în care funcționează celelalte sisteme și determină oportunitățile sau constrângerile cu care se confruntă copilul.

Parteneriatul educațional influențează în special mezosistemul, acolo unde colaborarea dintre familie și școală poate consolida sau, în lipsa ei, poate slăbi dezvoltarea copilului. O comunicare constantă între părinți și profesori creează un mediu mai coerent, stabil și predictibil pentru elev. În figura 2 este prezentată schematic teoria sistemelor interconectate.

Figură 2. Teoria sistemelor interconectate

În concluzie, putem susține că teoria ecologică a lui Bronfenbrenner subliniază necesitatea unei abordări holistice a dezvoltării copilului. Pentru a sprijini dezvoltarea sănătoasă, este esențial ca familia, școala, comunitatea și politicile publice să acționeze coerent, în parteneriat, având în centrul atenției nevoile copilului. Această perspectivă este deosebit de relevantă în promovarea educației incluzive și a parteneriatului școală–familie.

II. Abordarea socio-constructivistă promovată de Lev Vygotsky care afirmă că învățarea este un proces social, iar dezvoltarea are loc prin interacțiuni semnificative cu adulții și cu ceilalți copii. Parteneriatul școală-familie susține această perspectivă prin:

- împărtășirea strategiilor educaționale între părinți și cadre didactice;
- crearea unui mediu de învățare coerent acasă-școală;

• facilitarea dezvoltării în „zona proximei dezvoltări”, întrucât copilul primește sprijin adecvat atât acasă, cât și la școală.

III. Modelul parteneriatului educațional promovat de Joyce Epstein², care propune unul dintre cele mai utilizate modele internaționale privind implicarea părinților. Ea identifică șase tipuri de implicare ale familiei, care contribuie semnificativ la succesul educațional, prezentate în figura 4:

Figură 3. Modalități de implicare a familiei în educația copilului (modelul Epstein)

Potrivit modelului lui Epstein, școlile care dezvoltă aceste șase dimensiuni observă creșteri în performanța și motivația elevilor, îmbunătățirea adaptării emoționale și sociale a copiilor, îmbunătățirea climatului școlar și consolidarea relației de încredere cu părinții.

Un parteneriat autentic între școală și familie este o componentă esențială a educației de calitate. Acesta contribuie la formarea unui mediu educațional incluziv și sprijinitor, în care fiecare copil își valorifică potențialul.

²<https://www.ebsco.com/research-starters/education/joyce-epsteins-school-family-community-partnership-model>

2.2 Rolurile și responsabilitățile partenerilor educaționali

Partenerii educaționali sunt actorii implicați în procesul educativ al copilului și includ școala (cadre didactice și personal auxiliar), familia (părinți sau tutori) și comunitatea (instituții locale, ONG-uri, autorități, servicii sociale).

Colaborarea este esențială pentru dezvoltarea integrată a copilului, pentru prevenirea dificultăților educaționale și pentru promovarea incluziunii sociale.

Fiecare partener are roluri și responsabilități complementare, dar interdependente, care contribuie la succesul educațional și emoțional al copilului.

Rolurile parteneriatului educațional

A. Rolurile școlii

- Rol educativ – asigură dezvoltarea cunoștințelor, abilităților și competențelor elevilor.
- Rol de facilitator al comunicării – menține un dialog constant cu părinții și comunitatea.
- Rol de evaluator – monitorizează progresul elevului și oferă feedback constructiv.
- Rol de coordonator al resurselor comunitare – implică ONG-uri, instituții culturale sau servicii sociale în activități educaționale.
- Rol de suport emoțional și social – identifică nevoile elevilor și oferă intervenții adecvate (consiliere, mentorat).

B. Rolurile familiei

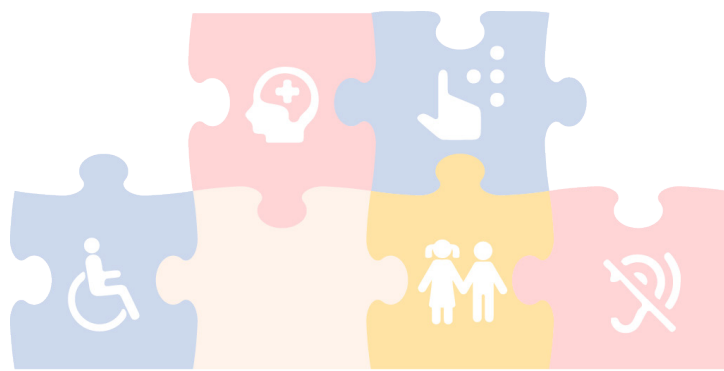
- Rol de susținător principal – creează un mediu sigur și stimulativ pentru învățare.
- Rol de model – transmite valori, norme și comportamente sociale.
- Rol de partener decizional – participă la luarea deciziilor privind educația și dezvoltarea copilului (PEI, planificare individualizată).
- Rol de mediator între copil și școală – menține comunicarea constantă și sprijină aplicarea recomandărilor școlii.
- Rol de evaluator informal – observă progresul și comportamentul copilului în afara mediului școlar.

C. Rolurile comunității

- Rol de susținere socială și educațională – furnizează resurse, programe și servicii suplimentare pentru elevi și familii.
- Rol de promotor al incluziunii – asigură participarea tuturor copiilor, inclusiv a celor cu CES sau din medii vulnerabile.
- Rol de coordonator inter-instituțional – facilitează colaborarea între școală, familie și alte instituții (centre sociale, biblioteci, cluburi culturale).
- Rol de partener în proiecte comunitare – contribuie la dezvoltarea competențelor civice și sociale ale elevilor.

În tabelul de mai jos (nr. 5) este evidențiat impactul multidimensional al parteneriatului școală-familie, care generează beneficii semnificative la nivelul elevului, familiei, instituției de învățământ și comunității.

- Pentru elevi, colaborarea dintre școală și familie contribuie la creșterea motivației pentru învățare, la dezvoltarea încrederii în sine și la asigurarea unui sprijin emoțional constant. Aceste elemente se reflectă direct în îmbunătățirea rezultatelor școlare și în participarea activă a elevilor la procesul educațional.
- În cazul părinților, parteneriatul facilitează o mai bună înțelegere a procesului educațional și a rolului propriu în susținerea copilului. Totodată, acesta consolidează relația părinte-copil și stimulează sentimentul de apartenență la comunitatea școlară, favorizând implicarea activă și responsabilă.

- La nivelul școlii, beneficiile includ sprijinul comunitar, reducerea conflictelor și crearea unui climat educațional pozitiv. Cooperarea cu familiile contribuie la creșterea eficienței activităților educaționale și la gestionarea mai eficientă a provocărilor întâlnite în procesul de predare-învățare.

- Pentru comunitate, parteneriatul școală-familie stimulează implicarea civică, întărește coeziunea socială și promovează valori comune. Astfel, școala devine un factor activ de dezvoltare comunitară și un spațiu de cooperare și responsabilitate socială.

Tabel 5 Beneficiile parteneriatului școală-familie

Nivel	Beneficii
Pentru elev	creșterea motivației pentru învățare, dezvoltarea încrederii, sprijin emoțional, rezultate școlare mai bune
Pentru părinți	mai bună înțelegere a procesului educațional, consolidarea relației cu copilul, sentiment de apartenență
Pentru școală	sprijin comunitar, reducerea conflictelor, climat educațional pozitiv, eficiență în activități
Pentru comunitate	implicare civică, coeziune socială, promovarea valorilor comune

2.3 Dimensiuni ale parteneriatului

Parteneriatul între școală și familie se manifestă prin mai multe dimensiuni complementare, care asigură o colaborare eficientă și o dezvoltare armonioasă a copilului:

a) Comunicarea educațională presupune un dialog constant, deschis și constructiv între cadrele didactice și părinți. Prin comunicare eficientă: se transmit informații despre progresul și nevoile copilului; părinții pot adresa întrebări și solicita clarificări; se creează un spațiu de feedback reciproc, bazat pe respect și empatie; se previn neînțelegerile și conflictele, promovând încrederea reciprocă.

Exemple de activități: ședințe regulate, întâlniri informale, mesaje și newslettere informative, platforme digitale de comunicare.

b) Implicarea parentală se referă la participarea activă a părinților în activitățile educative și în procesul decizional. Implicarea poate fi directă sau indirectă și contribuie la creșterea motivației și performanței elevilor. Cele mai frecvente forme de implicare: participarea la ateliere și activități practice; voluntariat la evenimente și proiecte școlare; implicarea în consilii și comitete de decizie; sprijinirea activităților educaționale acasă.

Beneficiile acestei dimensiuni: crește coeziunea între școală și familie, sporește responsabilitatea parentală și eficiența procesului educațional, participare la activități educative și decizionale.

c) Sprijinul educațional presupune colaborarea efectivă între familie și școală pentru proiecte comune și inițiative educative. Sprijinul poate fi de natură academică, socio-emoțională sau practică. Exemple: proiecte comunitare (grădina școlii, biblioteca comunitară); sprijin individualizat pentru elevii cu CES; consultări și strategii comune pentru rezolvarea dificultăților elevului; organizarea de campanii de conștientizare și incluziune.

Beneficii: crește succesul școlar, asigură un mediu de învățare coerent și susținător și dezvoltă competențele sociale și emoționale ale elevilor

d) Coerența valorilor se referă la armonizarea așteptărilor, principiilor și obiectivelor între familie și școală. Aceasta dimensiune ajută copilul să perceapă un mediu coerent, unde regulile, valorile și așteptările sunt consistente între casă și școală. Exemple: promovarea valorilor de respect, responsabilitate și empatie; susținerea activităților culturale, sportive și comunitare comune.

Beneficii: contribuie la dezvoltarea unui climat predictibil și sigur pentru copil, facilitează învățarea și crește încrederea în instituțiile educaționale.

Premisele unui parteneriat eficient:

- 1 Respect reciproc și recunoașterea rolurilor.
- 2 Transparență și comunicare eficientă.
- 3 Formarea continuă a competențelor de colaborare ale cadrelor didactice.
- 4 Implicarea activă a conducerii școlii în promovarea parteneriatelor familie-școală.

Un parteneriat autentic între școală și familie este o componentă esențială a educației de calitate. Acesta contribuie la formarea unui mediu educațional incluziv și sprijinitor, în care fiecare copil își valorifică potențialul.

Cadre conceptuale naționale

În Republica Moldova, principiile parteneriatului educațional sunt susținute prin:

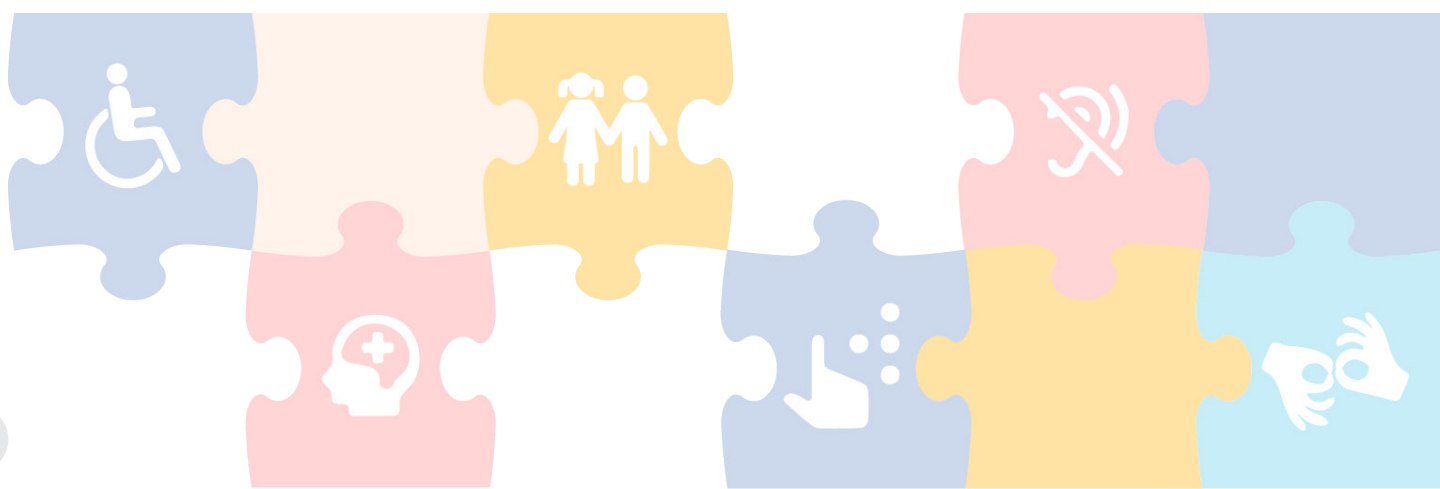
- Codul Educației al Republicii Moldova (152/2014 cu modificările adoptate în 17.08.2023), care stipulează colaborarea între

instituțiile de învățământ, familie și comunitate pentru asigurarea educației de calitate;

- Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2023-2030, care include dimensiunea „Parteneriat educațional durabil”;
- Regulamentul-cadru privind organizarea procesului educațional în învățământul general (aprobat prin ordin MECC), care prevede implicarea părinților în planificarea și evaluarea activităților educaționale.

Întrebări de reflecție pentru Modulul II

- 1 Cum pot fi distribuite clar responsabilitățile între școală, familie și comunitate?
- 2 Care roluri ale părinților și comunității sunt cele mai dificil de implementat și de ce?
- 3 Cum poate școala să sprijine părinții pentru a-și îndeplini responsabilitățile?
- 4 În ce mod poate fi evaluată eficiența colaborării partenerilor educaționali?
- 5 Care sunt exemplele locale de bune practici în distribuirea rolurilor și responsabilităților?

MODULUL III: MODELE ȘI STRATEGII EFICIENTE DE IMPLICARE ACTIVĂ A PĂRINȚILOR ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL

3.1 Modele și strategii de implicare activă a părinților

Parteneriatul educațional reprezintă, în concepția majorității cadrelor didactice, o direcție esențială și necesară pentru dezvoltarea actuală a școlii. Reușita elevului este influențată de mai mulți factori, iar școala, ca instituție, nu poate acționa singură, ci are nevoie de sprijinul familiei și al comunității. Astfel, parteneriatul educațional are rolul de a susține strategiile educaționale pe termen lung și de a răspunde noilor realități sociale, culturale și economice.

Pentru a realiza un parteneriat eficient, este nevoie ca toți actorii implicați (autorități, părinți, elevi, cadre didactice, ONG-uri, biserici, agenți economici etc.) să-și armonizeze valorile, atitudinile și comportamentele, pentru a sprijini procesul educațional.

În cazul persoanelor cu dizabilități, necesitățile care se referă la satisfacerea unor nevoi vitale primare (alimentație, igienă, condiții de trai etc.) sau care vizează activități de ordin psihoemoțional (educație, creație, comunicare, jocuri etc.) și participativ (implicarea în viața școlară, profesională, culturală, acțiunile de petrecere a timpului liber etc.) se transformă inevitabil în nevoi speciale, dacă în mediul familial, comunitar, social persoanele în cauză nu pot conta pe un suport adecvat, care le-ar permite satisfacerea lor. Pentru realizarea acestui obiectiv, persoana cu dizabilități necesită, în măsură mai mare sau mai mică, un anumit tip de sprijin, pe care îl poate acorda familia, comunitatea, grupurile sociale specializate etc.

În contextul schimbărilor sociale și economice, relația dintre școală și familie a devenit tot mai importantă. Dacă în trecut responsabilitatea educației era văzută aproape exclusiv ca sarcină a școlii, astăzi accentul se plasează pe colaborarea dintre părinți și profesori.

În multe situații, aceasta se concretizează sub forma unui „contract parental”, prin care se stabilesc clar drepturile și responsabilitățile ambelor părți.

Etapele evoluției relației școală-familie

Laura Dumbrăveanu (2006) descrie trei etape fundamentale în dezvoltarea parteneriatului între școală și familie, fiecare reflectând nivelul de colaborare, încredere și implicare reciprocă.

I. Etapa „școlii autosuficiente” caracterizată prin:

- Școala consideră că poate funcționa eficient fără implicarea părinților;
- Accentul se pune exclusiv pe procesul de predare-învățare, pe planificarea curriculară și pe performanțele elevilor în sălile de clasă;
- Comunicarea cu părinții este limitată la informații formale (note, absențe, evenimente școlare).

Consecințe:

- Posibilă izolare a școlii față de comunitate;
- Părinții percepuți mai mult ca simpli receptori de informații, nu ca parteneri;
- Resursele familiale sunt subutilizate în procesul educațional.

Observație: În această etapă, școala nu valorifică experiențele, abilitățile și resursele pe care părinții le pot aduce în sprijinul copiilor și al comunității școlare.

II. Etapa incertitudinii caracterizată prin:

- Școala realizează că sprijinul părinților este necesar pentru atingerea unor obiective educaționale mai complexe;
- Se inițiază primele încercări de colaborare, dar există reticență și incertitudine privind rolurile și responsabilitățile fiecărei părți;

- Comunicarea este mai frecventă, dar adesea formală și unilaterală.

Consecințe:

- Colaborarea nu este încă stabilă;
- Părinții pot fi implicați doar ocazional sau în mod simbolic;
- Neclaritatea rolurilor poate genera frustrare sau lipsă de angajament.

Observație: Etapa incertitudinii este o perioadă de tranziție, în care școala începe să conștientizeze valoarea parteneriatului, dar procesul de colaborare încă nu este consolidat.

III. Etapa încrederii reciproce caracterizată prin:

- Stabilirea unei colaborări autentice între părinți și cadre didactice;
- Comunicare bilaterală, deschisă și constructivă;
- Crearea unui parteneriat între școală și părinți în luarea deciziilor și în planificarea activităților educative;
- Împărtășirea valorilor și obiectivelor comune, iar rolurile fiecărei părți sunt clar definite.

Consecințe:

- Creșterea performanțelor școlare și dezvoltarea competențelor socio-emoționale ale elevilor;
- Sprijinul parental este activ și consistent;
- Se creează un climat de încredere, respect și responsabilitate comună.

Observație: Această etapă reflectă maturitatea parteneriatului școală-familie, în care colaborarea nu mai este opțională, ci devine un **factor esențial pentru succesul educațional și dezvoltarea holistică a copilului.**

Datorită importanței sale, înțelegerea modului în care părinții își ajută copiii și a modului în care școlile pot încuraja o mai mare implicare a părinților au fost obiective importante de cercetare în educație și sociologie.

Sprijinul public pentru implicarea părinților în educație este de mult timp larg răspândit. În introducerea la cartea sa „Școală, familie și parteneriate comunitare”, Epstein subliniază: *Niciun alt subiect legat de îmbunătățirea școlii nu a generat mai multă retorică decât implicarea părinților. Toată lumea afirmă că este esențială. Studiu după studiu arată că profesori, părinți, administratori și chiar elevi – de la grădiniță până la liceu – consideră că implicarea părinților aduce beneficii elevilor, îmbunătățește școlile, sprijină profesorii și consolidează familiile.*

La sfârșitul anilor 1980, Joyce Epstein³ a propus Modelul de Parteneriat Școală-Familie-Comunitate (Modelul de Parteneriat), care a devenit rapid influent în cercetarea implicării părinților. Modelul are două componente principale.

Prima componentă prezintă parteneriatul dintre școli, familii și comunități ca fiind sfere care se suprapun. Aceste sfere arată că școlile, familiile și comunitățile au fiecare un rol și o influență asupra educației unui copil. Zona de suprapunere a sferelor evidențiază faptul că interesele și influențele tuturor celor implicați sunt reciproce.

Gradul de suprapunere este influențat de doi factori principali: timpul și experiența. Mai exact, timpul petrecut în școală, vârsta copilului și experiențele acumulate atât în familie, cât și la școală pot determina măsura în care școlile, familiile și comunitățile își exercită influența comună asupra copilului. De exemplu, părinții sunt de obicei mai implicați în școală atunci când copiii lor sunt mai mici. Prin urmare, Modelul de Parteneriat arată o suprapunere mai mare între familie și școală pentru un elev de clasa întâi decât pentru un elev de liceu.

A doua componentă a modelului ilustrează relațiile interpersonale și modelele de influență esențiale în educația copilului. Conform modelului, există două tipuri de interacțiuni:

³https://www.researchgate.net/publication/271762802_PARTENERIATUL_SCOALA-FAMILIE-COMUNITATE

În interiorul organizațiilor și între organizații. Aceste interacțiuni se desfășoară la niveluri diferite. Cele organizaționale standard au loc între familii și școli și includ, de exemplu, comunicarea prin buletine informative sau rapoarte despre activitatea și performanța școlară (fizic sau digital). Interacțiunile individuale sunt cele directe dintre părinți și profesori – precum mesajele trimise de la școală, conversațiile din cadrul întâlnirilor părinte-profesor sau schimburile prin e-mail. În centrul acestor relații se află copilul, care este influențat de familie și școală, dar și el, la rândul său, influențează aceste medii.

Conceptul central al modelului este acela că toți actorii implicați în educația copilului au interese și influențe reciproce, unite de un scop comun: asigurarea succesului copilului. Modelul arată că aceste interese comune pot fi sprijinite prin politici, acțiuni, valori, atitudini și convingeri împărtășite. Spre deosebire de teoriile anterioare, care considerau familia și școala ca fiind separate, cu responsabilități distincte, acest model evidențiază importanța colaborării continue și evită perspectiva secvențială (în care rolul principal ar fi când la părinți, când la școală, în funcție de vârsta copilului).

Un alt aspect semnificativ este faptul că școlile și familiile pot dezvolta caracteristici similare. Epstein folosește conceptele de „familii asemănătoare școlii” și „școli asemănătoare familiei”. În familiile asemănătoare școlii, părinții sprijină și stimulează învățarea copiilor prin activități educaționale zilnice, ajutor la teme, recompense pentru reușite și prin integrarea învățării în rutina vieții. În schimb, școlile asemănătoare familiei preiau atitudini de grijă, oferind atenție individualizată și flexibilitate în funcție de nevoile fiecărui copil, creând relații apropiate și de încredere cu elevii.

Modelul de parteneriat subliniază astfel atributele comune ale școlilor și familiilor și sugerează că aceste comportamente similare sporesc gradul de suprapunere și aduc beneficii importante elevilor.

Fiind parte a familiei și comunității, copiii dezavantajați depind în mare măsură de aceste două structuri pentru a-și asigura supraviețuirea și continuitatea în școală. Acest fapt este subliniat de Convenția Națiunilor Unite privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (UNCRPD), articolul 24, care precizează că părinții trebuie să fie preocupați de modul în care procesul de predare-învățare răspunde nevoilor copiilor lor.

Școala are misiunea de a oferi cât mai multe forme de colaborare, de atragere a părinților într-un dialog real care are ca obiectiv formarea elevului atât din punct de vedere profesional, cât și comportamental. Astfel, se pot concretiza mai multe forme de colaborare:

Strategii de colaborare cu părinții

Obiectivul colaborării este crearea unui mediu educațional stabil și favorabil dezvoltării armonioase a copilului, în care familia și școala să acționeze împreună pentru formarea personalității și integrarea socială a elevului. Implicarea părinților este recunoscută ca un factor semnificativ în îmbunătățirea calității educației unui copil.

Mai jos sunt descrise diferite strategii și modele de colaborare cu părinții, exemple practice de organizare a activităților:

● **Cafeneaua părinților** – întâlniri informale între părinți, profesori și specialiști (psihologi, logopezi), pentru a discuta teme precum stresul parental, sprijinul copiilor cu CES sau relațiile dintre colegi. Aceste întâlniri necesită timp pentru a fi bine pregătite și ghidate, dar consecințele sunt foarte benefice pentru copiii;

● **Ședințe lunare cu părinții și cadrele didactice** – pentru monitorizarea progresului elevilor, pentru a discuta dificultățile întâmpinate și a identifica din timp nevoile educaționale, emoționale sau sociale. În cadrul acestor întâlniri sunt analizate evoluția elevului, adaptările necesare în procesul de învățare, precum și modalitățile de sprijin pe care familia și școala le pot oferi împreună.

Ședințele contribuie la o comunicare transparentă, la consolidarea parteneriatului școală-familie și la luarea unor decizii comune în beneficiul copilului.

- **Ateliere tematice pentru părinți** - sesiuni practice despre comunicarea eficientă cu copilul și cu cadrele didactice, strategii de sprijin emoțional și gestionare a stresului, implicarea activă în procesul educațional, utilizarea platformelor digitale și a instrumentelor online folosite în școală, precum și orientări privind dezvoltarea deprinderilor de învățare și autonomie ale elevilor. Atelierele permit părinților să exerseze tehnici concrete, să pună întrebări, să împărtășească experiențe și să construiască o rețea de sprijin între familie și școală;

- **Proiecte comunitare** – de ex. „Grădina școlii”, „Biblioteca comunitară”, unde elevii învață și aplică competențe practice cu suportul părinților și comunității. În cadrul „Grădinii școlii”, copiii participă la activități de grădinărit, învățând despre natură, sustenabilitate și munca în echipă, având sprijinul părinților și al membrilor comunității. În cadrul „Bibliotecii comunitare”, elevii sunt implicați în organizarea, gestionarea și promovarea resurselor educaționale, dezvoltând competențe de lectură, documentare și comunicare. Aceste proiecte creează oportunități pentru interacțiunea între școală, familie și comunitate, cultivând un sentiment de apartenență și responsabilitate socială la elevi.

- **Campanii comunitare de sensibilizare** – de exemplu, „Școala pentru toți copiii” sau „Săptămâna incluziunii”, organizate cu implicarea ONG-urilor, primăriei și mass-mediei locale.

- **„Biblioteca părinților”** – crearea unui colț educativ în școală. Inițiativă prin care școala amenajează un colț educativ dedicat părinților, cu resurse variate despre dezvoltarea copilului, educație

incluzivă, parenting pozitiv și strategii de sprijin emoțional și educațional. Această bibliotecă oferă acces la cărți, broșuri, ghiduri și materiale digitale, facilitând înțelegerea nevoilor copiilor și aplicarea practică a principiilor în viața de zi cu zi. Părinții pot consulta resursele individual sau în cadrul unor sesiuni de grup, pot discuta cu specialiști și pot împărtăși experiențe cu alți părinți. Proiectul stimulează implicarea activă a părinților în educația copiilor, promovează colaborarea școală-familie și contribuie la dezvoltarea unei comunități educative suportive.

- **Voluntariat parental** – părinții contribuie la organizarea de ateliere sau activități extracurriculare (de ex. ateliere practice în ajun de sărbători, informarea copiilor de către părinți medici referitor la modul sănătos de viață, sau părinți juriști, părinți antreprenori etc.).

- **„Ziua ușilor deschise pentru părinți”** – eveniment lunar sau în funcție de posibilități, ce oferă părinților posibilitatea de a participa la lecții, ateliere și întâlniri tematice. În cadrul acestei inițiative, părinții pot asista la lecții și ateliere, pot observa metodele de predare și interacțiunea dintre cadrele didactice și elevi, precum și modul în care sunt aplicate strategiile de educație incluzivă. Evenimentul include și întâlniri tematice, discuții și sesiuni de consultanță cu specialiști, pentru a răspunde întrebărilor legate de dezvoltarea copilului, sprijinul emoțional și implicarea în procesul educațional. „Ziua ușilor deschise” facilitează comunicarea deschisă între școală și familie, întărește parteneriatul școală-părinți și creează un mediu de învățare transparent și colaborativ.

- **Platforme digitale de comunicare** – utilizarea instrumentelor online (Viber, messenger, ClassDojo, Google Classroom, WhatsApp, e-mail) pentru menținerea legăturii constante între profesori și părinți;

„Săptămâna valorilor în familie și școală”

– părinți și copii participă la activități comune privind respectul, solidaritatea, empatia. În cadrul acestei săptămâni, participanții iau parte la ateliere interactive, jocuri educative și discuții ghidate, axate pe respect, solidaritate, empatie, responsabilitate și cooperare. Activitățile sunt concepute pentru a întări legăturile dintre familie și școală, pentru a dezvolta abilități socio-emoționale și pentru a cultiva un climat de înțelegere și sprijin reciproc. Evenimentul oferă părinților modele practice de transmitere a valorilor acasă și le permite copiilor să experimenteze concret comportamente pozitive, contribuind la formarea unei comunități școlare incluzive și armonioase.

Proiecte intersectoriale cu ONG-uri locale – activități de voluntariat și educație civică care implică școala, părinții și comunitatea.

Ateliere pentru dezvoltarea abilităților parentale – sesiuni despre comunicare, disciplină pozitivă și sprijin emoțional al copiilor. Temele abordate includ comunicarea eficientă și empatică cu copilul, aplicarea strategiilor de disciplină pozitivă, gestionarea emoțiilor și sprijinul emoțional adecvat, precum și modalități de încurajare a responsabilității și autonomiei. Atelierele combină teoria cu exerciții practice, studii de caz și discuții de grup, oferind părinților instrumente concrete pentru rezolvarea provocărilor cotidiene și pentru crearea unui mediu familial sigur, cald și stimulat. Participarea activă în cadrul acestor sesiuni favorizează și dezvoltarea unei comunități de părinți

Vizitele la domiciliu constituie o formă specifică de colaborare prin care se realizează contactul nemijlocit al cadrului didactic cu condițiile concrete de viață și educație ale copilului în spațiul familial. Este momentul când profesorul poate cunoaște climatul familial, nivelul

material și cultural al familiei, concepția părinților despre instrucție și educație, măsura în care se manifestă o influență educativă asupra copilului de către membrii familiei.

Întâlniri tematice cu specialiștii, la propunerea părinților, în funcție de nevoile lor.

În cadrul atelierelor organizate de CCF Moldova în perioada octombrie-noiembrie 2025, 27 de instituții de învățământ au prezentat exemple de bune practici de parteneriate școală-familie. Prezentările au ilustrat activitățile desfășurate de cadrele didactice și de cadrele didactice de sprijin, fie la clasă, fie în centrele de resurse, evidențiind modul în care este susținut copilul cu CES și rezultatele obținute împreună cu familia. Participantele au reușit să transmită atât verbal, cât și emoțional, bucuria succeselor trăite de copii alături de părinții lor în diverse activități comune, precum „Starturi vesele”, confecționarea cărților poștale pentru mame sau „Ziua etniilor”.

Unele prezentări au inclus exemple concrete de sarcini și activități pentru copiii cu CES, începute în clasă sau în centrul de resurse și continuate acasă împreună cu părinții – fișe de lucru, tabele completate, cântecele învățate sau exerciții practice care au consolidat progresul copilului.

3.2 Modelul CCF Moldova - consultarea părinților și a comunității școlare. Strategii de depășire a barierelor

În anii 2024-2025, echipa CCF Moldova a organizat consultări separate cu părinții copiilor cu CES și a cadrelor didactice. În total, 150 de părinți și 190 de cadre didactice din 18 școli din 6 raioane au participat la discuții directe, axate pe schimbul de experiențe și pe identificarea provocărilor întâmpinate în procesul de incluziune. În prima etapă a procesului de consultare, părinții au fost invitați să evalueze, pe o scală de la 1 la 10, nivelul actual de satisfacție față de colaborarea

dintre familie și specialiștii din instituție (cadre didactice, cadre didactice de sprijin, psiholog, logoped etc.). În etapa a doua, li s-a solicitat să argumenteze nota acordată, prin împărtășirea experiențelor personale și a percepțiilor referitoare la calitatea comunicării și la gradul de implicare a specialiștilor în procesul educațional al copilului. Cea de-a treia etapă a vizat identificarea principalelor bariere și dificultăți întâmpinate în colaborarea cu școala. În etapa finală, părinții au fost încurajați să formuleze soluții și recomandări concrete pentru îmbunătățirea relației școală-familie, punând accent pe consolidarea unui mediu educațional incluziv, sigur și sprijinitor pentru copiii cu cerințe educaționale speciale.

Părinții copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES) își exprimă, în general, recunoștința pentru progresele semnificative realizate în direcția incluziunii educaționale. Ei remarcă, cu satisfacție, faptul că majoritatea copiilor sunt incluși în clasele obișnuite și participă cu interes atât la ore, cât și la activitățile extracurriculare. De asemenea, părinții subliniază rolul important al specialiștilor din cadrul Centrelor de Resurse pentru Educația Incluzivă (CREI) și al serviciilor educaționale care oferă asistență reală și constantă. Colaborarea cu cadrele didactice de sprijin (CDS), logopedul și psihologul este percepută ca fiind esențială pentru progresul copiilor.

Mulți părinți observă că elevii se simt acceptați și valorizați în mediul școlar, manifestând progrese vizibile în plan academic, social și emoțional.

Totodată, implicarea părinților în procesul educațional este activă și constantă, contribuind la consolidarea parteneriatului dintre familie și școală.

- Lipsa adaptării reale a curriculei: deși există planuri educaționale individualizate pe hârtie, în practică mulți copii primesc materiale fără diferențiere adecvată;
- Atitudini negative sau indiferente din partea unor cadre didactice și colegi: marginalizarea sau lipsa de încurajare afectează negativ stima de sine a elevilor;
- Deficiențe în evaluarea și feedback-ul din partea specialiștilor: lipsa temelor pentru

acasă, sau a unei evaluări reale a progresului copilului limitează dezvoltarea acestuia;

- Izolare și excludere de la orele obișnuite: unii elevi sunt retrași în CREI fără o planificare clară a orelor individuale, ceea ce afectează integrarea lor socială și academică;
- Violență între colegi și lipsa de protecție: conflictele între elevi nu sunt gestionate eficient de școală, punând în pericol copiii vulnerabili;
- Servicii insuficiente de suport specializat: lipsa unui logoped permanent, costurile ridicate pentru terapii și absența unui centru de reabilitare funcțional afectează procesul educațional;
- Forme de discriminare și stigmatizare: prejudecățile din partea cadrelor didactice și a părinților copiilor tipici duc la marginalizarea și excluderea elevilor cu CES.

Figură 4. Provocări identificate de familii

În plus, părinții evidențiază o comunicare inefficientă și afectată de lipsa sincerității cu specialiștii din domeniul educațional. Mulți constată că li se transmite frecvent că „totul este în regulă”, în timp ce realitatea diferă semnificativ. De asemenea, părinții copiilor tipici sunt insuficient implicați în educația incluzivă și nu primesc informații adecvate despre copiii cu cerințe educaționale speciale. Pentru îmbunătățirea situației, părinții au propus mai multe soluții concrete (figura 5).

Figură 5. Strategii de depășire a barierelor

În concluzie, părinții apreciază progresele realizate până în prezent în direcția incluziunii, dar subliniază că mai este un drum lung până la atingerea unei incluziuni reale, eficiente și empatică. Pentru aceasta, este necesară o colaborare autentică între școală, familie și specialiști, o deschidere continuă, formarea constantă a cadrelor, dar și implicarea activă a comunității și autorităților.

La rândul lor, specialiștii au oferit feedback privind eforturile depuse pentru menținerea unei comunicări constante cu familiile, dificultățile întâmpinate în procesul de informare a părinților, precum și necesitatea unor instrumente și strategii mai eficiente care să sprijine colaborarea dintre școală și familie.

Pasivitatea sau neimplicarea părinților: unii părinți nu participă la ședințe, nu comunică cu școala, nu respectă recomandările specialiștilor și nu sprijină copilul în activitățile de acasă;

Lipsa unei diagnoze medicale: unii părinți evită evaluarea de specialitate a copilului, ceea ce întârzie stabilirea măsurilor de sprijin educațional adecvate;

Cunoștințe limitate ale părinților: mulți părinți nu cunosc strategiile de lucru adaptate copilului și nu înțeleg pe deplin nevoile sale educaționale speciale;

Supraaglomerarea claselor: în clase cu peste 30 de elevi, cadrele didactice întâmpină dificultăți în acordarea sprijinului individualizat, ceea ce poate genera frustrări și limitează progresul copiilor cu CES;

Dificultăți în colaborarea cu alte structuri: specialiștii din Serviciului Teritorial de Asistență Psihopedagogică (STAP) nu răspund întotdeauna propunerilor cadrelor didactice privind revizuirea statutului CES;

Lipsa materialelor și resurselor adaptate: profesorii nu dispun de manuale structurate pe trepte de dificultate, modele de teste sau ghiduri pentru evaluarea diferențiată a copiilor cu CES;

Probleme sociale: copii lăsați în grija rudelor, în contextul plecării părinților la muncă peste hotare, suferă de lipsa supravegherii și sprijinului constant în procesul educațional.

Pentru a consolida comunicarea dintre părinți și școală, CCF Moldova a sprijinit organizarea unor activități menite să stimuleze colaborarea și implicarea tuturor actorilor educaționali.

Părinții copiilor cu CES au fost invitați la școală, unde, împreună cu elevii și cadrele didactice, au desfășurat activități creative și practice, precum: confectionarea de jucării pentru bradul de Crăciun și decorarea acestuia, realizarea de

mărțișoare, pictarea de tablouri și pregătirea de bucate tradiționale. Această experiență s-a dovedit extrem de benefică pentru părinți, copii și cadrele didactice implicate.

Activitate comună: copii, părinți, cadre didactice în IPLT Lăpușna, rl Hâncești, decembrie 2024 (sursa: CCF Moldova)

În concluzie, colaborarea dintre specialiștii din școli și părinții copiilor cu cerințe educaționale speciale (CES) reprezintă un proces complex, caracterizat atât de exemple pozitive de implicare și cooperare, cât și de dificultăți reale, generate de lipsa de informare, resurse insuficiente sau, în unele cazuri, de atitudini pasive ori ostile. Pentru ca procesul educațional al copiilor cu CES să fie cu adevărat eficient și incluziv, este esențială construirea unui parteneriat autentic între școală și familie, bazat pe respect reciproc, comunicare deschisă și transparentă, implicare activă și sprijin constant. O astfel de relație facilitează nu doar progresul academic, ci și dezvoltarea socială și emoțională a copiilor, consolidând incluziunea ca valoare fundamentală a educației.

Activitate comună: copii, părinți, cadre didactice în IP Gimnaziul M. Viteazul, or. Strășeni, martie 2025 (sursa: CCF Moldova)

Strategii de consolidare a parteneriatului școală-familie-comunitate

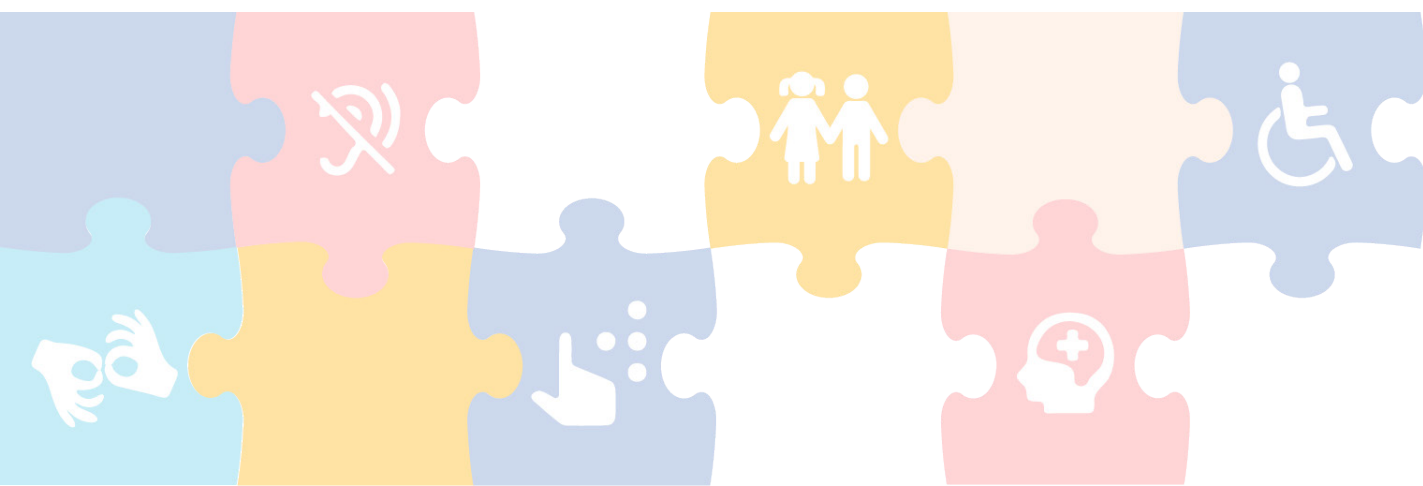
Consolidarea parteneriatului dintre familie, instituțiile educaționale și comunitate se poate realiza prin comunicare deschisă și constantă. Unele dintre rolurile pe care familiile și comunitățile le pot îndeplini includ următoarele:

- dezvoltarea unei comunicări pozitive cu profesorii, pentru schimbul de idei și informații despre copii;
- observarea activităților educaționale și participarea la întâlnirile ce privesc copiii lor;
- organizarea periodică a întâlnirilor și atelierelor tematice pentru părinți;
- oferirea de sprijin și resurse adaptate nevoilor fiecărei familii;
- identificarea facilităților și serviciilor existente și necesare pentru copiii cu CES;
- sprijinirea structurilor existente la nivelul școlii, precum și asociațiile de părinți pentru buna funcționare a educației incluzive;
- implicarea părinților în organizarea și susținerea activități extracurriculare (de ex. ziua ușilor deschise, sărbătoarea Crăciunului, ziua mamei etc.);
- implicarea părinților și a cadrelor didactice în elaborarea de regulamente interne și politici locale care să combată excluderea, respingerea și discriminarea copiilor.

În concluzie, consolidarea parteneriatului școală-familie-comunitate reprezintă un proces continuu, care necesită comunicare deschisă, încredere reciprocă și implicare activă din partea tuturor actorilor educaționali. Implementarea consecventă a strategiilor de colaborare contribuie la crearea unui mediu educațional incluziv, sigur și stimulat, în care fiecare copil își poate valorifica potențialul. Atunci când școala, familia și comunitatea acționează ca o echipă, beneficiile se reflectă nu doar în rezultatele școlare, ci și în bunăstarea și dezvoltarea armonioasă a copiilor.

Întrebări de reflecție la Modulul III

- 1 Care model de implicare activă a părinților se potrivește cel mai bine instituției tale și de ce?
- 2 Ce tip de activități ar putea crește implicarea părinților și colaborarea cu comunitatea?
- 3 Cum poate fi evaluată eficiența parteneriatului în propria instituție?
- 4 Care sunt obstacolele în colaborarea școală-familie-comunitate și cum pot fi depășite?
- 5 Cum ar putea fi extinse bunele practici din comunitate la nivelul instituției tale?

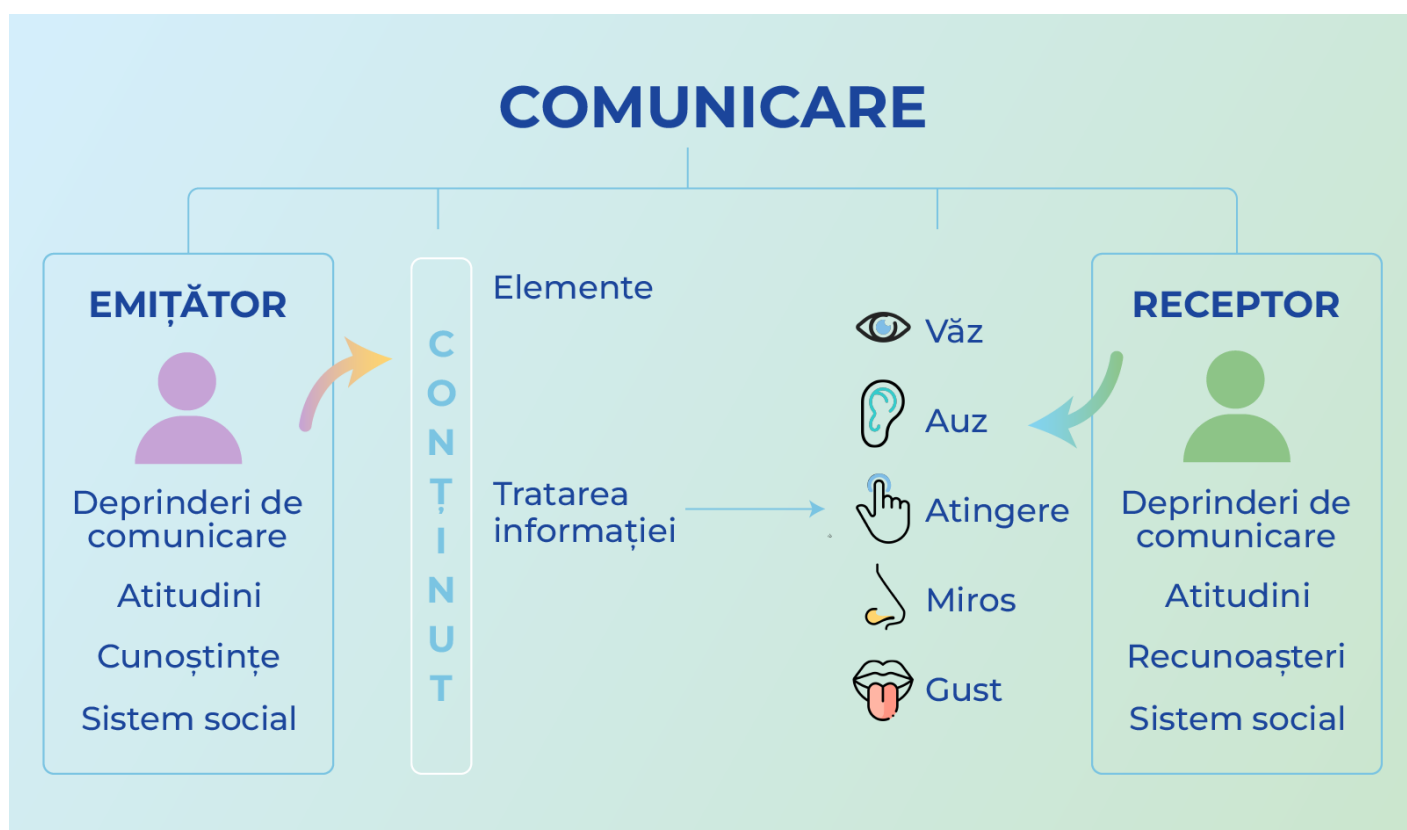

MODULUL IV: TEHNICI ȘI MODALITĂȚI DE COMUNICARE EFICIENTĂ CU PĂRINȚII

4.1 Teoria și arta comunicării eficiente

Comunicarea este procesul prin care oamenii transmit și schimbă informații, idei, emoții sau intenții, folosind cuvinte, gesturi, imagini sau alte mijloace. Comunicarea este importantă

deoarece ne ajută să construim relații, să colaborăm eficient, să rezolvăm conflicte și să ne exprimăm nevoile și gândurile. Fără o comunicare eficientă, multe activități din viața personală și profesională ar deveni dificile sau imposibile.

Figură 6. Modelul Berlo privind comunicarea

Modelul lui Berlo privind comunicarea (1960) este unul dintre modelele fundamentale în teoria comunicării, cunoscut sub denumirea de SMCR (Source – Message – Channel – Receiver). Acesta descrie comunicarea ca un proces în care mesajul este transmis de la un emițător către un receptor printr-un canal, sub influența mai multor factori.

Explicația elementelor din figura 6:

- **Emițător** – persoana care inițiază comunicarea și construiește mesajul.
- **Codificare** – transformarea intenției în cuvinte, gesturi, simboluri.

- **Mesaj** – informația transmisă.
- **Canal** – mediul de transmitere (vorbit, scris, telefon, internet etc.).
- **Receptor** – persoana care primește mesajul. (Receptorul poate fi influențat și de simțuri: văzul, auzul, simțul tactil, mirosul și gustul).
- **Decodificare** – interpretarea și înțelegerea mesajului.
- **Feedback** – răspunsul receptorului, care arată dacă mesajul a fost înțeles corect.

În partea stângă se află sursa comunicării, caracterizată prin abilități de comunicare, atitudini, cunoștințe, sistem social și cultură. Aceste elemente definesc modul în care persoana transmite mesajul.

În centru se află conținutul și codul mesajului, adică elementele și structura informației, care sunt supuse procesului de procesare a informației pentru a fi înțelese.

În partea dreaptă se află receptorul, care primește mesajul prin canalele de comunicare: văzul, auzul, simțul tactil, mirosul și gustul. Receptorul este, la rândul său, influențat

de abilitățile de comunicare, atitudini, recunoaștere (adică experiențe și interpretări anterioare), sistemul social și cultura.

Astfel, figura constată că procesul de comunicare este complex și interdependent, depinzând de caracteristicile sursei, de modul în care mesajul este codificat, de canalele senzoriale utilizate și de contextul social și cultural al receptorului.

Comunicarea eficientă nu se reduce la transmiterea unui mesaj, ci presupune un proces interactiv și dinamic, care valorizează atât conținutul, cât și relația dintre participanți, relatată în figura 7.

Figură 7. Comunicarea eficientă (C. Mutu)

Ascultarea este baza oricărei interacțiuni autentice, necesitând o atenție activă asupra mesajului transmis de interlocutor și confirmarea faptului că acesta a fost înțeles corect.

Claritatea este necesară pentru ca mesajul să fie simplu, direct și lipsit de ambiguitate, astfel încât să nu provoace confuzie.

Feedback-ul oferă ambelor părți posibilitatea de a confirma, corectă sau completa informațiile transmise, asigurând continuitatea și coerența dialogului.

Colaborarea exprimă dimensiunea relațională a comunicării eficiente, prin care cei implicați cooperează, își respectă reciproc ideile și caută împreună soluții.

Comunicarea eficientă înseamnă, înainte de toate, să transmitem un mesaj clar, formulat simplu și bine structurat, astfel încât interlocutorul să îl poată înțelege ușor. Ea presupune și adecvare, adică adaptarea modului de exprimare la persoana cu care vorbim – nivelul ei de cunoștințe, contextul și nevoile sale. Un alt element esențial este ascultarea activă, prin care ne arătăm disponibilitatea de a înțelege cu adevărat ceea ce spune celălalt, fără a întrerupe și fără a judeca. Comunicarea devine completă atunci când oferim și primim feedback, verificând dacă mesajul a fost perceput corect și dacă intenția inițială a fost menținută.

În același timp, o comunicare eficientă necesită empatie – capacitatea de a ține cont de emoțiile și perspectiva interlocutorului, ceea ce facilitează un dialog autentic și deschis. Toate acestea sunt susținute de respect, exprimat printr-un limbaj adecvat și un comportament nonverbal potrivit, care transmit considerație și deschidere.

De ce este importantă comunicarea eficientă?

Comunicarea eficientă este esențială deoarece contribuie direct la reducerea conflictelor, facilitând o înțelegere mai bună între persoane și prevenind interpretările greșite. Atunci când oamenii reușesc să transmită și să primească mesaje într-un mod clar, relațiile lor – fie personale, fie profesionale – devin mai solide și mai armonioase.

Totodată, comunicarea eficientă stimulează cooperarea și crește productivitatea, deoarece membrii unei echipe înțeleg mai bine ce au de făcut și pot colabora cu mai multă ușurință. În plus, ea permite abordarea problemelor într-un mod constructiv, orientat spre soluții, ceea ce face ca provocările să fie depășite mai rapid și cu mai puțin stres.

Comunicarea eficientă implică mai mult decât simpla transmitere a informațiilor; ea implică asigurarea faptului că mesajul este înțeles corect de către ascultător și construirea unei relații bazate pe respect și încredere. Pentru a fi eficientă, comunicarea trebuie să fie clară, adaptată contextului și ascultătorului, să utilizeze un limbaj accesibil și să evite ambiguitatea.

4.2 Tehnici de ascultare activă, feedback constructiv

Ascultarea activă reprezintă un proces conștient prin care interlocutorul este ascultat cu atenție, empatie și interes autentic. Scopul este de a înțelege nu doar mesajul verbal, ci și emoțiile și nevoile reale ale persoanei. Ea presupune prezență totală în conversație, prin contact vizual constant, postură deschisă și un limbaj nonverbal pozitiv care transmite disponibilitate și respect. Parafrizarea este o tehnică esențială, prin care reformulezi mesajul interlocutorului cu propriile cuvinte pentru a verifica dacă ai înțeles corect. Reflecția emoțiilor arată că ai surprins trăirile celuilalt, validându-i sentimentele și creând o atmosferă de siguranță. Întrebările deschise încurajează exprimarea liberă și oferă posibilitatea de a aprofunda aspectele discutate. Pauzele active sunt momente de tăcere intenționată, care oferă timp interlocutorului să își formuleze gândurile. Clarificarea ajută la evitarea interpretărilor greșite, iar rezumarea ideilor principale consolidează înțelegerea comună. Validarea și încurajarea contribuie la întărirea relației de încredere și arată respect pentru perspectiva celuilalt.

În tabelul 6 sunt prezentate tehnici de ascultare activă, care sprijină comunicarea eficientă între cadrele didactice și părinți, contribuind la crearea unui mediu de dialog deschis și empatic. Aceste tehnici permit identificarea nevoilor reale ale părinților, înțelegerea preocupărilor lor și consolidarea relației de parteneriat.

Tabel 6 Exemple de ascultare activă

Tehnică	Descriere	Exemple concrete
Contact vizual și limbaj nonverbal pozitiv	Transmiți interes prin privire atentă, postură deschisă, înclinarea ușoară a capului	Privire directă, încuviințări, zâmbet calm
Parafrizarea	Reformulezi cu propriile cuvinte ceea ce a spus interlocutorul, pentru a verifica înțelegerea	„Dacă am înțeles bine, vă îngrijorează faptul că...?”
Reflecția emoțiilor	Repeți sau identificați emoția transmisă, pentru validare	„Simt că vă este teamă în legătură cu viitorul copilului.”

Întrebările deschise	Încurajezi exprimarea liberă și clarifici situații	„Cum v-ați simțit în acea situație?” / „Ce v-a ajutat până acum?”
Pauzele active	Oferi timp interlocutorului să gândească sau să continue	Tăcere calmă după o întrebare sau afirmație dificilă
Clarificarea	Ceri lămuriri pentru a evita presupunerile	„Când spuneiți ‘nu ne simțim sprijiniți’, la ce vă referiți mai exact?”
Rezumarea	Sintetizezi periodic ideile principale din discuție	„Așadar, principalele lucruri sunt: lipsa de comunicare constantă și nevoia de consiliere.”
Validarea și încurajarea	Arăți respect și recunoști perspectiva celuilalt	„Este firesc să simțiți asta.” / „Apreciez sinceritatea cu care ați împărtășit.”

Feedback-ul constructiv este o formă de comunicare prin care o persoană oferă alteia informații despre comportamentul, performanța sau activitatea sa într-un mod clar, respectuos și orientat spre îmbunătățire. Acest tip de feedback este specific și centrat pe soluții, punând în evidență atât aspectele pozitive, cât și ariile care necesită dezvoltare. El se bazează pe fapte și observații concrete, nu pe interpretări sau judecăți, ceea ce îl face

mai ușor de acceptat și de integrat. Scopul principal este ca persoana care îl primește să se simtă sprijinită și motivată, nu criticată. Prin oferirea unui feedback constructiv, se clarifică așteptările, se susține dezvoltarea competențelor și se consolidează comunicarea eficientă în relațiile personale, profesionale și educaționale. În tabelul 7, găsiți recomandări explicate, dar și exemple care pot fi folosite în activitate.

Tabel 7 Exemple de feedback constructiv

Recomandări	Explicație	Exemplu
Fii specific, nu general	Describe exact comportamentul / situația, nu eticheta persoana	„În ședința de ieri, am observat că ați întrerupt de câteva ori discuția — cred că ar fi util să stabilim reguli clare.”
Vorbește despre comportament, nu despre persoană	Evită etichetele („ești...”), folosește formulări neutre	„Întrebarea aceasta a fost dificilă” în loc de „Tu ai greșit complet.”
Folosește mesajul la persoana I	Îți asumi perspectiva ta, nu acuzi	„Eu am simțit că nu am fost ascultat când am încercat să explic.”
Oferă feedback la momentul potrivit	Cu cât mai aproape de eveniment, cu atât mai eficient	Discuție imediat după ședința, nu după săptămâni
Echilibru între aspecte pozitive și sugestii	Începe și încheie cu aprecieri reale, oferă sugestii la mijloc	„Mi-a plăcut cum ați implicat părinții. Aș sugera doar să clarificăm dinainte obiectivele. În rest, a fost foarte constructiv.”

Orientează feedbackul spre soluții	Nu te oprești la problemă, ci construiești	„Cum am putea face ca data viitoare să fie mai clar pentru toți?”
Încurajează dialogul, nu monologul	Feedbackul eficient este bidirecțional	„Cum vedeți dvs. această situație?” / „Ce părere aveți despre această propunere?”

4.3 Strategii pentru gestionarea conflictelor cu părinții

Gestionarea conflictelor cu părinții este o componentă esențială a comunicării eficiente în mediul familial sau educațional. Conflictele apar inevitabil din diferențele de opinii, așteptări sau neînțelegeri, însă abordate corect, ele pot deveni oportunități de consolidare a relațiilor și de dezvoltare personală. În acest capitol vom prezenta strategii practice și eficiente pentru a gestiona aceste situații într-un mod constructiv și respectuos.

Gestionarea conflictelor cu părinții copiilor cu CES necesită o abordare calmă, empatică și structurată, bazată pe comunicare deschisă și respect reciproc. În multe situații, conflictele nu apar din opoziție intenționată, ci din neînțelegeri, lipsă de informare, emoții puternice sau diferențe de perspectivă. O strategie eficientă începe cu recunoașterea emoțiilor implicate, atât ale părinților, cât și ale specialiștilor. Este important să fie create condițiile potrivite pentru dialog, alegând un moment și un spațiu potrivit, evitând discuțiile tensionate pe holuri, în grabă sau în fața elevilor. O atitudine calmă, respectuoasă și disponibilă transmite deschidere și reduce tensiunea inițială.

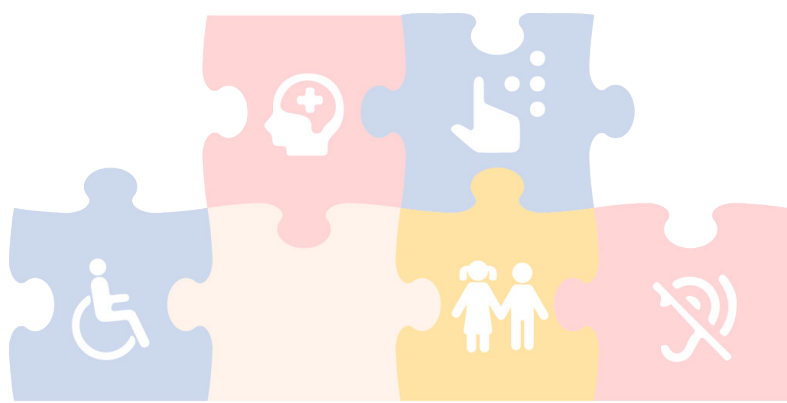
Ascultarea activă este esențială pentru înțelegerea cauzei reale a conflictului. Deseori, în spatele nemulțumirilor exprimate se află frustrare, teamă sau sentimentul părinților că nu sunt ascultați. Parafrizarea și clarificarea mesajului ajută la evitarea presupunerilor greșite. Validarea emoțiilor părinților nu înseamnă neapărat acceptarea tuturor punctelor de vedere, ci recunoașterea faptului că trăirile lor sunt reale și importante. Comunicarea nonverbală joacă un rol major: tonul vocii, expresia feței și postura pot calma sau amplifica tensiunile.

O strategie eficientă este separarea persoanei de problemă. Criticile sau nemulțumirile părinților trebuie privite ca referindu-se la situație, nu la specialiști în mod personal. Reformularea conflictului în termeni comuni ajută la crearea unei perspective de echipă, în care obiectivul este sprijinirea copilului. Este recomandată orientarea discuției spre identificarea soluțiilor concrete, nu spre învinovățiri. În loc de „cine a greșit”, accentul se mută pe „ce putem face de acum înainte”.

Stabilirea regulilor de comunicare contribuie la menținerea unui cadru civilizat: ascultare fără întreruperi, exprimare respectuoasă, evitarea atacurilor personale. Dacă discuția devine prea încărcată emoțional, este utilă o pauză controlată, cu reluarea dialogului ulterior, într-un cadru mai calm. Documentarea clară a situațiilor, a pașilor parcurși și a acordurilor încheiate oferă transparență și reduce riscul de neînțelegeri viitoare.

Colaborarea interdisciplinară are un rol important în gestionarea conflictelor. Implicarea psihologului școlar, a cadrului didactic de sprijin sau a altor specialiști poate aduce o perspectivă neutră și poate facilita medierea. Medierea formală sau informală ajută la restabilirea comunicării atunci când dialogul direct devine dificil.

În final, menținerea unei atitudini profesionale, empatică și orientate spre soluții este esențială. Scopul nu este câștigarea unei dispute, ci construirea unei relații de încredere care să sprijine evoluția copilului.

Gestionarea conflictelor cu părinții devine astfel o oportunitate de consolidare a parteneriatului familie-școală și de creștere a eficienței intervențiilor educaționale și emoționale.

Strategia tranzacțională „Eu sunt OK – Tu ești OK” de Eric Berne

Analiza tranzacțională (AT) este o teorie psihologică și un model de comunicare, care analizează interacțiunile dintre oameni și modul în care acestea influențează relațiile și comportamentele. Se concentrează pe **stările de eu** (părinte, specialist, copil) și pe tipurile de tranzații (mesaje și reacții) care apar între oameni.

Toate aceste elemente pot fi puse în legătură directă cu principiile analizei tranzacționale, care susțin că oamenii pot fi priviți și tratați din perspectiva pozițiilor de viață.

Astfel, comunicarea bazată pe „Eu sunt OK (CD) – Tu ești OK (părinte)” devine expresia ideală a colaborării, în care ascultarea, claritatea și feedback-ul se manifestă firesc, construind un climat de respect și încredere. În schimb, dacă mesajul este marcat de atitudini de inferioritate („Eu nu sunt OK (CD) – Tu ești OK (părinte)”, de dominare („Eu sunt OK (CD) – Tu nu ești OK” (părintele) sau de neîncredere reciprocă („Eu nu sunt OK (CD) – Tu nu ești OK” (părinte), comunicarea se deteriorează, pierzând din claritate și din deschiderea spre colaborare.

Aplicată în relația părinți-școală, mai ales în educația incluzivă, această perspectivă arată că o comunicare eficientă și o poziționare sănătoasă („Eu sunt OK (CD) – Tu ești OK (părinte)” sunt esențiale pentru construirea unui parteneriat real, bazat pe sprijin reciproc și pe valorizarea fiecărui copil.

Ideea de bază, „Eu sunt OK (CD) – Tu ești OK (părinte)”, susține o poziție de egalitate între toți cei implicați, în care fiecare persoană este

apreciată și recunoscută ca fiind capabilă să gândească, să se dezvolte și să găsească soluții adecvate. În comunicarea dintre părinți și profesori, acest principiu implică abținerea de la judecăți și etichetări și construirea unui parteneriat în care profesorul este specialistul în educație, iar părintele își cunoaște cel mai bine propriul copil. Ambele perspective devin complementare și necesare pentru a sprijini dezvoltarea elevului.

Strategia tranzacțională se bazează pe schimburi reciproce, în care fiecare parte oferă și primește beneficii clare. Exemple:

Poziția de egalitate în relația școală-familie

- În loc ca profesorul să fie perceput doar ca „autoritate absolută” și părintele ca „subordonat” sau invers, AT propune o poziție de parteneriat: ambii sunt OK, ambii contribuie.
- Se evită judecățile și etichetările („Părinții nu se implică”, „Profesorii nu înțeleg copilul”), iar accentul cade pe cooperare.

Responsabilitatea personală și căutarea soluțiilor

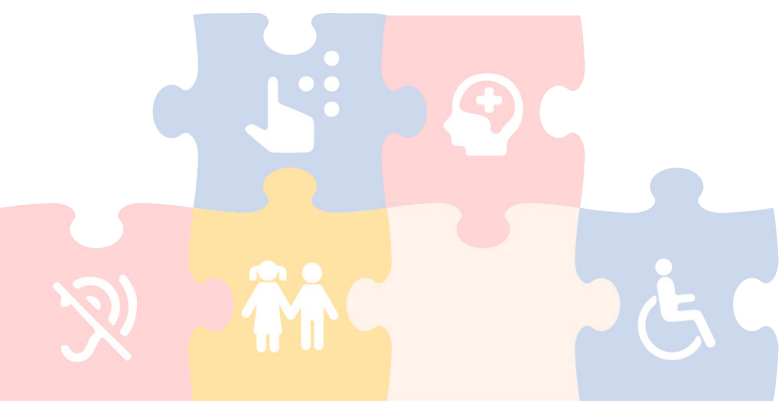
- AT încurajează părinții și cadrele didactice să gândească pentru ei înșiși și să găsească soluții personalizate pentru fiecare copil.
- În loc de reproșuri reciproce („Școala nu face destul” sau „Părinții nu colaborează”), accentul cade pe: Ce putem face împreună pentru binele copilului?

Interacțiuni adecvate și constructive

- Comunicarea dintre părinți și școală evită pozițiile conflictuale (critici, acuzații).
- Se folosesc mesaje clare, empatie și feedback constructiv, pentru a construi încredere și sprijin reciproc.

Aplicarea în educația incluzivă

- Copiii cu cerințe educaționale speciale sunt priviți prin prisma „Eu sunt OK”, adică au potențial și valoare.
- Profesorii și părinții își recunosc reciproc limitele, dar și resursele.
- Se creează un climat de acceptare, în care diferențele sunt respectate și integrate.

Aplicată în educația incluzivă, această abordare înseamnă recunoașterea valorii și potențialului fiecărui copil, indiferent de dificultățile cu care se confruntă. Comunicarea eficientă se bazează pe respect reciproc, empatie și dorința de a asculta și de a găsi soluții împreună.

În locca părinții și profesorii să se acuze reciproc pentru dificultățile care apar, accentul se pune pe colaborare și identificarea unor modalități practice de a sprijini progresul copilului.

Astfel, analiza tranzacțională oferă un cadru care favorizează un climat pozitiv de acceptare și cooperare, esențial pentru succesul educației incluzive.

Comunicarea reprezintă un proces complex, în care riscul de a fi înțeleși greșit este permanent prezent. Goethe atrăgea atenția asupra acestui fapt, afirmând că „nimeni nu ar mai vorbi mult în societate dacă ar ști cât de des i-a înțeles greșit pe alții”. De aceea, este esențial să învățăm să transmitem mesaje clare și să gestionăm emoțiile și tensiunile interioare care pot apărea în timpul dialogului, pentru a evita ca interacțiunea să devină o sursă de conflict sau de suferință.

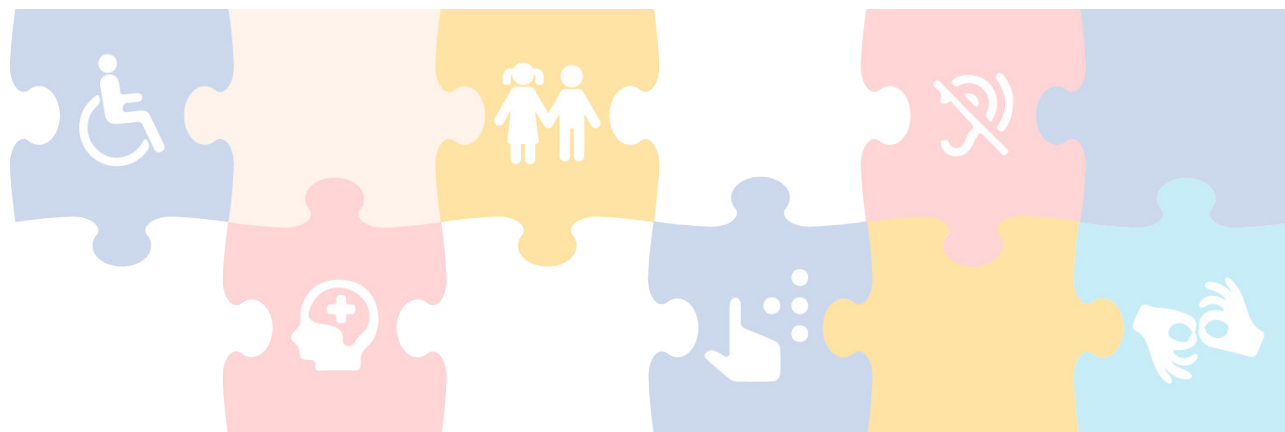
Montaigne⁴ completa această perspectivă, subliniind că „cuvântul este pe jumătate al celui care vorbește, pe jumătate al celui care ascultă”. Din acest motiv, succesul unei comunicări depinde nu doar de capacitatea

vorbitorului de a exprima coerent și respectuos ceea ce gândește, ci și de abilitatea receptorului de a asculta activ și empatic.

Cercetările recente arată că mai mult de jumătate din mesajele verbale pot fi interpretate greșit, confirmând necesitatea de a depăși ascultarea pasivă și de a dezvolta ascultarea activă bazată pe atenție, înțelegere și feedback constant. În acest fel, comunicarea devine nu doar un transfer de informații, ci și o punte autentică între oameni, construită pe respect reciproc și dorința de a se înțelege cu adevărat unul pe celălalt.

Întrebări de reflecție pentru Modulul IV

- 1 Cum îmi pot adapta comunicarea pentru a fi în acord cu nevoile părinților?
- 2 Care tehnici de ascultare activă ne ajută să comunicăm eficient? De ce?
- 3 Cere sunt semnele procesului de ascultare activă și empatică?
- 4 Ce obstacole apar în comunicare și cum le pot depăși?
- 5 Cum ofer feedback constructiv în situații dificile?
- 6 Cum pot crea un climat de încredere și colaborare reală?

⁴Montaigne, M. (2004). Eseuri (trad. rom.). București: Editura Humanitas. (Opera originală publicată în 1580).

MODULUL V: DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR PARENTALE: ÎNȚELEGEREA ȘI GESTIONAREA EMOȚIILOR

5.1 Teorii ale atașamentului

Dezvoltarea abilităților parentale reprezintă un proces complex, care implică nu doar cunoașterea etapelor de dezvoltare ale copilului, ci și capacitatea părinților de a-și gestiona propriile emoții și de a răspunde adecvat emoțiilor copiilor. Abilitățile parentale nu se limitează la transmiterea de reguli sau la supraveghere; ele includ empatia, comunicarea eficientă, reglarea comportamentală și sprijinul emoțional adaptat nevoilor copilului. Studiile în psihologia dezvoltării, inteligența emoțională și teoriile parentingului evidențiază importanța autorefecției și a învățării continue pentru părinți, deoarece modul în care aceștia își gestionează propriile emoții influențează direct relația cu copilul și modul în care acesta își dezvoltă propriile competențe emoționale. Acest capitol explorează principalele teorii și strategii care pot sprijini părinții în consolidarea competențelor lor, cu accent pe echilibrul între cunoaștere, empatie și autoreglare emoțională.

Principalele **teorii ale atașamentului** includ modelul lui **John Bowlby**⁵, care subliniază nevoia copilului de siguranță prin legătura cu părintele; cercetările lui **Mary Ainsworth**⁶, care identifică tipurile de atașament (securizant, evitant, ambivalent); și teoriile despre **atașamentul la adulți**, care arată cum experiențele timpurii influențează relațiile și comportamentele emoționale pe termen lung. Conform acestei teorii, relația pe care copilul o dezvoltă încă din primele luni cu îngrijitorul său, de obicei părintele, reprezintă fundamentul dezvoltării sale emoționale și sociale.

Atunci când părinții sunt sensibili, atenți și disponibili emoțional, copilul construiește un atașament securizant, care îi oferă încredere în sine, autonomie și capacitatea de a-și regla emoțiile. În schimb, atașamentele nesigure, fie evitante, ambivalente sau dezorganizate, pot conduce la dificultăți emoționale, anxietate, probleme de comportament și dificultăți în relaționarea cu ceilalți. Prin urmare, dezvoltarea abilităților parentale presupune pentru părinți crearea unui cadru de siguranță emoțională, menținerea disponibilității afective și oferirea unor răspunsuri coerente și constante, care să sprijine creșterea armonioasă a copilului.

Erik Erikson⁷ a propus un model al **dezvoltării psihosociale** structurat pe opt etape, fiecare caracterizată de o „criză” specifică care influențează formarea personalității. Pentru părinți, sunt deosebit de relevante câteva etape-cheie. În perioada 3–6 ani, copilul trece prin criza inițiativă versus vinovăție, în care este important să fie încurajată curiozitatea și dorința de a iniția activități; părinții care susțin aceste explorări contribuie la dezvoltarea încrederii în sine. În perioada 6–12 ani, copilul se află în etapa hărnicie versus inferioritate, în care își formează competențele și simțul responsabilității; rolul părinților este să încurajeze perseverența și să ofere feedback constructiv. În adolescență, etapa identitate versus confuzie de rol presupune că părinții trebuie să ofere sprijin emoțional, încurajând în același timp autonomie și luarea de decizii ghidată. Astfel, părinții care și-au dezvoltat abilitățile parentale reușesc să susțină echilibrat autonomia copilului și stabilirea limitelor, evitând atât supraprotecția, cât și neglijența.

⁵Bowlby, J. O bază de siguranță. Aplicații clinice ale teoriei atașamentului. București. Editura Trei. 2011.

⁶Ainsworth, M. psychological study Patterns of the of Attachment: A strange Hillsdale/Lawrence Erlbaum, 1978.

⁷Erik H. Erikson – „Copilarie și societate”, Editura Trei, București, 2015.

Conform **teoriei dezvoltării cognitive propuse de Jean Piaget**, copiii trec prin patru etape distincte care influențează modul în care percep lumea și procesează informațiile. În perioada 0–2 ani, etapa senzorio-motorie, copilul explorează mediul prin simțuri și mișcare, fără a înțelege regulile complexe. Între 2 și 7 ani, în etapa preoperațională, gândirea este egocentrică, iar copilul întâmpină dificultăți în a percepe perspectiva altuia. În perioada 7–11 ani, etapa operațiilor concrete, copiii dezvoltă gândirea logică și pot înțelege reguli și consecințe simple. După 12 ani, în etapa operațiilor formale, gândirea devine abstractă și critică, iar adolescentul își dezvoltă autonomia morală. Înțelegerea acestor etape ajută părinții să formuleze așteptări realiste și să își adapteze comunicarea și strategiile disciplinare, evitând frustrarea și conflictele inutile și sprijinind dezvoltarea armonioasă a copilului.

Studiile asupra stilurilor parentale au arătat că modul în care părinții interacționează cu copiii lor influențează profund dezvoltarea emoțională, socială și comportamentală a acestora. **Diana Baumrind** a identificat patru stiluri parentale principale:

1. Autoritativ – căldură + limite clare → cel mai echilibrat stil, asociat cu rezultate pozitive la copii.
2. Autoritar – control ridicat, empatie redusă → poate genera conformism dar și anxietate / rebeliune.
3. Permisiv – empatie mare, limite slabe → dificultăți în autocontrol la copii.
4. Neglijent – lipsă de control și implicare → risc crescut de probleme emoționale și comportamentale.

Formarea parentală are rolul de a sprijini părinții să dezvolte un stil autoritativ, adică ferm și empatic, cu reguli clare și suport emoțional constant.

Reglarea emoțională reprezintă capacitatea de a recunoaște, înțelege și gestiona propriile emoții, precum și de a răspunde adecvat emoțiilor celorlalți.

Conform lui **James Gross**, aceasta implică strategii conștiente pentru a influența intensitatea, durata și exprimarea emoțiilor, în timp ce **Marsha Linehan** subliniază importanța acceptării și gestionării emoțiilor dificile pentru a preveni reacțiile impulsive sau autodistructive. În context parental, dezvoltarea abilităților de reglare emoțională este esențială pentru a menține relații sănătoase cu copilul, a oferi suport emoțional și a modela comportamente:

- să își identifice emoțiile în timp real;
- să își tolereze stările fără reacții impulsive;
- să folosească tehnici de respirație, mindfulness sau reîncadrare cognitivă;
- să transmită modele sănătoase de exprimare emoțională copilului.

Copiii învață nu din ceea ce li se spune, ci din ceea ce văd la părinți. Autoreglarea adultului este fundamentul reglării emoționale a copilului.

5.2 Dezvoltarea abilităților parentale

Abilitățile parentale reprezintă ansamblul de cunoștințe, atitudini și comportamente pe care părinții le utilizează pentru a asigura o dezvoltare armonioasă a copiilor lor, atât din punct de vedere emoțional, cât și comportamental, social și educațional.

Abilitățile parentale de bază reprezintă ansamblul de competențe prin care părinții răspund nevoilor emoționale, educaționale și fizice ale copiilor lor. În centrul acestor abilități se află **comunicarea eficientă**, care presupune ascultare activă, exprimarea clară a mesajelor și validarea emoțiilor copilului. O comunicare deschisă facilitează încrederea și îi ajută pe copii să se simtă înțeleși și susținuți.

La fel de importante sunt **abilitățile de reglare emoțională** ale părintelui.

Un adult capabil să își gestioneze propriile emoții devine un model pozitiv pentru copil, oferind un climat calm în situațiile tensionate și sprijin în învățarea strategiilor de gestionare a emoțiilor.

Părinții au nevoie și de competențe legate de **stabilirea limitelor și aplicarea disciplinei pozitive**. Regulile clare, consecvența și consecințele explicate într-un mod respectuos îi ajută pe copii să înțeleagă ce este acceptabil și să își dezvolte autocontrolul. În același timp, **sprijinul afectiv** – manifestat prin iubire, afecțiune și acceptare necondiționată – construiește un atașament securizant, fundamental pentru dezvoltarea lor sănătoasă.

O altă abilitate esențială este crearea unei **rutine zilnice predictibile**, care oferă copilului stabilitate și un sentiment de siguranță. Organizarea timpului, echilibrul între joacă, învățare și odihnă contribuie la formarea unor obiceiuri sănătoase.

Nu în ultimul rând, părinții trebuie să fie capabili să îi ghideze pe copii în **rezolvarea problemelor și luarea deciziilor**, încurajându-i să găsească soluții, să analizeze consecințe și să își asume alegeri potrivite vârstei lor. Prin **promovarea autonomiei**, părintele îi oferă copilului încrederea necesară pentru a încerca lucruri noi și pentru a deveni independent.

Un copil are nevoie să simtă **un mediu sigur, afectuos și predictibil** în care crește este stabil și protejat. Siguranța nu înseamnă doar lipsa pericolelor fizice, ci și predictibilitate emoțională: program clar, rutină constantă și reacții consistente din partea părinților. Într-un astfel de mediu, copilul se simte ascultat, protejat și valorizat, ceea ce îi dezvoltă încrederea în sine și în ceilalți, precum și capacitatea de a explora lumea fără frică excesivă.

Exemplu: respectarea unor rutine zilnice (mese, teme, somn) și oferirea unor reacții consecvente la comportamentele copilului.

Îngrijirea fizică și asigurarea siguranței completează aceste competențe de bază, prin crearea unui mediu sănătos și supravegherea adecvată. Totodată, părinții își consolidează eficiența atunci când colaborează cu școala, specialiștii și comunitatea și când au disponibilitatea de a cere ajutor în momente dificile.

Un părinte care dezvoltă aceste abilități poate gestiona mai eficient situațiile provocatoare, poate preveni escaladarea conflictelor și poate sprijini copilul în formarea propriilor strategii de autoreglare emoțională. În acest fel, copilul învață să își exprime trăirile cu mai multă încredere, să rezolve conflicte în mod constructiv și să își dezvolte reziliența în fața dificultăților.

Strategii de gestionare a emoțiilor și comportamentelor copiilor

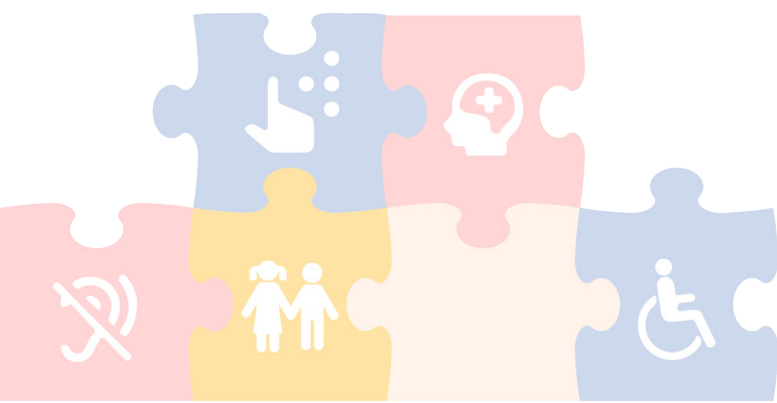
Părinții joacă un rol esențial în modelarea răspunsurilor emoționale ale copiilor. Capacitatea lor de a-și recunoaște, înțelege și regla propriile emoții este esențială.

Strategiile de autoreglare pentru părinți pot include:

- Conștientizarea și înțelegerea declanșatorilor emoționali (situații care provoacă frustrare, furie sau anxietate);
- Tehnici de respirație și relaxare pentru părinți;
- Pauze conștiente înainte de a reacționa în situații tensionate;
- Reflecție post-eveniment pentru a identifica alternative comportamentale mai potrivite;
- Sprijin social – discutarea dificultăților cu alți părinți sau specialiști.

Un părinte care își gestionează bine emoțiile devine un model de reglare emoțională pentru copil.

O intervenție eficientă în dezvoltarea abilităților parentale presupune mai mult decât oferirea de sfaturi sau reguli standard. Ea implică evaluarea nevoilor specifice ale părinților și copiilor, înțelegerea contextului familial și alegerea strategiilor care să sprijine atât competențele parentale, cât și dezvoltarea armonioasă a copilului.

Astfel, o intervenție adecvată presupune:

- Observarea atentă a contextului în care apare comportamentul, inclusiv momentul zilei, interacțiunile anterioare și factorii declanșatori;
- Identificarea nevoii sau emoției de bază, pentru a înțelege ce încearcă copilul să transmită prin comportamentul său (Văd că ești supărat pentru că nu poți termina puzzle-ul singur. Vrei să te ajut să îl rezolvăm împreună?);
- Răspunsuri educative care îi ajută pe copii să învețe și să înțeleagă ce e corect, în loc să îi pedepsească; orientate spre ghidare și sprijin (Văd că s-a întâmplat un accident. Hai să curățăm împreună și data viitoare să turnăm mai atent);
- Stabilirea unor acțiuni clare și înțelegerea consecințelor de către copil, care îi oferă predictibilitate și un cadru sigur de funcționare (Mai întâi facem temele, apoi ne jucăm / plimbăm/ uităm la televizor etc.);
- Implicarea copilului în căutarea soluțiilor, prin întrebări care încurajează reflecția și responsabilizarea (Cum putem proceda altfel data viitoare?).

Strategiile eficiente includ comunicarea empatică, formularea de alternative comportamentale acceptabile, valorizarea și încurajarea comportamentelor pozitive, precum și cooperarea strânsă cu cadrele didactice și personalul educațional, atunci când comportamentele se manifestă în mediul școlar. Aceste abordări contribuie la dezvoltarea autoreglării emoționale, la creșterea încrederii copilului în sine și la formarea unor relații sănătoase și predictibile între copil, familie și școală.

5.3 Strategii de suport emoțional și consiliere pentru părinții copiilor cu cerințe educaționale speciale

Familia este primul și cel mai important mediu de dezvoltare pentru copilul cu cerințe educaționale speciale.

Modul în care părinții se adaptează emoțional și se implică influențează direct integrarea educațională și dezvoltarea copilului.

Sprijinul emoțional și consilierea părinților sunt esențiale pentru a crea o relație de colaborare reală între familie și școală.

Primirea unui diagnostic poate declanșa reacții intense – de la negare și furie până la tristețe și, mult mai târziu, acceptare. Părinții au nevoie de timp, empatie și sprijin constant pentru a înțelege situația copilului și pentru a-și regăsi echilibrul emoțional. Consilierea trebuie să ofere un spațiu sigur, bazat pe ascultare activă, respect și comunicare clară, adaptată nevoilor fiecărei familii.

Fundamentele psihologice, precum teoria atașamentului și reglarea emoțională, arată că părinții care beneficiază de consiliere și sprijin devin mai stabili emoțional și oferă copiilor un mediu sigur și predictibil. Colaborarea interdisciplinară între familie, școală și specialiști contribuie la intervenții coerente și eficiente.

În esență, consilierea și suportul emoțional acordat părinților copiilor cu CES nu sunt activități suplimentare, ci elemente centrale ale incluziunii reale. O familie sprijinită emoțional devine un partener activ în dezvoltarea copilului.

În condițiile actuale din Republica Moldova putem afirma că un număr impunător de cadre didactice, cărora le revine sarcina de implementare a educației incluzive, nu posedă o pregătire universitară primară ce le-ar permite să facă față, fără eforturi suplimentare, noilor provocări. Deci, pentru cadrele didactice din educație eforturile suplimentare sunt obligatorii și inevitabile, dar, mai întâi de toate, ele trebuie să accepte necesitatea schimbării, conștientizând că aceasta nu va fi nici ușoară și nici rapidă.

Capacitatea de a sprijini eficient copiii cu cerințe educaționale speciale (CES) în sala de clasă este o parte esențială a muncii oricărui profesor.

Cercetările sugerează că comportamentul și practica profesorului au cel mai mare impact asupra rezultatelor academice și sociale ale copiilor cu CES (Efthymiou & Kington, 2017). Cu toate acestea, deși sunt în cele din urmă responsabili și răspunzători pentru progresul

acestor copii, unii profesori din sistemul educațional sunt îngrijorați că nu sprijină eficient copiii cu CES în sala de clasă (Warnes et al., 2021).

Suportul emoțional reprezintă totalitatea acțiunilor prin care cadrele didactice, consilierii școlari și instituția educațională sprijină părinții copiilor cu cerințe educaționale speciale, oferindu-le empatie, ascultare activă și încredere. Consilierea părinților are scopul de a-i ajuta să înțeleagă nevoile copilului,

să-și gestioneze emoțiile și să dezvolte strategii adecvate de sprijin. Părinții copiilor cu CES trec prin etape emoționale specifice: negare, furie, vinovăție, acceptare, adaptare. Modul în care sunt susținuți în aceste etape influențează echilibrul emoțional al familiei și dezvoltarea copilului. Din acest motiv, părinții copiilor cu CES au nevoie de foarte mult suport. În tabelul 8 găsiți recomandări pentru activități practice de sprijin emoțional al familiei.

Tabel 8 Recomandări activități practice de sprijin emoțional al familiei

Nr.	Activitate practică	Scopul activității	Metoda / Modalitatea de lucru
1.	Cercul sprijinului emoțional	Identificarea nevoilor emoționale ale familiilor și formularea strategiilor de sprijin adecvate	Lucru în grupuri mici + studiu de caz + prezentare în plen
2.	Harta sprijinului familial	Vizualizarea rețelei de sprijin a familiei și identificarea „golurilor” de suport	Brainstorming + lucru pe fișă grafică tip „hartă” + reflecție în grup
3.	Joc de rol – Discuție cu părintele	Dezvoltarea abilităților de comunicare empatică și sprijin emoțional în interacțiunea directă cu părinții	Joc de rol (participant = cadru didactic / părinte), feedback structurat
4.	Studiu de caz personalizat	Aplicarea strategiilor de suport emoțional într-o situație realistă	Analiză de caz scris + discuții în grup + propuneri de soluții
5.	„Eu în rolul de sprijin”	Conștientizarea propriilor resurse, atitudini și limite în sprijinirea familiilor	Exercițiu individual de reflecție scrisă + împărtășire voluntară
6.	Colțul părinților (simulare)	Exersarea modalităților de creare a unui spațiu sigur pentru dialogul cu familia	Simulare de organizare a unui colț/atelier, brainstorming colectiv
7.	Plan comun de acțiune familie-echipă	Elaborarea unui plan practic de sprijin emoțional și colaborare personalizată	Lucru interdisciplinar pe un scenariu + completarea unei fișe de plan comun
8.	Galeria strategiilor eficiente	Schimb de experiență și idei între participanți	Panou comun / flipchart – participanții lipesc idei, urmate de discuții

9.	Exercițiul „Ce aş face dacă...?”	Dezvoltarea gândirii flexibile în situații emoționale dificile	Exercițiu rapid pe situații-problemă scurte (mini-cazuri) + răspunsuri în perechi
10.	Reflecție ghidată	Integrarea învățării și autoevaluarea propriilor competențe emoționale	Întrebări de reflecție individuală + discuție în grup

Ansamblul activităților oferă un cadru practic și coerent pentru dezvoltarea competențelor de sprijin emoțional în relația cu familiile, punând accent pe empatie, colaborare și reflecție. Metodele interactive contribuie la formarea abilităților de comunicare, analiză și intervenție, susținând construirea unei culturi a sprijinului în comunitatea educațională, bazată pe parteneriat și responsabilitate comună.

Modele teoretice relevante în gestionarea stresului

Modelul coping-ului familial (Lazarus & Folkman, 1984) arată cum familiile dezvoltă strategii adaptative pentru a face față stresului și provocărilor cotidiene. Acest model oferă un cadru explicativ solid pentru înțelegerea modului în care familiile evaluează situațiile dificile, își mobilizează resursele disponibile și aplică strategii adecvate pentru gestionarea stresului. Prin folosirea eficientă a acestor strategii, crizele și dificultățile pot fi transformate în oportunități de creștere, consolidare a relațiilor familiale și dezvoltare a rezilienței fiecărui membru al familiei.

Conceptul de coping - termenul coping provine din limba engleză și înseamnă a face față, a se adapta sau a gestiona. În psihologia stresului, Lazarus și Folkman (1984) definesc coping-ul drept: „Eforturile cognitive și comportamentale constante pe care o persoană le utilizează pentru a gestiona cerințele externe și interne, evaluate ca depășind resursele proprii.”

Aplicat la nivel familial, coping-ul descrie modul în care familia, ca sistem, reacționează, se adaptează și răspunde la situații stresante (boală, dificultăți economice, conflict, schimbări majore etc.).

Principiile de bază ale modelul Lazarus & Folkman este unul tranzațional, bazat pe

ideea că stresul nu este doar un eveniment extern, ci o interacțiune între persoană (sau familie) și mediu.

Procesul cuprinde trei etape:

1. Evaluarea situației: familia evaluează dacă o situație este amenințătoare, provocatoare sau benefică. (de exemplu: Un copil cu CES are dificultăți la o temă de matematică: părinții evaluează dacă situația este provocatoare (frustrare temporară) sau amenințătoare (risc de eșec constant și anxietate).

2. Evaluarea resurselor disponibile: familia identifică resursele interne și externe. (de exemplu: Părinții discută între ei cum pot împărți timpul pentru teme și activități de terapie; Familia caută sprijinul unui profesor de sprijin sau al unui psiholog școlar; Participă la un grup de suport pentru părinții copiilor cu CES pentru schimb de experiențe și strategii).

3. Răspunsul de coping (strategiile adoptate): familia decide acțiunile pentru a gestiona stresul (de exemplu: Folosirea unui plan zilnic structurat pentru teme și terapie, pentru a reduce stresul copilului).

Tipuri de strategii de coping familial:

a) Coping centrat pe problemă care are drept scop modificarea situației stresante. Exemple: căutarea de informații, planificarea acțiunilor, solicitarea sprijinului profesional, reorganizarea responsabilităților în familie etc.

b) Coping centrat pe emoții care urmărește gestionarea reacțiilor emoționale față de stres. Exemple: exprimarea emoțiilor, analiza și discutarea situației, reinterpretarea pozitivă a situației, activități de relaxare, ritualuri familiale, călătorii, rugăciune, umor etc.

c) Coping-ul ca proces familial implică comunicarea deschisă, coeziunea și sprijinul reciproc, capacitatea de negociere a rolurilor,

recunoașterea emoțiilor și menținerea speranței. Prin aceste procese, familia restabilește echilibrul și dezvoltă reziliența.

Alte strategii de gestionare a emoțiilor: strategii comportamentale și sociale

1. Sprijin social - reprezintă una dintre cele mai eficiente metode de a gestiona stresul. Împărtășirea experiențelor cu prieteni, familie sau grupuri de suport ajută la diminuarea tensiunii, oferă perspective noi și crește sentimentul de apartenență. De exemplu, părinții pot discuta provocările educației copilului cu alți părinți sau pot participa la grupuri de suport pentru familiile cu copii cu cerințe speciale. Sprijinul social nu doar reduce stresul, ci și oferă resurse practice și emoționale pentru rezolvarea problemelor.

2. Stabilirea limitelor - este esențial să învățăm să spunem „nu” atunci când cerințele devin excesive și să delegăm responsabilități. Aceasta previne suprasolicitarea și burnout-ul. De exemplu, un părinte poate împărți sarcinile casnice între membrii familiei sau poate refuza sarcini suplimentare la locul de muncă atunci când programul este deja încărcat. Stabilirea limitelor clarifică așteptările, reduce conflictele și permite păstrarea echilibrului între diferitele roluri asumate.

3. Activități recreative și hobby-uri - presupune implicarea în activități plăcute – cum ar fi sport, desen, gătit, lectură sau hobby-uri creative – ajută la eliberarea tensiunii și la reîncărcarea energetică. Activitățile recreative oferă o pauză mentală, reduc nivelul de stres și contribuie la menținerea echilibrului emoțional. Este important ca părinții și membrii familiei să își aloce timp pentru astfel de activități, chiar și pentru perioade scurte în fiecare zi.

4. Gestionarea timpului presupune planificarea eficientă a timpului este esențială pentru prevenirea aglomerării și a stresului. Aceasta presupune alocarea unui timp clar pentru muncă, familie, odihnă și activități recreative. De exemplu, folosirea unei agende sau a unui planner pentru organizarea zilei, prioritizarea sarcinilor și stabilirea de intervale dedicate relaxării sau timpului petrecut cu copilul. Gestionarea timpului ajută la reducerea sentimentului de copleșire,

crește productivitatea și permite o mai bună echilibrare a vieții profesionale și personale.

Strategiile comportamentale și sociale de gestionare a emoțiilor reprezintă un pilon esențial în menținerea echilibrului emoțional și a sănătății psihice. Prin construirea unui sistem de sprijin solid, stabilirea limitelor sănătoase, implicarea în activități recreative și organizarea eficientă a timpului, persoanele își pot reduce nivelul de stres și pot dezvolta modalități durabile de autoreglare. Aceste strategii nu doar facilitează gestionarea provocărilor de zi cu zi, ci contribuie și la consolidarea relațiilor interpersonale, la dezvoltarea rezilienței și la crearea unui stil de viață mai echilibrat și mai sănătos. În ansamblu, ele oferă cadrul necesar pentru ca indivizii și familiile să răspundă adaptativ la situațiile emoționale complexe, transformând dificultățile în oportunități de creștere și conectare.

Întrebări de reflecție pentru Modulul V

- 1 Cum reacționezi, de obicei, atunci când apare o situație stresantă legată de copilul tău?
- 2 Ce resurse interne și externe consideri că ai la dispoziție pentru a face față provocărilor educaționale și emoționale ale copilului?
- 3 Cum poți încuraja autonomia și inițiativa copilului tău fără a pierde controlul sau a-l supraproteja?
- 4 Care sunt nevoile emoționale și fizice ale copilului pe care poate nu le-ai recunoscut sau le-ai ignorat?
- 5 În ce măsură comunicarea dintre familie, cadrele didactice și specialiști este una eficientă și orientată spre colaborare reală?
- 6 Cum îți afectează propriile emoții modul în care răspunzi nevoilor copilului tău?
- 7 Ce strategii de coping (centrate pe problemă sau pe emoții) funcționează cel mai bine pentru familia ta și de ce?

CONCLUZII

Parteneriatul școală-familie se constituie ca un element fundamental al procesului educațional modern, întrucât impactul său asupra dezvoltării cognitive, emoționale și sociale a copilului este unul complex și semnificativ. Conform principiilor prezentate în suportul de curs, colaborarea dintre cele două medii de influență este esențială pentru construirea unei continuități educative care să susțină evoluția armonioasă a elevului.

Un parteneriat eficient se bazează pe încredere reciprocă, transparență, respect și comunicare bidirecțională, elemente fără de care implicarea reală devine dificilă. Această relație nu se rezumă la schimburi informaționale ocazionale, ci presupune o interacțiune constantă, planificată și adaptată, în care părinții și cadrele didactice participă activ la identificarea nevoilor copilului, la stabilirea obiectivelor educaționale și la monitorizarea progresului.

În practică, un parteneriat autentic presupune ca școala să se poziționeze ca instituție deschisă și colaborativă, capabilă să ofere sprijin educațional și psiho-emoțional părinților, prin instruire, consiliere și activități de consolidare a competențelor parentale. Totodată, părinții sunt invitați să-și asume rolul de co-educatori,

contribuind cu experiențe, observații și resurse la procesul de învățare al copilului.

Dezvoltarea durabilă a acestui parteneriat este văzută în suportul de curs ca un proces dinamic, marcat de perioade de reevaluare, feedback și ajustare continuă a intervențiilor educaționale. Această flexibilitate permite adaptarea la diversitatea elevilor, la particularitățile familiilor și la evoluțiile comunității școlare.

Prin cultivarea unei colaborări stabile, școala și familia devin împreună agenți ai schimbării, contribuind la crearea unui climat educațional incluziv, stimulat și predictibil. În acest fel, parteneriatul nu doar facilitează succesul școlar, ci devine un factor-cheie în dezvoltarea personală și socială a copilului, consolidând coeziunea și reziliența comunității educaționale.

În concluzie, investiția în parteneriatul școală-familie este una strategică și necesară, întrucât reprezintă fundamentul unei educații de calitate, echitabile și centrate pe dezvoltarea integrală a elevului. Implementat consecvent și susținut de principii pedagogice sănătoase, acesta se transformă într-un pilon al unei școli moderne, participative și orientate spre progresul fiecărui copil.

PROGRAMUL SESIUNILOR DE FORMARE

Programul sesiunilor de formare prezentat mai jos reprezintă un reper pentru formatori în planificarea și desfășurarea sesiunilor de formare. Structurat în cinci module, acesta poate fi utilizat atât integral, cât și modular, în funcție de obiectivele și nevoile specifice ale

formării. Activitățile propuse au rol orientativ și de ghidare, fără a avea caracter exhaustiv.

Proiect de agendă „Consolidarea parteneriatului școală – familie pentru incluziunea educațională a copiilor cu cerințe educaționale speciale”

Managementul timpului	Subiecte
Ziua I	
Modulul I. Integrarea principiilor andragogiei în facilitarea programelor de formare a adulților.	
10 min.	Înregistrarea participanților și cuvânt de salut.
20 min.	Activitate de formare a comunității „Ecusonul”
10 min.	Aplicarea chestionarului de evaluare inițială
30 min.	„Mitul din pălărie” versus realități privind incluziunea educațională a copiilor cu Cerințe Educaționale Speciale. Lucrul în perechi.
30 min.	Repere teoretice. Andragogia – știința învățării adulților. Principii de formare. PPT
15 min.	Pauză de cafea
30 min.	Activitate practică „Cum învață adulții – părinții ca participanți activi”
20 min.	Repere teoretice. Autocunoașterea – cheia pentru creștere personală și relații sănătoase. PPT
40 min.	Activitate practică „Testarea tehnicilor de autocunoaștere”
20 min.	Activitate practică „Metode interactive de formare”.
1 oră	Pauză de prânz
Modulul II. Fundamente teoretice privind crearea parteneriatului școală-familie.	
30 min.	Activitate practică „Proiectarea unei sesiuni participative pentru părinți”.
30 min.	Dimensiuni ale parteneriatului. Repere teoretice. PPT
40 min.	Activitate practică „Piramida valorilor parteneriatului școală-familie”.
15 min.	Pauză de cafea

Modulul III. Strategii și modele eficiente de implicare activă a părinților în procesul educațional

30 min.	Repere teoretice. Modele și strategii de implicare activă a părinților. PPT
30 min.	Activitate practică. Aplicarea chestionarului de autoevaluare a parteneriatului școală-familie. Prezentarea și analiza rezultatelor.
20 min.	Concluzii. Reflecția din prima zi

Managementul timpului	Subiecte
-----------------------	----------

Ziua II

Modulul IV. Tehnici și modalități de comunicare

15 min.	Debifarea activităților din prima zi.
30 min.	Repere teoretice. Teoria și arta comunicării eficiente. PPT
20 min.	Lucrul în perechi „Călătorie imaginară”
30 min.	Joc de rol „Convinge-mă”
15min.	Pauză de cafea
30 min.	Tehnici de ascultare activă, feedback constructiv. PPT
20 min.	Lucrul individual „Transformă fraza”
20 min.	Strategii de gestionare a conflictelor cu părinții. PPT
20 min.	Activitate practică „Povestea elefantului”
1 oră	Pauză de prânz
25 min.	Activitate de detensionare/ventilare emoțională

Modulul V - Dezvoltarea abilităților parentale prin cunoaștere-gestionarea emoțiilor proprii și ale copiilor.

30 min.	Repere teoretice. Teoria atașamentului.
25 min.	Joc de rol „Explorarea stilurilor de atașament”.
15 min.	Repere teoretice. Dezvoltarea abilităților parentale. PPT
15 min.	Pauză de cafea
30 min.	Activitate practică „Cercul sprijinului emoțional”
15 min.	Repere teoretice. Strategii de suport emoțional și consiliere pentru părinții copiilor cu cerințe educaționale speciale. PPT
30 min.	Activitate interactivă „Cercul sprijinului emoțional”

Întrebări de reflecție / debriefare

- Cum te-ai simțit interacționând cu colegii în acest context?
- Ce ai aflat nou despre colegii tăi pe care îi știai până acum?
- Ce elemente crezi că au contribuit la crearea unui sentiment de încredere în grup?
- Cum putem menține această deschidere și cooperare pe tot parcursul trainingului?
- Ce asemănări și diferențe ai observat între participanți și cum pot acestea deveni o resursă pentru noi?

Sugestii de adaptare

Condițiile/ pictogramele de pe ecuson pot fi modificate la necesitate ținând cont de obiectivul activității și grupul - țintă.

Activitatea 2

Completarea chestionarului de evaluare inițială (model care poate fi adaptat)

Obiectiv: Evaluarea inițială în scopul identificării nivelului de cunoaștere a conceptelor abordate și a adaptării celor planificate necesităților participanților.

Durata estimată – 5-10 min.

Etape de realizare

Instrucțiuni: Alegeți răspunsul corect pentru fiecare întrebare. Unele întrebări pot avea mai multe variante corecte.

1. Alegeți varianta care descrie în opinia DVS. esența parteneriatului școală-familie:

- A. Este o relație formală între școală și familie, exprimată prin ședințele cu părinții.
- B. Este un proces continuu de colaborare, bazat pe responsabilizare și comunicare.
- C. Este un model de raportare a școlii la autorități.
- D. Se aplică în cazurile copiilor cu cerințe educaționale speciale.

2. Care considerați că sunt cele mai importante elemente pentru o colaborare eficientă cu părinții? (răspuns deschis)

3. În ce măsură considerați că părinții sunt implicați activ în procesul educațional al copiilor în instituția dumneavoastră? (Alegeți varianta care descrie cel mai bine situația actuală.)

- ☐ Într-o foarte mare măsură – părinții participă constant la activități, colaborări și inițiative educaționale.
- ☐ În mare măsură – există colaborare, dar implicarea este selectivă.
- ☐ Într-o măsură moderată – părinții se implică doar la solicitarea școlii.
- ☐ În mică măsură – participarea este redusă și sporadică.

Chestionar de evaluare inițială (poate fi imprimat, sau completat online - QR code)

☐ În foarte mică măsură – părinții nu se implică activ în procesul educațional.

4. Cât de pregătit(ă) vă simțiți să gestionați situațiile dificile care pot apărea în relația cu părinții?

☐ Foarte pregătit(ă)

☐ Pregătit(ă)

☐ Parțial pregătit(ă)

☐ Puțin pregătit(ă)

☐ Nepregătit(ă)

5. Ce nevoi specifice de învățare cunoașteți pentru a îmbunătăți colaborarea cu familiile copiilor? (răspuns deschis)

Activitatea 3

Activitate practică „Mitul din pălărie”

Facilitatorul le propune participanților o activitate menită să îi provoace să analizeze situații și să identifice argumentele necesare pentru demontarea miturilor din domeniul educației incluzive.

 Obiectiv: Dezvoltarea unei atitudini pozitive, empatice și informate față de copiii cu cerințe educaționale speciale și părinții lor, prin identificarea și demontarea miturilor și stereotipurilor existente în jurul acestora.

 Durata estimată 15-20 min.

 Etape de realizare

- Fiecare participant extrage un bilețel cu un mit din pălărie.
- În perechi, discută cum pot demonta acel mit prin fapte, exemple, experiențe personale sau date științifice.
- Fiecare pereche prezintă timp de 1 – 2 minute concluzia grupului mare, demontând mitul din bilețel.

Exemple de mituri:

- Copiii cu CES nu pot ține pasul cu ceilalți copii.
- Prezența copiilor cu CES afectează educația celorlalți copii.
- Copiii cu CES trebuie să învețe doar în școli speciale.
- Copiii cu CES trebuie să fie izolați pentru protecția celorlalți.
- Profesorii nu sunt pregătiți pentru incluziunea copiilor cu CES.
- Copiii cu CES nu pot participa la activități extracurriculare alături de ceilalți.
- Copiii cu CES nu pot fi prieteni buni.
- Adaptările pentru copiii cu CES sunt costisitoare și complicate.

PPT

foi de hârtie cu mituri
imprimate, o pălărie

Fișe cu 24 de mituri care
vot fi extrase din palarie
(imprimate)

- Educația incluzivă este doar responsabilitatea cadrului didactic de sprijin.
- Copiii cu CES nu pot învăța aceleași lucruri ca ceilalți.
- Părinții copiilor cu CES sunt mereu conflictuali și nemulțumiți de școală.
- Dacă un copil cu CES este în clasă, ceilalți elevi vor avea de suferit.
- Dacă părintele nu se implică, copilul cu CES nu are nicio șansă să reușească la școală.
- Părinții copiilor cu CES trebuie să se adapteze școlii, nu invers.
- Copiii cu CES nu au abilități sociale și emoționale
- Toți copiii cu CES au dizabilități fizice sau intelectuale grave.
- Copiii cu CES nu vor fi niciodată independenți
- Copiii cu CES nu pot să aibă succes în viață.
- Copiii cu CES au nevoie de un mediu special, complet izolat de ceilalți copii.
- Toți copiii cu CES au comportamente disruptive.
- Copiii cu CES nu vor avea o viață socială activă.
- Educația pentru copiii cu CES este doar responsabilitatea profesorilor.
- Copiii tipici învață comportamente deviante de la copiii cu CES.
- Copiii cu CES vor rămâne "copii" toată viața.

Întrebări de reflecție / debriefare

☞ Ce putem face concret pentru a transforma miturile în realitate pozitivă?

Ce rol au argumentele raționale versus experiențele personale în schimbarea mentalităților?

Activitatea 4

Repere teoretice. Andragogia – știința învățării adulților. Principii de formare. Modulul I, capitolul 1.1

Modulul se concentrează pe aplicarea principiilor andragogiei în proiectarea și facilitarea procesului de învățare al adulților, prin metode participative care încurajează implicarea activă, învățarea experiențială și colaborarea între participanți. Este esențial să cunoaștem acest aspect, deoarece părinții copiilor sunt adulți și trebuie abordați corespunzător. Aceasta informație este descrisă în suportul de curs și include: **Conceptul de educație a adulților; Particularitățile educației adulților.**

Facilitatorul realizează o activitate în cadrul căreia participanții sunt împărțiți în 6 grupuri și vor analiza cele 6 principii andragogice elaborate de Malcolm Knowles.

PPT

Activitatea 5

Activitate practică „Cum învață adulții – părinții ca participanți activi”

 Obiectiv: Să aprofundeze cele șase principii andragogice, argumentându-le din perspectiva părinților implicați în procesul educațional.

Participanții vor identifica și vor aplica principii ale învățării adulților în cadrul unei sarcini practice, demonstrând capacitatea de a adapta activitatea de formare la nevoile și experiența cursanților adulți.

Durata estimativă 30-35 min

Etape de realizare

• Introducere (10 min)

- Facilitatorul prezintă pe scurt cele 6 principii andragogice (1–2 min fiecare).
- Explică scopul exercițiului: „Vom lucra în grupuri pentru a descoperi cum se aplică aceste principii în activitatea și viața părinților.”
- Se formează **6 grupuri** (dacă sunt mai puțini participanți, pot fi 3 grupuri care lucrează câte două principii).
- **Lucru în grupuri (10 min)**

Fiecare grup primește un principiu și o sarcină clară:

1. Grupul 1 – Nevoia de a înțelege de ce învățăm:

→ Argumentați de ce părinții au nevoie să înțeleagă scopul activităților educaționale (de exemplu: cum îi ajută în relația cu copiii lor).

→ Gândiți 1–2 exemple concrete.

2. Grupul 2 – Autonomia și responsabilitatea învățării:

→ Cum se manifestă autonomia părinților în procesul de învățare?

→ Ce metode ajută la implicarea lor activă și la asumarea propriei dezvoltări?

3. Grupul 3 – Experiența de viață ca resursă:

→ Cum poate fi valorificată experiența de viață a părinților în activitățile de formare?

→ Ce beneficii aduce împărtășirea experiențelor?

4. Grupul 4 – Disponibilitatea de a învăța când viața o cere:

→ În ce momente părinții devin mai deschiși să învețe?

→ Cum pot formatorii valorifica aceste „momente de deschidere”?

5. Grupul 5 – Învățarea orientată spre rezolvarea problemelor:

→ Ce tip de activități practice ajută părinții să aplice imediat ceea ce învață?

flipchart, markere colorate, fișe cu 6 principii, post-it-uri

→ Oferiți exemple de situații concrete din viața de familie sau școală.

6. Grupul 6 – Motivația internă:

→ Ce anume îi motivează cel mai mult pe părinți să participe și să învețe?

→ Cum putem stimula motivația internă în locul celei externe?

Fiecare grup notează ideile pe flipchart

• Prezentarea în plen (10 min)

- Fiecare grup are 3-minute pentru a-și prezenta concluziile.
- Facilitatorul poate completa, subliniind ideile comune și diferențele de perspectivă.

• Concluzii și reflecție (5 min)

- Se realizează o scurtă discuție generală:

„Cum putem aplica aceste principii atunci când lucrăm cu părinții?”

Se pot nota ideile principale într-un afiș comun: „Cum învățăm ca părinți”.

Activitatea 6

Repere teoretice. Autocunoașterea – cheia pentru creștere personală și relații sănătoase. Modulul I, capitolul 1.2

Facilitatorul prezintă materialul teoretic din suportul de curs, subliniind importanța autocunoașterii, și propune o activitate practică pentru testarea tehnicilor de autoevaluare și autocunoaștere.

Activitatea 7

Activitate practică „Testarea tehnicilor de autocunoaștere”

 Obiectiv: Participanții experimentează diferite tehnici de autocunoaștere pentru a descoperi ce metode îi ajută mai mult să se înțeleagă și să se aprecieze.

Participanții **vor aplica tehnici de autocunoaștere și vor identifica metoda care îi ajută cel mai eficient** în înțelegerea și aprecierea propriei persoane.

Durata estimativă 40-50 min

Etape de realizare

• Introducere (10 min)

- ce înseamnă autocunoașterea;
- de ce e importantă pentru viața personală și rolul de părinte;
- scopul exercițiului: „Astăzi vom testa mai multe metode care ne pot ajuta să ne cunoaștem mai bine.”

• Testarea tehnicilor (20 min)

Participanții se împart în 3–4 grupuri mici, iar fiecare grup primește o tehnică diferită de autocunoaștere.

PPT

Fișe de lucru
imprimate (Jurnalul
de reflecție, Linia
vieții, Oglinda mea
etc.)

Fiecare grup are 10 minute pentru a o experimenta, apoi se face rotație (sau doar prezentare comună dacă timpul e limitat).

Exemple de tehnici:

„Jurnalul de reflecție”

o Participanții scriu timp de 5 minute: *„O situație recentă care m-a provocat și ce am învățat din ea.”*

o Se discută despre emoții, reacții și învățăminte.

„Linia vieții”

o Pe o foaie, fiecare desenează o linie cronologică și marchează 3 momente care i-au influențat dezvoltarea personală.

o Se analizează ce au învățat din fiecare experiență.

„Oglinda mea”

- Participanții scriu 3 calități forte, 2 calități pe care ai vrea să le dezvolți și 1 dorință personală.

- Apoi discută: Cum mă ajută aceste aspecte să fiu un părinte mai bun?

„Cercul încrederii”

- Se scrie numele persoanelor în care au încredere.

- Se reflectează: Ce au aceste persoane în comun? Ce spun ele despre mine și nevoile mele?

- **Reflecție și împărtășire (15 min)**

Facilitatorul invită participanții să răspundă la întrebări:

- Ce tehnică v-a plăcut cel mai mult și de ce?

- Ce ați descoperit nou despre voi?

- Cum poate autocunoașterea să îi ajute pe părinții copiilor cu CES?

- **Încheiere**

Facilitatorul subliniază ideea: *„Autocunoașterea este un proces continuu, nu o destinație.”*

Activitatea 8

Metode interactive de formare. Modulul I, capitolul 1.4

Facilitatorul prezintă pe slide metodele participative, argumentând necesitatea aplicării acestor metode și tehnici menite să stimuleze implicarea participanților, să consolideze cunoștințele și să dezvolte competențe practice.

Lucru în grupuri „Metode interactive de formare”

 Obiectiv: Stimularea implicării participanților, consolidarea cunoștințelor și dezvoltarea competențelor participative.

 Durata estimativă 20-25 min

 Etape de realizare

PPT

Împarte participanții în 4-5 grupuri. Prezintă-le succint o situație critică reală (un scurt studiu de caz), de exemplu:

„Matei, un elev cu autism, întâmpină dificultăți de integrare. Părinții sunt defensivi și consideră că școala nu face destul, în timp ce cadrele didactice se simt depășite și nesuținute de familie.”

Fiecare grup primește sarcina de a aborda această problemă folosind o metodă specifică. Oferă-le fișe de lucru cu instrucțiuni clare:

- Grupul 1 - Joc de Rol: „Simulați o ședință între mamă, tată, învățător și psihologul școlar. Schimbați rolurile la jumătatea timpului.” (Rolul: Dezvoltarea empatiei și a comunicării asertive).

- Grupul 2 - Dezbateri (Pro/Contra): „Dezbateți afirmația: *Responsabilitatea principală a progresului copilului cu CES aparține exclusiv familiei.*” (Rolul: Exersarea argumentării și înțelegerea perspectivei celuilalt).

- Grupul 3 - Atelier Practic (Design Thinking): „Creați un instrument vizual (un 'Contract de Colaborare' creativ sau un jurnal de bord comun) care să faciliteze comunicarea zilnică școală-familie.” (Rolul: Orientarea spre soluții concrete).

- Grupul 4 - Studiu de Caz și Analiză: „Identificați 3 erori de abordare în scenariul dat și propuneți 3 strategii de remediere bazate pe bune practici.” (Rolul: Analiza critică și aplicarea cunoștințelor).

Etapa de Prezentare și Panel

Fiecare grup își prezintă rezultatul (sau o scurtă secvență din activitate). După prezentări, așază liderii de grup într-un format de Panel.

Discuția dirijată / brainstorming-ul	
Studiile de caz	
Jocurile de rol și simulările	
Învățarea prin proiecte	
Atelierele practice și reflecția în grup	
Dezbaterile structurate / panelurile	
Portofoliul formativ / agenda	
Învățarea între egali (peer learning)	

fișe de lucru unde sunt indicate metodele participative, markere, flipchart,

De ce funcționează aceste metode?

Studiul de caz - dezvoltă capacitatea de a analiza obiectiv situații complexe, fără a judeca subiectiv familia sau profesorul.

Jocul de rol – pune accent pe Empatie. Este singura metodă care îi permite profesorului să „simtă” anxietatea părintelui și viceversa.

Dezbaterea - clarificarea valorilor și a barierelor mentale legate de incluziune.

Atelierul practic - oferă „ceva de luat acasă” – instrumente gata de aplicat în parteneriatul cu părinții.

Concluzie

Prin combinarea acestor metode și tehnici, procesul de formare devine dinamic, interactiv și centrat pe dezvoltarea competențelor reale ale participanților, promovând atât cunoștințele teoretice, cât și aplicarea lor practică.

Întrebări de reflecție:

1. Ce principii andragogice aplicați deja în activitățile de formare?
2. Cum puteți valorifica experiența participării adulților/părinților în procesul de învățare?
3. Ce diferențe ați observat între lucrul cu adulții și instruirea copiilor?
4. Care dintre metodele interactive le considerați cele mai eficiente și de ce?

ZIUA I

SESIUNEA 2

Modulul II. Fundamente teoretice privind crearea parteneriatului școală- familie

Activitatea 1

Repere teoretice. Conceptul de parteneriat educațional. Aspecte teoretice. Modulul II, capitolul 2.1

Facilitatorul prezintă pe slide-uri cele 3 modele de parteneriat școală-familie, elaborate de cercetători și relatate în suportul de curs. Acest parteneriat este un proces dinamic, continuu și bilateral, care implică cooperarea între părinți, cadre didactice, specialiști și comunitate.

Apoi facilitatorul propune o activitate în grupuri mici de planificare a unei sesiuni la care vor participa părinții.

Activitatea 2

Activitate practică/lucru în grupuri „Proiectarea unei sesiuni participative pentru părinți”

 Obiectiv: Aplicarea principiilor andragogiei și a metodelor interactive în proiectarea unei sesiuni reale de formare.

PPT

Participanții vor proiecta o sesiune de formare, structurată pe obiective, conținut, metode și activități practice, demonstrând capacitatea de a aplica principiile planificării unei activități educaționale.

 Durata estimativă 45-50 min.

 Etape de realizare

• **Introducere (10 min)**

Facilitatorul împarte grupul în 3-4 echipe și le oferă teme la alegere (exemple): *Stiluri parentale și impactul lor asupra copilului; Strategii de motivare și sprijin pentru copii; Prevenirea și gestionarea comportamentelor dificile ale copiilor; Crearea unui mediu familial pozitiv și armonios etc.*

• **Lucru în grupuri - completarea tabelului (15 min):**

Element	Descriere (completare)
Tema sesiunii	
Durata totală	
Obiectivele de învățare	
Principii andragogice aplicate	
Metode interactive selectate	
Materiale necesare	
Desfășurarea (etapele principale)	
Modalitatea de evaluare	
Strategii de implicare a participanților	
Observații/Reflecții	

• **Reflecție și împărtășire (15 min)**

• **Concluzii**

Un parteneriat autentic între școală și familie reprezintă o componentă fundamentală a unei educații de calitate, fiind esențial pentru dezvoltarea armonioasă a copiilor. Grație unei colaborări sincere dintre cadrele didactice și părinți, folosirea unui limbaj clar, se creează un mediu educațional incluziv și sprijinitor, în care nevoile, abilitățile și interesele fiecărui copil sunt recunoscute și valorizate. Un astfel de parteneriat promovează comunicarea deschisă, implicarea activă a părinților în procesul educațional, dar și cooperarea în luarea deciziilor referitor la dezvoltarea copilului. Într-o asemenea relație, familia devine un aliat strategic al școlii, contribuind la prevenirea dificultăților și la consolidarea stimei de sine a copiilor.

Fișe de lucru, foi A4, pixuri, markere, flipchart,

Activitatea 3

Repere teoretice. Dimensiuni ale parteneriatului. Modulul II, capitolul 2.3

Facilitatorul prezintă dimensiunile parteneriatului: **comunicarea educațională, implicarea parentală, sprijinul educațional, coerența valorilor.**

Apoi inițiază activitatea practică *Piramida valorilor parteneriatului Școală-Familie*.

Activitatea 4

Activitate practică „Piramida valorilor parteneriatului Școală-Familie”

 Obiectiv: Participanții identifică și ierarhizează valorile esențiale care stau la baza unui parteneriat eficient între școală și familie, prin cooperare, reflecție și consens de grup.

 Durata estimativă 45 min.

 Etape de realizare

- **Formarea grupurilor și identificarea valorilor (15 min)**

1) Participanții se împart în **6 grupuri mici** (4–6 persoane).

2) Fiecare grup primește o fișă cu următoarea sarcină:

Notați pe flipchart 5–6 valori esențiale pe care le considerați fundamentale pentru un parteneriat autentic între școală și familie.

3) Exemple orientative de valori (doar pentru inspirație, nu de oferit direct tuturor): Respect reciproc, încredere, comunicare deschisă, sprijin reciproc, responsabilitate comună, empatie, transparență etc.

4) Fiecare grup discută și ajunge la consens asupra valorilor alese.

- **Construirea piramidei valorilor (10 min)**

1. Pe o foaie mare (A3 sau flipchart), fiecare grup așază valorile sub formă de piramidă, astfel:

o În vârf: valoarea considerată cea mai importantă;

o La mijloc: 2–3 valori de susținere;

o La bază: valorile fundamentale pe care se clădește parteneriatul.

2. Grupurile pot decora piramida (culori, simboluri, desene care exprimă sensul valorilor)

- **Etapa 4 – Prezentarea și reflecția (10–15 min)**

1. Câte doi reprezentanți din fiecare grup mare prezintă piramida finală în plen.

2. După fiecare prezentare, facilitatorul adresează întrebări de reflecție, precum:

o Ce valori au fost cel mai ușor de ales? Dar cel mai greu?

o Ce ați observat în procesul de negociere?

flipchart, markere colorate, foi A4, bandă adezivă, post-it-uri de culori diferite, foi tip „piramidă” (șablon)

o Cum putem aplica aceste valori în colaborarea reală școală-familie?

3. Se poate realiza o piramidă comună a grupului întreg, notând pe flipchart valorile care s-au repetat cel mai des.

- **Concluzie (5 min)**

Facilitatorul rezumă ideile principale și subliniază că un parteneriat autentic între școală și familie se bazează pe: încredere, respect, comunicare, empatie, cooperare și responsabilitate comună.

Modulul III. Strategii și modele eficiente de implicare activă a părinților în procesul educațional.

Activitatea 1

Repere teoretice. Modele și strategii de implicare activă a părinților. Modulul III, capitolul 3.1

Facilitatorul prezintă cele 3 etape ale evoluției relației școală-familie prezentat în suportul de curs. La fel, prezintă și strategiile de colaborare cu părinții: cafeneaua părinților; ședințe lunare cu părinții și cadrele didactice; ateliere tematice pentru părinți; vizite la domiciliu; proiecte comunitare; campanii comunitare de sensibilizare; biblioteca părinților; voluntariat parental; ziua ușilor deschise pentru parinti etc.

Urmează apoi activitatea care le oferă participanților posibilitatea să elaboreze un plan real de acțiuni privind implementarea strategiilor de colaborare cu părinții.

Activitatea 2

Facilitatorul le propune participanților să completeze individual *Chestionarul de autoevaluare a parteneriatului școală-familie* deoarece permite identificarea punctelor forte și a aspectelor care necesită îmbunătățiri în colaborarea dintre părinți și cadrele didactice. Prin acest instrument, participanții își pot analiza propriile practici, atitudini și nivelul de implicare, ceea ce facilitează o înțelegere realistă a relației actuale școală-familie. Rezultatele chestionarului oferă o bază concretă pentru planificarea unor acțiuni eficiente, adaptate nevoilor reale, și contribuie la consolidarea unui parteneriat autentic, centrat pe bunăstarea copilului.

Completarea formularului „Chestionar de autoevaluare a parteneriatului școală-familie”

 Obiectiv: Evaluarea percepțiilor și practicilor actuale privind parteneriatul școală-familie, pentru a sprijini planificarea unor acțiuni de îmbunătățire.

 Durata estimativă 30 min.

PPT

Chestionar imprimat conform numărului de participanți

Chestionar

Instrucțiuni: Răspundeți sincer la fiecare afirmație, utilizând scală de mai jos:

1 = Niciodată 2 = Rareori 3 = Uneori 4 = Frecvent 5 = Întotdeauna

A. Climatul de colaborare și încredere

Nr.	Afirmație	1	2	3	4
1	Profesorii și părinții se tratează reciproc cu respect și deschidere.				
2	Există încredere între cadrele didactice și părinți.				
3	Familia este privită ca un partener egal în educația copilului.				
4	Comunicarea dintre școală și familie se bazează pe sprijin reciproc, nu pe critică.				

B. Comunicarea școală–familie

Nr.	Afirmație	1	2	3	4
1	Școala oferă informații clare și regulate despre progresul elevilor.				
2	Canalele de comunicare (mesaje, întâlniri, telefon, online) sunt accesibile pentru toate familiile.				
3	Informațiile sunt comunicate într-un limbaj clar, fără termeni tehnici.				
4	Comunicarea este adaptată și pentru părinții copiilor cu CES, refugiați sau din alte grupuri vulnerabile.				

C. Implicarea părinților în activități educaționale

Nr.	Afirmație	1	2	3	4
1	Părinții sunt implicați în activități școlare (proiecte, evenimente, vizite).				
2	Profesorii oferă idei de activități pe care părinții le pot face acasă cu copilul.				
3	Părinții sunt încurajați să împărtășească experiențe și cunoștințe utile pentru învățarea elevilor.				
4	Activitățile școlare sunt concepute pentru a include și familii din grupuri vulnerabile.				

D. Participarea părinților la luarea deciziilor

Nr.	Afirmație	1	2	3	4
1	Părinții sunt consultați în decizii legate de activitățile școlii.				
2	Există structuri funcționale (comitete, consilii) în care părinții participă activ.				
3	Sugestiile părinților sunt analizate și integrate în planul școlii.				

E. Colaborarea cu comunitatea

Nr.	Afirmație	1	2	3	4
1	Școala colaborează cu instituții locale (ONG-uri, primărie, servicii sociale).				
2	Parteneriatele comunitare sprijină familiile vulnerabile.				
3	Există evenimente care implică atât școala, cât și comunitatea locală.				

F. Reflecție finală

- Care sunt principalele puncte forte ale parteneriatului școală-familie în școala dumneavoastră?
- Care sunt aspectele mai dificile ale colaborării dintre școală și familie în instituția dumneavoastră?
- Ce măsuri concrete ar putea fi implementate în instituția dumneavoastră pentru a întări colaborarea cu familiile?

Interpretare

Adunați punctele obținute și împărțiți la numărul de întrebări din fiecare bloc de la A la E.

4,1–5,0: Parteneriat solid, constant și eficient

3,1–4,0: Parteneriat moderat, dar funcțional

2,1–3,0: Parteneriat fragil – necesită îmbunătățiri

1,0–2,0: Parteneriat deficitar – se recomandă acțiuni urgente de consolidare

Întrebări pentru reflecție:

Interpretarea rezultatelor

Ce aspecte din chestionar ți-au confirmat ceea ce știai deja despre relația ta cu părinții?
 Ce rezultate te-au surprins? De ce crezi că este așa?
 Care domenii ale parteneriatului par mai dezvoltate în activitatea ta?
 Ce domenii consideri că necesită mai multă atenție?

Analiza punctelor forte

Ce faci bine/concret, în relația cu părinții elevilor tăi?
 Ce practici de comunicare, colaborare sau implicare merită continuate și promovate în școală?
 Cum se reflectă valorile comune (respect, încredere, empatie) în interacțiunile cu familiile?

Identificarea dificultăților

Ce bariere întâmpini cel mai des în colaborarea cu părinții? (timp, comunicare, neîncredere, lipsă de resurse etc.)

Cum se manifestă aceste dificultăți în activitatea ta zilnică?

Cum ar putea relațiile dintre școală și familie să devină mai proactive în generarea schimbării?

Soluții și acțiuni de îmbunătățire

Ce ai putea face concret pentru a crește implicarea părinților în procesul educațional? Ce tipuri de activități comune ar stimula o colaborare mai autentică?

Cum ai putea crea un climat mai prietenos și deschis pentru dialog?

Cum pot colegii, conducerea și comunitatea să contribuie eficient la dezvoltarea parteneriatului școală-familie?

ZIUA II

SESIUNEA 1

Modulul IV. Tehnici și modalități de comunicare eficientă cu părinții

Conținuturi

Materiale didactice

Activitatea 1

Debriefarea activităților din prima zi – 15 minute

Activitatea 2

Repere teoretice. Teoria și arta comunicării eficiente. Modulul IV, capitolul 4.1

Facilitatorul prezintă materialul teoretic descris în suportul de curs, răspunzând la întrebarea De ce este importantă comunicarea eficientă?

Facilitatorul le propune participanților activitate practică pentru a testa personal nevoia de a comunica și de a colabora eficient.

Activitatea 3

Lucrul în perechi „Călătoria imaginară”

 Obiectiv: Dezvoltarea încrederii reciproce, a abilităților de comunicare și a colaborării între participanți, printr-o experiență senzorială și creativă care implică ghidare și coordonare.

 Durata estimativă 20 min.

 Etape de realizare

Participanții lucrează în perechi. Pe rând, unul dintre ei este legat la ochi și se lasă ghidat de partener într-o „călătorie imaginară” prin sala de curs. Persoana care ghidează descrie locuri imaginate pe care perechea le „traversează”, iar la destinație rolurile se inversează.

PPT

Eșarfe pentru a fi legați participanții la ochi

Activitatea stimulează încrederea, creativitatea și cooperarea între participanți.

Reflecție după activitate:

1. Cum v-ați simțit în rolul de persoană ghidată?
2. Cum v-ați simțit în rolul de ghid?
3. Ce ați observat despre comunicare?
4. De ce este important să-i comunicăm partenerului/parteneriei destinația la care vrem să ajungem?
5. Ce ați învățat despre încredere?
6. Dacă ați mai juca acest rol, ce ați schimba?

Cum se leagă această activitate de munca voastră cu elevii/părinții/în echipă?

- Ce analogii vedeți cu situațiile reale de lucru?
- Cum poate fi folosită ideea de „ghidaj sigur” în contextul educațional?

Concluzii:

Această activitate ne arată cât de importante sunt încrederea, comunicarea și responsabilitatea în orice relație de colaborare. Când ghidăm pe cineva – fie copil, părinte sau coleg avem datoria să fim clari, empatici și atenți. În același timp, pentru a fi ghidați avem nevoie de deschidere și curaj.

Activitatea 4

Joc de rol „Convinge – mă”

 Obiectiv: Dezvoltarea încrederii reciproce, a abilităților de comunicare și a colaborării între părinți și școală, utilizând cele mai creative metode de convingere.

 Durata estimativă 30 min.

 Etape de realizare

1. Participanții se aranjează în cerc și se numără de la unu la doi de la dreapta facilitatorului. 2. Participanții cu cifra unu se aranjează într-un rând, participanții cu cifra doi se aranjează într-un rând paralel – față în față cu participanții din primul rând.

3. Fiecare preche primește o fișă unde este indicat rolul părintelui.

4. Participanții se înțeleg care din ei va juca primul rolul de părinte și care de profesor.

5. Timp de 2 min analizează fișa Joc de rol.

6. Fiecare pereche joacă timp de 5 minute scenariul (profesor-părinte).

7. Inversăm rolurile și repetăm activitate cu rolul de părinte selectat.

Facilitatorul fixează o bandă adezivă între rânduri. Sarcina este ca participantul cu cifra unu să atragă de partea lui, convingându-l, pe participantul cu cifra doi. Sarcina se consideră încheiată când ambii sunt de aceeași parte a benzii adezive.

În cazul în care un participant rămâne fără de pereche este numit Observator.

Bandă adezivă

Fișe cu rolurile părinților imprimate ca material de suport pentru participanți

Fișe de lucru

- părinte nemulțumit de lipsa feedback-ului din partea școlii;
- profesorul trimite invitații părinților, dar aceștia nu răspund;
- situație de criză - comportament problematic al copilului cu CES;
- părinte care solicită modificări în PEI -ul copilului;
- familii cu bariere lingvistice sau culturale;
- copilul cu CES nu se poate adapta la schimbarea CDS în mijlocul anului de studiu;
- părinți care refuză evaluarea copiilor de către Serviciul Teritorial de Asistență Psihopedagogică.

Sarcina profesorului

- Folosește ascultarea activă (contact vizual, parafrizare).
- Validează emoțiile părintelui („Vă înțeleg îngrijorarea”).
- Exprimă calm și clar observațiile.
- Propune colaborare („Haideți să vedem împreună pașii următori”).

Concluzii, reflexii

La final de activitate facilitatorul invită participanții la discuții și reflecții:

- Cum v-ați simțit în rolul părintelui/profesorului?
- Ce replică/atitudine v-a ajutat cel mai mult în soluționarea conflictului?
- În instituția dvs sunt așa tipuri de părinți?

Reflecții, concluzii

Cum v-ați simțit?

Care a fost modalitatea cu care v-a atras colegul/colega de partea lui?

Ce strategie ați observat că folosesc colegii dvs. ?

Ați folosit aceia metodă de a atrage colegul pe care a folosit-o el/ea cu dvs?

De ce ați schimbat/nu ați schimbat metoda de a atrage colegul/colega?

Activitatea 5

Repere teoretice. Tehnici de ascultare activă, feedback constructiv. Modulul IV, capitolul 4.2

Facilitatorul prezintă cele mai importante tehnici de ascultare activă descrise în suportul de curs, precizând că o comunicare eficientă cu părinții și partenerii educaționali se bazează pe utilizarea unor tehnici specifice care facilitează înțelegerea, empatia și claritatea mesajelor transmise.

Una dintre aceste tehnici este **contactul vizual și limbajul nonverbal pozitiv**, prin care arătăm interes și deschidere. O privire atentă, o postură relaxată și înclinarea ușoară a capului transmit respect și disponibilitate. Exemple simple, precum privirea directă, încuviințările sau un zâmbet calm, facilitează crearea unui climat de încredere.

PPT

O altă tehnică importantă este **parafrizarea**, care presupune reformularea cu propriile cuvinte a ceea ce interlocutorul a spus. Acest lucru ajută la verificarea înțelegerii corecte și la clarificarea mesajului. De exemplu: „Dacă am înțeles bine, vă îngrijorează faptul că...?”

La fel de utilă este **reflecția emoțiilor**, prin care identificăm și verbalizăm emoția transmisă. Aceasta validează trăirile celuilalt și creează un sentiment de sprijin. Un exemplu ar fi: „Simt că vă este teamă în legătură cu viitorul copilului.”

Întrebările deschise sunt esențiale pentru a încuraja exprimarea liberă și pentru a oferi interlocutorului spațiu să-și explice situația. Formulări precum „Cum v-ați simțit în acea situație?” sau „Ce v-a ajutat până acum?” stimulează dialogul și clarificarea problemelor.

În discuțiile complexe, **pauzele active** sunt foarte valoroase. O tăcere calmă, oferită după o întrebare sau afirmație dificilă, permite interlocutorului să reflecteze și să continue în ritmul propriu.

Pentru a evita interpretările greșite, este necesară **clarificarea**, adică solicitarea de lămuriri atunci când un mesaj pare vag. Un exemplu: „Când spuneți ‘nu ne simțim sprijiniți’, la ce vă referiți mai exact?”

Pe parcursul discuției, **rezumarea** ajută la structurarea ideilor și la verificarea acordului. Facilitatorul poate sintetiza: „Așadar, principalele lucruri sunt: lipsa de comunicare constantă și nevoia de consiliere.”

La fel, utilizăm **validarea și încurajarea** joacă un rol important în construirea unei relații de încredere. Recunoașterea emoțiilor și aprecierea deschiderii celuilalt, prin expresii precum „Este firesc să simțiți asta” sau „Apreciez sinceritatea cu care ați împărtășit”, contribuie la consolidarea comunicării autentice.

În final, **feedback-ul constructiv**, specific și centrat pe soluții, punând în evidență atât aspectele pozitive, cât și ariile care necesită dezvoltare. El se bazează pe fapte și observații concrete, nu pe interpretări sau judecăți, ceea ce îl face mai ușor de acceptat și de integrat. Scopul principal este ca persoana care îl primește să se simtă sprijinită și motivată, nu criticată. Prin oferirea unui feedback constructiv, se clarifică așteptările, se susține dezvoltarea competențelor și se consolidează comunicarea eficientă în relațiile personale, profesionale și educaționale.

Activitatea 6

Lucru individual „Transformă fraza”

 Obiectiv: Transformarea frazei acuzatoare în una constructivă

 Durata estimativă 10-15 min.

 Etape de realizare

Facilitatorul oferă fraze, iar participanții sunt rugați să extragă câte un exemplu de frază care poate genera conflicte. Timp de 1 minut vor încerca să transforme o frază acuzatoare în una **constructivă**.

Exemple de fraze acuzatoare din partea profesorilor către părinți

- „Nu veniți niciodată la școală!”

Fișe cu fraze imprimate

- „Nu vă interesați de copilul dumneavoastră!”
- „Nu faceți nimic acasă pentru a-l sprijini!”
- „Întotdeauna întârziați la ședințe!”
- „Nu respectați regulile școlii!”
- „Nu cooperați deloc cu noi!”
- „Nu-l educați cum trebuie acasă!”

Exemple de fraze acuzatoare din partea părinților către profesori

- „Nu vă pasă de copilul meu!”
- „Nu faceți nimic pentru a-l ajuta să progreseze!”
- „Întotdeauna îl criticați și îl certați!”
- „Nu știți să predați, de asta nu înțelege copilul!”
- „Nu sunteți suficient de atenți la nevoile lui!”
- „Întotdeauna îl nedreptățiți în fața clasei!”
- „Nu comunicați cu noi decât atunci când e ceva negativ!”

Exemplu:

- Acuzator: „Nu veniți niciodată la școală!”
- Reformulat: „Când nu reușiți să veniți la ședințe, mă simt îngrijorat(ă) pentru că e important să discutăm despre progresul copilului. Aș vrea să găsim o modalitate mai convenabilă pentru amândoi.”

Concluzii, reflecții

Argumentați importanța acestui exercițiu din perspectiva de profesor și de părinte.

Ex: Profesor: Conflictele sunt inevitabile, dar modul în care le gestionăm face diferența.

Părinte: este important ca în calitate de părinte să simt că școala este locul unde nu voi fi judecat.

Concluzii

- Activitatea a evidențiat impactul major pe care formularea mesajelor îl are asupra relațiilor și climatului emoțional.
- Participanții au înțeles diferența clară dintre un mesaj acuzator și unul constructiv.
- S-a demonstrat că reformularea mesajelor reduce rezistența și favorizează cooperarea.
- Comunicarea constructivă sprijină rezolvarea pașnică a conflictelor și dezvoltarea relațiilor sănătoase.
- Exercițiul a contribuit la conștientizarea responsabilității personale în comunicare.

Activitatea 7

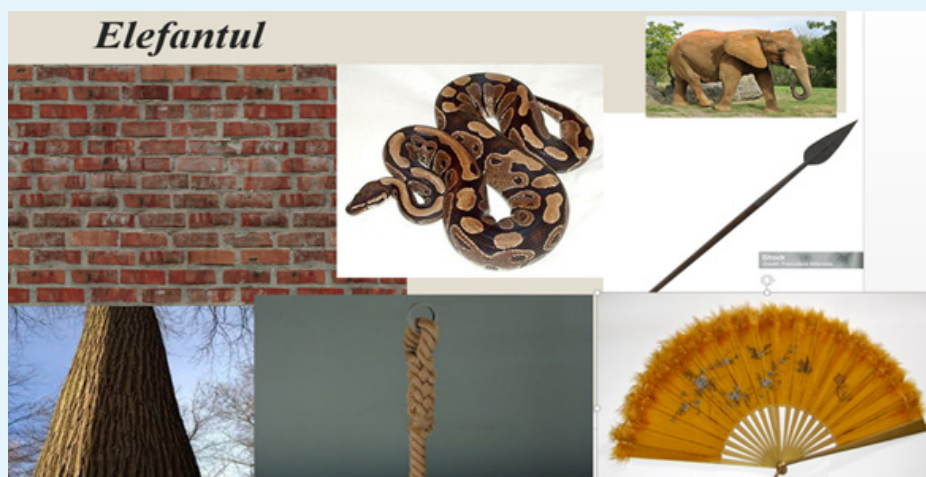
Repere teoretice. Strategii pentru gestionarea conflictelor cu părinții. Modulul IV, capitolul 4.3

Facilitatorul prezintă strategii importante de gestionare a conflictului cu părinții descrise în suportul de curs: separarea persoanei de problemă; colaborarea interdisciplinară; strategia tranzacțională „Eu sunt OK – Tu ești OK” de Eric Berne.

PPT

Activitatea 8

Povestea “Elefantul” (Povestea celor șase persoane nevăzătoare și a elefantului)

Obiectiv: Participanții vor reflecta asupra experienței prezentate și a experienței proprii, vor identifica învățăminte sau perspective personale relevante pentru tema discutată.

De asemenea, participanții vor înțelege că școala, familia și comunitatea pot avea percepții diferite asupra aceluiași situații educaționale și vor recunoaște importanța colaborării pentru construirea unei perspective comune asupra nevoilor copilului

Durata 15-20 min.

Etape de realizare

Șase oameni, persoane nevăzătoare, au venit să afle ce este un elefant. Fiecare a atins o parte diferită a animalului. Primul a atins corpul: „Elefantul este ca un zid.” Al doilea a pipăit colțul: „Elefantul este ca o suliță.” Al treilea a luat trompa: „Este ca un șarpe.” Al patrulea a atins piciorul: „Este ca un copac.” Al cincilea a atins urechea: „Este ca un evantai.” Al șaselea a apucat coada: „Este ca o frânghie.”

După aceasta, au început să se certe, fiecare fiind convins că el are dreptate. Însă fiecare a văzut doar o parte a realității și, deși toți aveau dreptate într-un fel, niciunul nu vedea „întregul elefant”

Întrebări de reflecție / debriefare

- Ce mesaj transmite această poveste?
- Cum se explică faptul că fiecare orb are dreptate, dar totuși greșește?

PPT – pe slide imaginea unui elefant, dar și a altor elemente – șarpe, frânghie, zid, etc.

- Ce ne arată această istorie despre percepția și interpretarea realității?
- Ce rol joacă comunicarea și ascultarea reciprocă în înțelegerea unei situații complexe?
- Cum se poate ajunge la o viziune completă asupra „elefantului” (realității)?

Ce exemple din propria practică care ilustrează metafora Elefantului cunoașteți?

Cum pot fi depășite limitele unei realități parțiale?

Activitatea 9

Activitate de detensionare/ventilare emoțională

 Obiectiv: Participanții vor reflecta asupra experienței prezentate și a experienței proprii, vor identifica învățăminte sau perspective personale relevante pentru tema discutată.

De asemenea, participanții vor înțelege că școala, familia și comunitatea pot avea percepții diferite asupra acelorași situații educaționale și vor recunoaște importanța colaborării pentru construirea unei perspective comune asupra nevoilor copilului

 Durata 20-25 min.

 Etape de realizare

Participanții sunt rugați să-și amintească cum se face un avion din hârtie și să construiască unul. Facilitatorul roagă participanții să scrie 1-2 frustrări/resentimente pe aripile avionului. Aruncați avionul spre cel mai îndepărtat colț.

Facilitatorul notează pe foaie factorii enumerați de participanți. După ce s-au epuizat toate ideile, factorii sunt grupați de către facilitator în 3 grupuri:

- Emoționali: stres, oboseală, vinovăție, etc.
- Culturali: diferențe de valori, credințe, etc.
- Comunicare defectuoasă: lipsă de claritate, ton nepotrivit, etc.

Întrebări și reflecție:

Care a fost scopul acestei activități?

Ați putea folosi această activitate în lucrul cu părinții?

Foi A4, careoci sau pixuri

Activitatea 10

Activitate de analiză și reflecție

 Obiectiv: Analiza tipurilor de conflicte cel mai frecvent întâlnite între profesori și părinți

 Durata 20-25 min.

 Etape de realizare

Facilitatorul va prezenta participanților tipuri de părinți dificili și va face o analiză împreună cu participanții.

Tipuri de părinți dificili (vor fi oferite exemple cu umor și empatie, nu etichete):

- Părintele **Furios/Acuzator**: vine cu reproșuri.
- Părintele **Copleșit/Anxios**: plânge, nu știe ce să facă.
- Părintele **Negator**: refuză să recunoască dificultățile copilului.
- Părintele **Supra - protector**: controlează excesiv.
- Părintele **Indiferent**: nu se implică.

Facilitatorul va prezenta tipuri de conflicte cel mai frecvent întâlnite între profesori și părinți.

- **Conflicte de comunicare**: neînțelegeri, lipsă de ascultare, mesaje interpretate greșit.
- **Conflicte de valori și stil parental**: diferențe culturale, religioase, stiluri educaționale.
- **Conflicte generate de așteptări nerealiste**: părinți care cer rezultate rapide sau necorespunzătoare nivelului copilului.
- **Conflicte emoționale**: părinți frustrați, stresați, supra - protectori.
- **Conflicte structurale**: lipsa resurselor, timp insuficient pentru colaborare.

Concluzii, reflecții

- Care dintre aceste tipuri apare cel mai des la noi în școală?
- De ce credeți că apar cel mai des conflictele la nivel școală - părinți?

Modulul V. Dezvoltarea abilităților parentale prin cunoaștere - gestionarea emoțiilor proprii și ale copiilor

Activitatea 1

Repere teoretice. Teoria atasamentului. Modulul V, capitolul 5.1

Facilitatorul prezintă trei teorii ale atasamentului descrise în suportul de curs, precum și patru stiluri parentale principale, identificate de Diana Baumrind.

Activitatea 2

Joc de rol „Explorarea stilurilor de atașament”

 Obiectiv: Să înțeleagă diferitele tipuri de atașament (securizant, anxios, evitant, dezorganizat) și impactul lor asupra relațiilor.

 Durata 20-25 min.

 Etape de realizare

1. Participanții sunt împărțiți în grupuri mici și primesc scenarii scurte care descriu comportamente ale unui copil față de părinte sau adult de referință.
2. Fiecare participant joacă rolul copilului sau al adultului de sprijin, imitând reacțiile din scenariu.
3. După fiecare joc de rol, grupul discută:
 - o Ce stil de atașament a fost ilustrat?

PPT

Fișa cu scenariul
din activitate

Foi flipchart
markere

Foi pentru notițe /
observații

- o Cum influențează comportamentul copilului relația cu adultul?
- o Cum poate adultul să răspundă adecvat pentru a consolida atașamentul securizant?

1. Atașament autoritativ (echilibrat, suportiv + ferm)

Scenariu: Copilul revine acasă cu o notă mică la test. Părintele observă tristețea copilului și îl invită să discute.

Roluri: Părinte echilibrat – copil

Situația: Părintele îi spune cu calm: „Îmi dau seama că te-a supărat nota. Hai să vedem împreună ce nu a mers și cum te pot ajuta să înțelegi mai bine.” Copilul explică unde a întâmpinat dificultăți, iar părintele îi propune un plan de învățare, menținând ton cald și limite clare.

2. Atașament autoritar (control excesiv, rigid)

Scenariu: Copilul întârzie 20 de minute acasă după școală.

Roluri: Părinte autoritar – copil

Situația: Părintele, vizibil iritat, spune pe un ton dur: „Ți-am spus clar să vii acasă la timp! Nu vreau scuze. De azi înainte nu mai ieși afară toată săptămâna.” Copilul încearcă să explice că a avut o activitate suplimentară, dar părintele nu ascultă și impune consecințele fără discuții.

3. Atașament permisiv (foarte cald, fără limite)

Scenariu: Copilul vrea să se joace pe telefon înainte de a-și face temele.

Roluri: Părinte permisiv – copil

Situația: Părintele, dorind să evite orice conflict, îi spune: „Bine, joacă-te puțin, dacă asta te face fericit... faci temele mai târziu.” Copilul continuă jocul mai mult decât era planificat, iar părintele nu stabilește limite clare și nu intervine.

4. Atașament neglijent (absență emoțională, lipsă de implicare)

Scenariu: Copilul încearcă să-i povestească părintelui că a avut o zi grea la școală.

Roluri: Părinte neglijent – copil

Situația: Părintele stă pe telefon sau lucrează la laptop și răspunde monosilabic: „Mhm... ok... fă ce vrei.” Copilul insistă să povestească, dar părintele nu ridică privirea, nu întreabă nimic și încheie discuția: „Nu am timp acum.” Copilul rămâne trist și se retrage în camera sa.

Rezultat:

- Participanții vizualizează concret cum se manifestă diferitele stiluri de atașament.
- Se evidențiază importanța răspunsului sensibil și empatic al adultului în dezvoltarea atașamentului securizant.

Activitatea 3

Repere teoretice. Dezvoltarea abilităților parentale. Modulul V, capitolul 5.2

Facilitatorul prezintă competențele esențiale pentru o relație părinte-copil care îi ajută pe părinți să asigure dezvoltarea sănătoasă, siguranța și bunăstarea copilului.

PPT

Activitatea 4

Activitate practică/în grupuri „Dezvoltarea abilităților parentale”

 Obiectiv: determinarea stilului parental și dezvoltarea competențelor

 Durata 30-35 min.

 Etape de realizare

Participanții sunt împărțiți în cinci grupuri, fiecare grup primind spre analiză câte un aspect esențial al parentalității. Fiecare grup lucrează pe un flipchart împărțit în două secțiuni: *provocări/riscuri* care vor fi transformate în *caracteristici pozitive*. Sarcina lor este să discute, să identifice și să noteze elementele-cheie, pe baza experienței și a cunoștințelor proprii.

Temele alocate grupurilor sunt:

1. Abilități de reglare emoțională și suport educațional
2. Stabilirea limitelor și disciplină pozitivă
3. Dezvoltarea rutinei și a structurii zilnice
4. Abilități de rezolvare a problemelor și luare a deciziilor
5. Promovarea autonomiei

După finalizarea analizei, fiecare grup prezintă în plen concluziile obținute, ilustrând atât aspectele eficiente ale stilului parental analizat, cât și eventualele dificultăți. Activitatea facilitează schimbul de perspective, înțelegerea diferențelor dintre stilurile parentale și identificarea strategiilor de îmbunătățire a relației părinte-copil.

Activitatea 5

Repere teoretice. Strategii de suport emoțional și consiliere pentru părinții copiilor cu cerințe educaționale speciale. Modulul IV, capitolul 5.3

Activitatea 6

Activitate de informare „Modalități de susținere emoțională a familiilor”

 Obiectiv: Dezvoltarea capacității de a înțelege emoțiile părinților, identificarea factorilor care îi sprijină și consolidarea abilităților de empatie și oferire a unui sprijin concret familiilor copiilor cu Cerințe Educaționale Speciale.

 Durata 20-25 min.

 Etape de realizare

„A fi părinte este deja o misiune complicată. Dar a fi părinte al unui copil cu cerințe educaționale speciale (CES) aduce provocări suplimentare – emoționale, sociale și financiare. În această activitate vom explora ce simt părinții, ce îi ajută și cum putem construi empatie și sprijin real pentru familiile lor.”

Foi flipchart,
Careoci, pixuri etc.

PPT

Set de cartonașe
cu emoții/situații
(opțional)

Foi flipchart/coli
A3

Markere

Participanții sunt rugați să răspundă la întrebările:

- Ce cuvinte sau imagini vă vin în minte când auziți expresia părinte al unui copil cu CES?
- Cum credeți ce emoții/sentimente/reacții au părinții copiilor cu CES în primele luni după un diagnostic?

Răspunsurile posibile se scriu pe flipchart.

- Șoc și neîncredere: Mulți părinți trec printr-o etapă de negare sau speranță că „diagnosticul este greșit”.
- Vină și auto-învinovățire: Unii părinți cred că au greșit cu ceva în perioada sarcinii sau educației.
- Confuzie și lipsa informațiilor: Sistemul medical/educațional poate fi greu de înțeles, iar părinții nu știu unde să caute ajutor.
- Dureri emoționale asemănătoare unui doliu: Părinții „plâng” viziunea pe care o aveau despre copilul lor „tipic” și învață să accepte realitatea prezentă.

După părerea dvs. cu ce se confruntă cel mai frecvent familiile copiilor cu CES?

Răspunsurile posibile se scriu pe flipchart:

- Stigmatizare
- Blamare
- Izolare socială
- Judecăți/prejudecăți
- Echitarea copilului și a familiei
- Cum putem, ca profesioniști, să combatem stigmatizarea unei familii?

Răspunsurile posibile se scriu pe flipchart:

- Informarea comunității
- Implicarea în activități educaționale și sociale
- Crearea comunității empatică pentru copil
- Ce resurse locale cunoașteți pentru a ajuta părinții copiilor cu CES?

Răspunsurile posibile se scriu pe flipchart.

- Dirigintele
- Profesorii
- Membrii familiei/familia lărgită
- Psihologul școlar
- Echipa mobilă
- Echipa SAP

Lucrul individual:

Fiecare participant este rugat să analizeze și să scrie de ce părinții copiilor cu CES nu au nevoie doar de soluții educaționale sau medicale, ci și de sprijin emoțional real și de profesioniști empatici.

Posibile răspunsuri:

1. Gestionarea stresului și anxietății, deoarece părinții copiilor cu CES se confruntă adesea cu provocări complexe și incertitudini legate de dezvoltarea copilului. Sprijinul emoțional îi ajută să își gestioneze frustrarea, teama și oboseala.

Foi flipchart

Foi pentru notițe /
observații

2. Creșterea rezilienței, fiindcă un cadru empatic și suportiv le permite părinților să facă față mai bine situațiilor dificile și să ia decizii mai echilibrate pentru copil.

3. Îmbunătățirea relației părinte–copil întrucât se simt înțeleși și susținuți emoțional pot relaționa mai eficient cu copilul, favorizând dezvoltarea sa armonioasă.

4. Reducerea izolării sociale deoarece părinții copiilor cu CES se pot simți izolați sau neînțeleși; sprijinul emoțional creează un sentiment de apartenență și validare.

5. Facilitarea colaborării cu profesioniștii îi încurajează pe părinți, iar aceștia se simt sprijiniți emoțional devenind mai receptivi la recomandări și se implică mai activ în planurile educaționale sau activități, ceea ce crește eficiența intervențiilor și starea de bine a tuturor.

Concluzii și reflecții

Astfel, sprijinul emoțional completează intervențiile educaționale și medicale, oferindu-le părinților resurse psihologice și relaționale esențiale pentru binele copilului și al întregii familii. Un simplu mesaj de înțelegere, cum ar fi «Îmi dau seama că este dificil», poate fi primul pas către construirea încrederii. Noi, profesorii și cadrele didactice de sprijin suntem resurse pentru acești părinți, o insulă de speranță și echilibru pentru aceste familii.

Activitatea 7

Activitate practică „Cercul sprijinului emoțional”

 Obiectiv: Identificarea nevoilor emoționale ale familiilor și formularea unor strategii adecvate de sprijin, prin colaborare și reflecție în grup.

Participanții vor împărtăși experiențe și emoții într-un cadru sigur și respectuos și vor identifica modalități de susținere reciprocă, consolidând empatia și colaborarea în grup.

 Durata 30-35 min.

 Etape de realizare

Introducere – „Ce înseamnă sprijin emoțional pentru familii?” și „Cercului sprijinului emoțional”.

Facilitatorul explică pe scurt:

- de ce este important sprijinul emoțional pentru părinții copiilor cu CES,
- cum pot cadrele didactice și specialiștii contribui la reducerea stresului, anxietății și sentimentului de izolare;
- care sunt beneficiile pe termen lung.

Participanții sunt împărțiți în două grupuri. Primul grup va discuta despre „**Harta nevoilor emoționale**”, iar grupul doi vor discuta despre „**Cercului sprijinului emoțional**”.

Grupurile discută și notează exemple concrete din propria experiență.

Toate grupurile vin în plen și își lipesc foile pe perete, aranjate în formă de cerc.

PPT

Foi flipchart

Studiul de caz
(imprimat)

Pe rând, fiecare grup prezintă:

- principalele nevoi emoționale identificate,
- strategiile de sprijin alese,
- un exemplu real (fără date sensibile) în care aceste strategii ar funcționa.

Concluzie – „Sprijinul emoțional este baza colaborării eficiente” (3–5 minute)

Facilitatorul încheie prin evidențierea:

- importanței empatiei și comunicării,
- rolului fiecărui specialist în diminuarea stresului familial,
- faptului că sprijinul emoțional consolidează motivația familiei de a participa activ în educația copilului.

Activitatea 8

Activitate practică, bazată pe studii de caz „Suport emoțional și consilierea familiei copilului cu CES”

 Obiectiv: Participanții vor identifica și aplica strategii adecvate de suport emoțional și consiliere pentru familiile copiilor cu CES, analizând și discutând situații reale prezentate în studiul de caz.

 Durata 25-30 min.

 Etape de realizare

Participanții sunt împărțiți în grupuri mici (4- 5 persoane);

Fiecare grup primește un studiu de caz care descrie o situație realistă;

Fiecare grup analizează cazul, identifică principalele probleme, emoțiile implicate și barierele de comunicare;

Propune soluții concrete și strategii de intervenție;

Membrii grupului discută, compară perspectivele și ajung împreună la un plan comun de acțiune;

Fiecare grup prezintă concluziile, iar participanții reflectează asupra modului în care aceste soluții pot fi aplicate în situații reale, posibil în baza experienței.

Studii de caz 1

Ana este mama unui băiețel de 8 ani care recent a primit diagnosticul de tulburare din spectru autist (TSA). Ea lucrează 8 ore pe zi, iar soțul este adesea plecat cu serviciul peste hotare. A simțit șoc și neputință când medicul a confirmat diagnosticul băiețelului lor. Familia extinsă crede că „va trece cu vârsta” și critică metodele de educație ale Anei. Mama se simte vinovată și epuizată, iar relația cu partenerul este tensionată.

Discuție în grup:

1. Care sunt nevoile emoționale ale Anei?
2. Cum poate fi susținută mama de către școală pentru a accepta diagnosticul și a reduce vinovăția?

Studiu de caz 2

Ion este tatăl unui băiat de 9 ani cu ADHD. El consideră că școala „exagerează” problemele copilului și că profesorii nu au răbdare.

Studii de caz
imprimare

În ultima perioadă, Tatăl a început să evite ședințele cu profesorii, simțindu-se judecat și respins. Acasă, se ceartă des cu soția pentru că „nu-l disciplinează suficient”. Ion se simte furios, frustrat și neputincios.

Discuție în grup:

1. Cum poate fi abordată furia și frustrarea lui Ion într-un mod constructiv?
2. Ce strategii de consiliere ar ajuta la restabilirea relației cu școala?

Studiu de caz 3

Maria este mamă singură, are o fiică de 11 ani cu dizabilitate motorie severă. Maria a renunțat la locul de muncă pentru a fi alături de copil. Se simte izolată social, iar prietenii au început să se distanțeze. Familia extinsă o sprijină puțin și o judecă mult. Maria este adesea tristă și obosită, dar nu își exprimă emoțiile pentru a „nu arăta slăbiciune”.

Discuție în grup:

1. Cum ar putea Maria primi sprijin emoțional și social?
2. Ce tipuri de servicii sau resurse ar fi utile în cazul ei?

Studiu de caz 4

Familia Rahimi a sosit în Republica Moldova în urmă cu un an, venind dintr-o țară din Orientul Mijlociu afectată de conflict. Familia este compusă din părinți și doi copii: Amira (9 ani), elevă în clasa a III-a; Karim (12 ani), elev în clasa a VI-a.

Întrebări pentru discuție cu participanții:

1. Care sunt cele mai urgente nevoi ale familiei Rahimi?
2. Ce strategii poate folosi școala pentru a sprijini integrarea copiilor?
3. Cum poate fi încurajată colaborarea cu părinții în ciuda barierei lingvistice?
4. Ce rol pot juca consilierii și comunitatea în reducerea stigmatizării?

Provocări principale:

1. Bariera lingvistică:

- o Niciun membru al familiei nu vorbește limba română.
- o Copiii nu pot urmări lecțiile, se simt frustrați și retrași.
- o Părinții depind de traducători voluntari pentru comunicarea cu profesorii.

2. Izolare culturală și religioasă:

- o Familia poartă haine tradiționale și respectă reguli alimentare stricte.
- o Alți părinți și copii privesc familia cu suspiciune, ceea ce accentuează sentimentul de stigmatizare.

3. Dificultăți de integrare:

- o Părinții evită să participe la activități școlare, temându-se de judecăți.
- o Copiii nu au prieteni, iar Karim a fost ținta unor glume din cauza accentului și religiei.

4. Impact emoțional:

- o Părinții se simt izolați și neputincioși.
- o Copiii prezintă semne de anxietate și refuz școlar parțial.
- o Profesorii sunt bine intenționați, dar nu au pregătire în lucrul cu elevi migranți.

Activitatea 9

Activitate interactivă „Colaborarea și rețeaua de sprijin emoțional al părinților”

 Obiectiv: Conștientizarea importanței sprijinului din partea persoanelor din jur și a necesității colaborării ca resurse esențiale în sprijinul emoțional oferit părinților copiilor cu CES

 Durata 20 min.

 Etape de realizare

1. Participanții sunt aranjați în cerc.
2. Sunt selectați selectate 2 persoane care vor avea rol de observatori.
3. Ceilalți participanți sunt rugați să se numere de la 1 la 4 și să formeze grupe.

Grupul 1 vor fi legați la ochi

Grupul 2 vor avea legate mâinile

Grupul 3 vor avea voie să lucreze doar cu mâna stângă (ne asigurăm că în grup nu avem persoane stângace)

Grupul 4 nu vor primi creion

Sarcina de lucru pentru grupuri: Desenați un soare.

Sarcina pentru observatori: Observați activitatea grupurilor.

Timp de lucru 2 min.

Întrebări de reflecție:

Cum v-ați simțit?

Care au fost emoțiile trăite?

Ce va lipsi cel mai mult în acest exercițiu?

Ce acțiuni/activități le-a atras atenți observatorilor?

Care a fost scopul acestui exercițiu?

Concluzii: Este important să avem suportul persoanelor din preajmă. Pentru a ne atinge obiectivele este necesar să colaborăm nu să concurăm sau să ne impunem părerea.

Activitatea 10

Completarea chestionarului post training

4 foi A4, 3 creioane de culoare galbenă, panglici/fulare pentru a lega ochii, mâinile participanților.

Chestionar de evaluare post training aplicat la decizia formatorului (poate fi imprimat, sau completat online - QR code)

CHESTIONAR GENERAL PENTRU PĂRINȚI: ȘCOALA COPILULUI MEU

Chestionarul pentru părinți și îngrijitori prezentat mai jos reprezintă un model orientativ, care poate fi adaptat și modificat în funcție de contextul instituțional. Sursa acestuia este ghidul „**Indexul Incluziunii: dezvoltarea procesului de învățare și participare în școli**”, autorii fiind Tony Booth și Mel Ainscow⁹. De asemenea, soluțiile pentru înlăturarea barierelor identificate pot fi determinate și prin consultarea indicatorilor prezentați la paginile 14–15 ale ghidului.

Prima ediție în limba română a fost publicată în noiembrie 2015, iar a doua ediție în septembrie 2019.

Această versiune a fost reprodusă în Republica Moldova în cadrul proiectului „Puternici prin diversitate – aplicarea Indexului Incluziunii”, implementat de CCF/HHC Moldova, în parteneriat cu ChildFund Deutschland și

finanțat de Ministerul Afacerilor Externe al Germaniei.

Referință bibliografică: Booth, T. & Ainscow, M. (2019). Indexul Incluziunii: dezvoltarea procesului de învățare și participare în școli, adaptat și tradus din ediția 2011, Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools. Chișinău: CCF/HHC Moldova.

Răspunsurile părinților și ale îngrijitorilor la acest chestionar oferă o perspectivă valoroasă asupra instituției, permițând evaluarea modului în care aceasta răspunde nevoilor copiilor, implicarea familiei în procesul educațional și gradul de incluziune. Analiza acestor răspunsuri contribuie la identificarea punctelor forte și a domeniilor care necesită îmbunătățiri, sprijinind astfel dezvoltarea unor strategii și practici educaționale mai incluzive.

Notă: Obiectivitatea evaluării va fi mai ridicată dacă chestionarele vor fi completate în mod anonim și online. Astfel, respondenții se pot exprima liber și sincer, fără teama de repercusiuni, iar colectarea datelor devine mai eficientă și mai ușor de gestionat. Completarea online permite, de asemenea, centralizarea automată a răspunsurilor și analizarea rapidă a rezultatelor, oferind informații relevante pentru identificarea punctelor forte și a domeniilor care necesită îmbunătățiri în cadrul instituției.

Nr.	Vă rugăm să bifați căsuța care reflectă cel mai exact opinia dvs.	Sunt de acord	Sunt și nu sunt de acord	Nu sunt de acord
1	De obicei, copilul meu așteaptă cu nerăbdare să meargă la școală.			
2	Copilul meu are prieteni buni la școală			
3	Mă simt parte a comunității școlare.			
4	Școala mă ține bine informat(ă) cu privire la ceea ce se întâmplă.			
5	Am fost invitat(ă) să contribui la lecții.			

⁹https://www.ccfmoldova.org/upload_files/document/2022-09/index-ei_2019-sait.pdf?utm

6	Cred că aceasta este cea mai bună școală din zonă.			
7	Școala și locul de joacă sunt atractive.			
8	Toaletele sunt curate și sigure.			
9	Copiii se înțeleg bine între ei.			
10	Profesorii se înțeleg bine între ei.			
11	Adulții și copiii se înțeleg bine între ei.			
12	Cadrele didactice și părinții se înțeleg bine între ei.			
13	Toate familiile sunt la fel de importante pentru profesorii de la școală.			
14	Am prieteni printre ceilalți părinți.			
15	Îmi plac profesorii			
16	Profesorii sunt interesați de ceea ce le spun despre copilul meu.			
17	E bine să ai copii din medii diferite la școală.			
18	Datorită experienței școlare copilul meu învață cum să se înțeleagă cu oamenii.			
19	Datorită experienței școlare copilul meu învață ce înseamnă democrație.			
20	Copilul meu învață cât de important este de a avea grijă de mediul înconjurător.			
21	Copilul meu mănâncă sănătos după școală.			
22	Am fost implicat(ă) în activitățile pentru a face școala un loc mai bun.			
23	Copiii cu dizabilități sunt acceptați și respectați la școală.			

Acestea sunt trei lucruri care îmi plac cel mai mult la această școală:

1 _____

2 _____

3 _____

Acestea sunt trei lucruri pe care aș vrea cel mai mult să le schimb în această școală:

1 _____

2 _____

3 _____

BIBLIOGRAFIE

1. **Ainsworth, M. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S.** (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
2. **Blujdea, E., & Rancu, E. D.** (2024). *Module 3: Comunicare eficientă*. Reșița: Colegiul Tehnic.
3. **Bowlby, J.** (2011). *O bază de siguranță. Aplicații clinice ale teoriei atașamentului*. București: Editura Trei.
4. **Bowlby, J.** (2016). *Crearea și ruperea legăturilor afective*. București: Editura Trei.
5. **Bronfenbrenner Urie** (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, Massachusetts, Editura: Harvard University Press.
6. **Dumbrăveanu, L.** (2006). *Parteneriatul școală - familie, o provocare pentru școala românească*. Ed. Aramis.
7. **Epstein Joyce.** (2002). *School, Family, and Community Partnerships: Your Handbook for Action. Second Edition*. Office of Educational Research and Improvement (ED), Washington, DC.
8. **Erikson, E. H.** (2015). *Copilărie și societate*. București: Editura Trei.
9. **Faber, A., & Mazlish, E.** (2012). *Cum să vorbim copiilor astfel încât să ne asculte și cum să-i ascultăm astfel încât să ne vorbească*. București: Editura Curtea Veche.
10. **Gherguț, A.** (2011). *Evaluare și intervenție psihoeducațională: Terapii educaționale, recuperatorii și compensatorii*. Iași: Editura Polirom.
11. **Gherguț, A.** (2013). *Sinteze de psihopedagogie specială: Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice* (Ediția a III-a). Iași: Editura Polirom.
12. **Gherguț, A.** (2016). *Educația specială: Ghid metodologic*. Iași: Editura Polirom.
13. **Gherguț, A.** (2023). *Psihopedagogie specială: Fundamente teoretice și perspective practice* (Ediția a IV-a). Iași: Editura Polirom.
14. **Goleman, D.** (2008). *Inteligența emoțională*. București: Editura Curtea Veche.
15. **Jarvis Peter** (1987). *Adult Learning in the Social Context*. Londra, Croom Helm.
16. **Kapp Alexander** (1833). *Platon's Erziehungslehre* (Teoria educației la Platon).
17. **Knowles, M. S.** (1984). *The Adult Learner: A Neglected Species* (3rd ed.). Houston, TX: Gulf Publishing Company.
18. **Kohn, A.** (2005). *Parenting necondiționat. De la recompense și pedepse la iubire și rațiune*. București: Editura Herald.
19. **Kolb David A.** (1984) *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall.
20. **Mezirow Jack** (1991). *Transformative Dimensions of Adult Learning*. San Francisco, Jossey-Bass.
21. **Montaigne, M.** (2004). *Eseuri*. București: Editura Humanitas. (Original publicat în 1580).
22. **Mucchielli, R.** (1972). *Psihologia socială*. București: Editura Științifică.
23. **Mutu, C.** (2022). *Comunicarea eficientă*. Zalău: Editura Caiete Silvane.
24. **Neacșu, I.** (2015). *Metode și tehnici de învățare eficientă: Fundamente și practici de succes*. Iași: Editura Polirom.
25. **Neculau, A.** (coord.) (1996). *Psihologie socială. Aspecte contemporane*. Iași: Editura Polirom.

26. **Pânișoară, I.-O.** (2006). *Comunicarea eficientă* (Ediția a III-a). București: Editura Polirom.
27. **Piaget, J.** (1965). *Psihologia inteligenței*. București: Editura Științifică.
28. **Piaget, J.** (1966). *Psihologia copilului*. Paris: Presses Universitaires de France.
29. **Proiectul „Integrarea copiilor cu dizabilități în școlile generale”** (2016). *Educația incluzivă: Suport de curs pentru formarea continuă a cadrelor didactice* (Vol. 3). Chișinău: Lyceum.
30. **Racu, A.** (2016). *Strategii tradiționale și moderne în psihopedagogia școlii incluzive*. Chișinău: Tipografia Centrală.
31. **Radu, G.** (1999). *Psihopedagogia dezvoltării școlarului cu handicap*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
32. **Verza, E.** (2002). *Psihopedagogie specială: Manual*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
33. **Vygotsky L. S.** (1980) *Mind in Society: the Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Resurse digitale

1. **EBSCO.** *Joyce Epstein's School-Family-Community Partnership Model*. [Online] la: [Link EBSCO](#)
2. **Guvernul Republicii Moldova.** (2023). *Programul de dezvoltare a educației incluzive pentru anii 2024-2027* (Hotărârea nr. 950/2023). [Online] la: [Link Legis.md](#)
3. **Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (MECC).** *Incluziunea socio-educățională a copiilor cu dizabilități în grădinița de copii*. [Online] la: [Link MECC PDF](#)
4. **Ministerul Educației și Cercetării (MEC).** (2025). *Regulamentul-cadru al Comisiei multidisciplinare instituționale din învățământul general* (Ordinul nr. 1493). [Online] la: [Link MEC](#)